

03

04

05

03

04

02

Ευάγγελος Μαυρογόνατος
Απόστρατος Αξιωματικός
Αθρογράφος - Ιστορικός Ερευνητής

Ταξίματα των Βαλκανικών Πολέμων

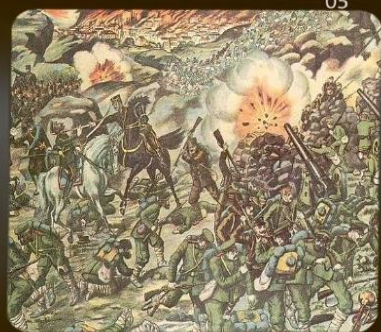
1912 - 1913 το Έπος της Ομοφυχίας

03

04

05

03

04

02

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΠΟΝΗΣΑΝΤΟΣ

Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι φαντάζουν αρκετά μακριά, για τους περισσότερους από εμάς και κανείς σκέφτεται ότι, όσο πιο νέος είναι κάποιος, τόσο λιγότερα ξέρει.

Πρέπει όμως να τιμούμε το παρελθόν, για να έχουμε ένα ελεύθερο μέλλον.

Παρά τη σχετική συντομία τους οι πολεμικές επιχειρήσεις δεν ήταν ένας περίπατος, όπως ίσως μερικοί θέλουν να πιστεύουν.

Η περίοδος των Βαλκανικών Πολέμων πέραν των νικηφόρων αποτελεσμάτων της, ήταν μία από τις σπάνιες περιόδους της ομοψυχίας των Ελλήνων.

Δυστυχώς όμως, επί πολλά έτη, επισκιάστηκαν από τα μετέπειτα δραματικά για την Πατρίδα μας γεγονότα, αυτών της Μικρασιατικής Καταστροφής και του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου.

Ο σκληρός καθημερινός «εχθρός» του κάθε Έλληνα μαχητή, και των Ελληνικών Τμημάτων γενικότερα ήταν επίσης η βροχή στο Σαραντάπορο, το χιόνι και τα κρυοπαγήματα στο Μπιζάνι, η λάσπη στα Γιαννιτσά, η κόπωση της τάξης του πυροβολικού στο ανώμαλο έδαφος, η πείνα, η βραδεία περίθαλψη των τραυματιών, η αναμονή, η αγωνία πριν από τα «άλματα» του πεζικού στον ακάλυπτο χώρο, και η νοσταλγία για την οικογένεια.

Το θάρρος, ο υπέρμετρος ενθουσιασμός του Έλληνα μαχητή και όχι μόνο, δημιουργούν την υπερβολή, η υπερβολή την υπέρβαση, η υπέρβαση την αυταπάρνηση η αυταπάρνηση την αυτοθυσία και η αυτοθυσία δημιουργεί τους Ήρωες, τους ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΡΩΕΣ.

Αυτά ήταν τα χαρακτηριστικά, του συνόλου, του Ελληνικού Στρατού κατά τους Βαλκανικούς πολέμους, αλλά κυρίως στην επική μάχη του Κιλκίς – Λαχανά, όπου τα αποτελέσματα της ήταν νικηφόρα, αλλά σε θύματα ήταν τραγικά, αποδεικνύοντας την γενναιότητα αλλά και την ανθρωποθυσία όλων των συμμετεχόντων σε αυτή.

Οι Έλληνες βρέθηκαν αντιμέτωποι ενός υπεράριθμου συγκριτικά εχθρού, σε προσωπικό, υλικά και μέσα, εμπειροπόλεμοι, ριψοκίνδυνου, άρτια εκπαιδευμένου και οχυρωμένου

στην περιοχή από εννεάμηνου, το όνειρο του οποίου ήταν να καταλάβει τη Θεσσαλονίκη, προκειμένου να έχει πρόσβαση στο Αιγαίο.

Στον πόλεμο όμως νικάει το θάρρος, το ηθικό, η πίστη στον αγώνα και όχι η αριθμητική υπεροχή του εχθρού ή ο οπλισμός του αντιπάλου, αυτό ακριβώς έγινε στη μάχη Κιλκίς – Λαχανά οι Έλληνες Αξιωματικοί και οπλίτες πρόταξαν τα στήθη και της ξιφολόγχης τους, και όντως η «λόγχη νίκησε το πυρ». **Αυτό είναι Ελληνικό φαινόμενο.**

Θα ήταν παράλειψη ή μάλλον δεν θα είχε νόημα αν δεν θα αναφερόμασταν στους πρωταγωνιστές αυτής της εποποιίας, τους Διοικητές Συνταγμάτων – Ταγμάτων, που οδήγησαν τα στρατεύματά τους στη νίκη, γνωρίζοντας εκ των προτέρων, ότι οι πιθανότητες να επιζήσουν ήταν λίγες, αλλά παρ' όλα αυτά μπήκαν μπροστά, στάθηκαν όρθιοι, αψηφώντας τα εχθρικά βόλια και χάρισαν στην Πατρίδα τις ζωές τους, αλλά και τις ζωές των στρατιωτών τους που τους ακολουθούσαν με ενθουσιασμό.

Προέτρεπαν το προσωπικό τους, με τη φράση πάμε και όχι πάτε, αυτό ήταν που δημιούργησε κλίμα Ελληνικής παραφροσύνης, ομαδικότητας, ομοψυχίας και πνεύμα Μονάδος.

Ο κάθε ένας χωριστά και όλοι μαζί έγραψαν σελίδες δόξης.

Αυτό ήταν το βασικό στοιχείο της νικηφόρου επικής μάχης Κιλκίς – Λαχανά που ανέτρεψε τις παραδοχές σχεδιασμού μιας μάχης.

Αναγκάζοντας τὸν Βούλγαρο Ταγματάρχη Ήλιεφ νὰ ὁμολογήσει ὅτι:

«Ὁ στρατός μας δὲν ἀντέχει πρὸ τῶν φοβερῶν ἐφόδων σας. Εἰς τὸ Κιλκίς τὴν ὁρμὴν σας τὴν ἐξήγησαμεν κάτ' ἀρχὰς ὡς δεῖγμα τῆς ἐσχάτης ἀπελπισίας σας. Μόνον μανιακοί, μεθυσμένοι ἢ ἀπληγισμένοι θὰ ἔκαμναν τοιαύτας φρενήρεις ἐπιθέσεις, ἀκάλυπτοι, δεκατιζόμενοι, ἐναντίον τῶν πυροβολείων. Ἀλλ' ἐπέισθημεν κατόπιν ὅτι οἱ θυελλώδεις ἔφοδοί σας, μὲ τὰς ὁποίας ἐπετύχατε τὴν μείωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀνδρῶν μας, δὲν ἦσαν ἀποτέλεσμα παραλογισμοῦ ἢ ἀπελπισίας, ἀλλ' ἀνάγονται εἰς σύστημα ἰδιαίτερον, εἰς τὴν ἄγραφον ἐκείνην τακτικὴν τοῦ στρατοῦ σας, τὴν σύμφωνον πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἰδιοσυγκρασίαν σας».

Η μάχη του Κιλκίς – Λαχανά είναι ιστορικό ορόσημο στην νεώτερα ιστορία της Ελλάδας με τις λαμπρές και εξαιρετικές επιτυχίες των ηρωικών πολεμιστών μας που θα μείνουν για πάντα ζωντανά παραδείγματα στις επερχόμενες γενιές και θ' αναφέρονται με θρησκευτική ευλάβεια στην αυταπάρνηση και θυσία για το μεγαλείο της Πατρίδας μας.

Για όλους μας είναι ιερό καθήκον να τιμούμε την μνήμη εκείνων που θυσίασαν τη ζωή τους εις το βωμό της Πατρίδας και με τη θυσία τους εξασφάλισαν την ελευθερία και την ανεξαρτησία της χώρας μας.

Είναι χρέος μας να μεταφερθούμε στην εποχή των γιγαντομάχων του 1913, στην εποχή των νικηφόρων πολέμων που η δόξα στεφάνωνε τα όπλα των Ελλήνων από νίκη σε νίκη και η Ελλάδα σύσσωμη είχε αποδυθεί στον ευγενέστερο αγώνα της απελευθέρωσης των υπόδουλων αδελφών μας.

Όλοι οι πολεμιστές μας, αψηφώντας τον θάνατον, ὄρμησαν με την λόγχη εναντίον των πυρών και ανάγκασαν τον εχθρό σε άτακτη υποχώρηση.

Το Κιλκίς τίμησε τους ήρωες πολεμιστές δίδοντας τα ονόματά τους σε πολλές οδούς της πόλης, όπως οδός Καμπάνη, Καραγιανοπούλου, Παπακυριαζή, Διαλέτη, Χατζόπουλο, Παπαλουκά κ.α.

Επίσης ο Στρατός τιμά τους ήρωες δίδοντας το όνομα της σε πολλά Στρατόπεδα όπως: Στρδο «Καμπάνη», «Κορομηλά», «Καραγιανοπούλου», «Διαλέτη» κ.ά.

Ευάγγελος Μαυρογόνατος
Απόστρατος Αξιωματικός Στρατού Ξηράς
Αρθρογράφος – Ιστορικός Ερευνητής

**Εκδήλωση στα πλαίσια εορτασμού «100 Χρόνια Ελεύθερο Κιλκίς 1913 – 2013»
(Σύνταξη – Επιμέλεια – Παρουσίαση Ευάγγελος Μαυρογόνατος)**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Η διπλή μάχη Κιλκίς - Λαχανά είναι ιστορικό ορόσημο στην νεωτέρα ιστορία της Ελλάδας με τις λαμπρές και εξαιρετικές επιτυχίες των ηρωικών πολεμιστών μας που θα μείνουν για πάντα ζωντανά παραδείγματα στις επερχόμενες γενιές και θα αναφέρονται με θρησκευτική ευλάβεια στην αυταπάρνηση και θυσία για το μεγαλείο της Πατρίδας μας.

Είναι μια από τις ενδοξότερες μάχες των Ελλήνων αλλά και η φονικότερη με την οποία άνοιξε ο δρόμος για την απελευθέρωση και της υπόλοιπης Μακεδονίας και Θράκης.

Ειδικώς εμείς που έχουμε την τύχη να ζούμε σε αυτή την αιματοβαμμένη περιοχή του Κιλκίς, ας φροντίσουμε να μην τους ξεχάσουμε ποτέ, γιατί όπως λέει και ο ποιητής «οι νεκροί όταν τους λησμονούμε τότε μόνο πεθαίνουν».

Η αναφορά μου αυτή, πέραν από την ιστορική της αναδρομή, αποτελεί φόρο τιμής και μνήμης για αυτούς που θυσιάστηκαν ή συνέβαλαν κατά οποιοδήποτε τρόπο στους Βαλκανικούς πολέμους.

Θα προσπαθήσω να εξιστορήσω με συντομία στα γεγονότα της τριήμερου διπλής αυτής μάχης και να σας μεταφέρω το άρωμα της τότε εποχής, όσο αυτό είναι εφικτό, καθόσον αυτό το αυτουσίο υπέροχο άρωμα που δημιούργησαν οι πρωταγωνιστές αυτής της εποποιίας, το πήραν μαζί τους.

Τούτα τα χρώματα που πατούμε σήμερα εμείς, έχουν ποτιστεί με αίμα από άλλους, που βάδισαν στους δικούς τους δύσκολους καιρούς και νίκησαν.

Ας μιμηθούμε όλοι μας, την ομοψυχία αυτής της ενδόξου περιόδου, των Βαλκανικών Πολέμων.

Αποτελεί ελάχιστη τιμή προς τους αθάνατους νεκρούς μας τους Ήρωες των Ηρώων αυτής της εποποιίας.

Είναι ένα ταπεινό κλωνάρι δάφνης για εκείνους που διπλασίασαν την Πατρίδα μας, ένα λουλούδι και ένα κερι στον τάφο τους.

Είναι ένα μνημόσυνο σε όλους αυτούς οι οποίοι οραματιζόμενοι την Μεγάλη Ιδέα, εμπνεόμενοι από ανώτερα ιδανικά, αφηφώντας το ατσάλι που άστραφτε κάτω από τον καυτό ήλιο και έσπερνε τον θάνατο, στάθηκαν όρθιοι μπροστά στον εχθρό πρόταξαν τα στήθη και τις ξιφολόγχες του, τελικώς βγήκαν νικητές.

Δια του παραδείγματος, λέγοντας πάμε και όχι πάτε, οδήγησαν τους άνδρες τους, στην νίκη, έτσι συγκαταλέχθηκαν στην πλειάδα των Ηρώων της Πατρίδας μας. Αυτοί είναι τα πρότυπά μας και αν χρειαστεί θα τους μιμηθούμε και εμείς οι σημερινοί απόγονοί τους.

Α΄ Μέρος της Παρουσίασης

«Η ΛΟΓΧΗ ΝΙΚΗΣΕ ΤΟ ΠΥΡ»

Αδιαμφισβήτητα τα έτη 1912 - 1913 είναι δυο χρονολογίες ορόσημα στην ιστορία του σύγχρονου Ελληνικού κράτους, αφού η Ελλάδα κατά τη χρονική αυτή συγκυρία αναδιοργανώνεται πολιτικά και στρατιωτικά.

Εκμεταλλεζόμενη την αστάθεια της Τουρκίας μετά την επανάσταση των Νεότουρκων συμμαχεί με τις Κυβερνήσεις της Βουλγαρίας, της Σερβίας και του Μαυροβουνίου, με σκοπό την ολοκληρωτική εκδίωξη των Τούρκων από τη χερσόνησο του Αίμου και την Ευρώπη συνεπακόλουθα.

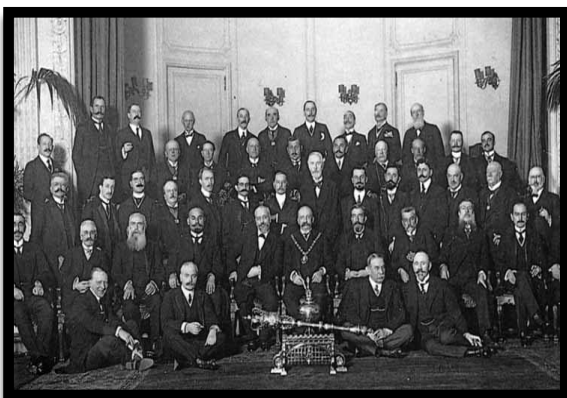
Η έναρξη των επιχειρήσεων λαμβάνει χώρα στις **6 Οκτωβρίου 1912** με τη μάχη της Ελασσόνας.

Ακολουθεί η μάχη του Σαρανταπόρου, η απελευθέρωση της Κοζάνης, της Βέροιας της Κατερίνης, των Γιαννιτσών και στις **26 Οκτωβρίου του 1912** η απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης.

Ο Πόλεμος κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας έλαβε τέλος και τυπικά με τη συνθήκη του Λονδίνου τον **Μάιο του 1913** και αφού είχε ήδη επιτευχθεί η απελευθέρωση των Ιωαννίνων και των νησιών του Βορείου Αιγαίου, ενώ η απελευθέρωση και της λοιπής Μακεδονίας ολοκληρώθηκε **τον Ιούνιο του 1913** με τη μάχη του Κιλκίς και την απελευθέρωση των Σερρών.

Κατάσταση Βαλκανικών Κρατών

Συνθήκη του Λονδίνου 17/5/1913

Αμέσως μετά την υπογραφή της συνθήκης του Λονδίνου (**17 Μαΐου 1913**) μεταξύ των συμμάχων Βαλκανικών κρατών και της Τουρκίας, οι Βούλγαροι ήγειραν υπερβολικές αξιώσεις για προσάρτηση των απελευθερωθεισών από του Τουρκικού ζυγού περιοχών, απειλώντας συγχρόνως Έλληνες και Σέρβους.

Η Βουλγαρία ισχυρίζονταν ότι έπρεπε να προσαρτηθεί εις αυτήν ολόκληρη σχε-

δόν η Μακεδονία αφ' ενός μεν διότι υπέστη τας μεγαλύτερες εκ του πολέμου θυσίας αφ' ετέρου δε δια λόγους εθνολογικούς, ονειρευόμενα τα όρια της συνθήκης του Αγίου Στεφάνου (3 Μαρ. 1878).

Προ του κοινού αυτού κινδύνου η Ελλάδα και η Σερβία συνήψαν την 19^η Μαΐου 1913, δεκαετή αμυντική συμμαχία, προς αντιμετώπιση από κοινού των υπερβολικών απαιτήσεων των Βουλγάρων και να μην επιτρέψουν την επέκτασή τους δυτικά του Ποταμού Αξιού.

Πριν του τερματισμού του Πρώτου Βαλκανικού πολέμου, είχαν αρχίσει οι συγκρούσεις, με υπαιτιότητα της Βουλγαρίας, μεταξύ των στρατών των συμμάχων κρατών, τοπικού μεν χαρακτήρα, αλλά αποτελούσαν προμήνυμα μελλοντικού πολέμου.

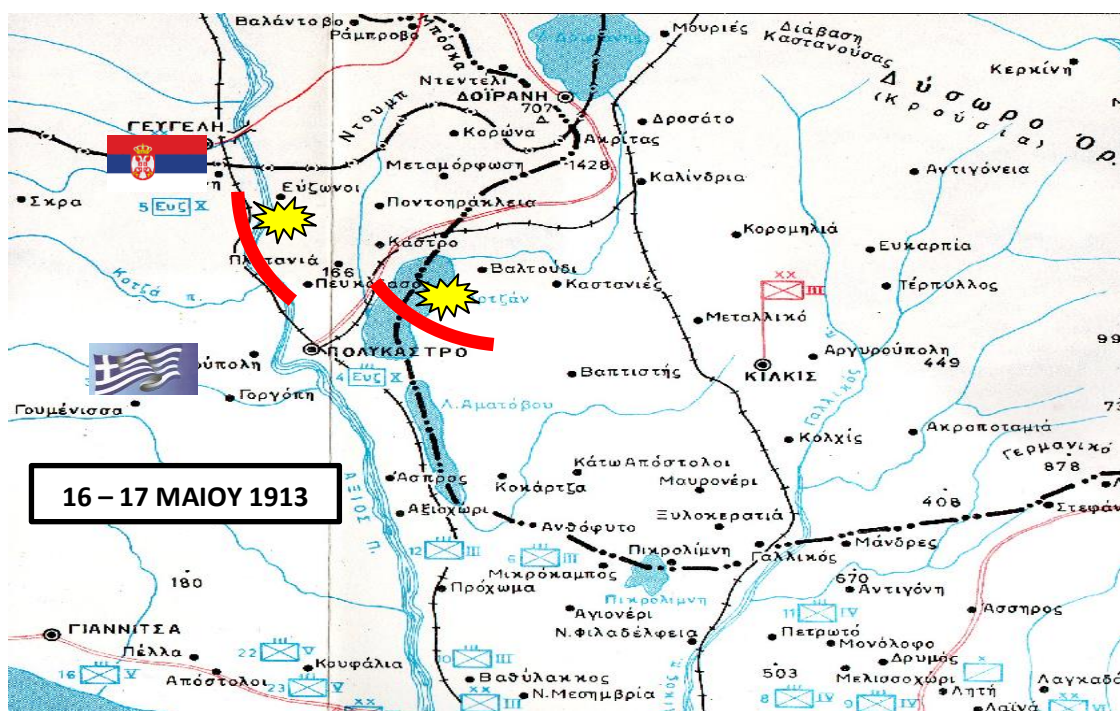
Βαλκάνια 1878

Από 10^{ης} μέχρι 17^{ης} Μαΐου 1913 έλαβαν χώρα πολλές συμπλοκές, ιδίως εις το Παγγαίο όρος. (Χάρτης 1)

Τέλος την νύκτα της 16^{ης} προς 17^η Ιουνίου 1913, η Βουλγαρία διέταξε αιφνιδιαστική επίθεση κατά των Ελληνικών και Σερβικών προκαλυπτικών αποσπασμάτων. (Χάρτης 2)

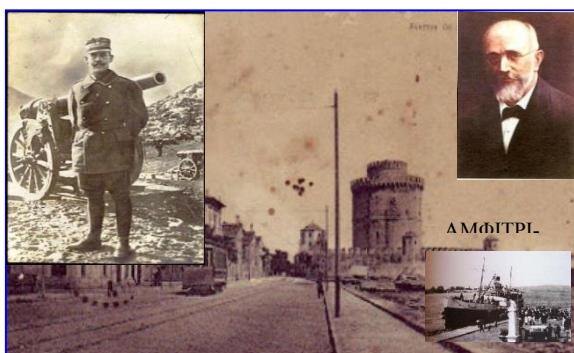
Η επίθεση αυτή, άνευ προηγουμένης επίσημου κηρύξεως του πολέμου αποτέλεσε αφορμή του Δευτέρου Βαλκανικού Πολέμου.

Χάρτης 2

Το πρωί της **18^{ης} Ιουνίου 1913** τελειώνει η εκκαθάριση των Βουλγάρων στη Θεσσαλονίκη.

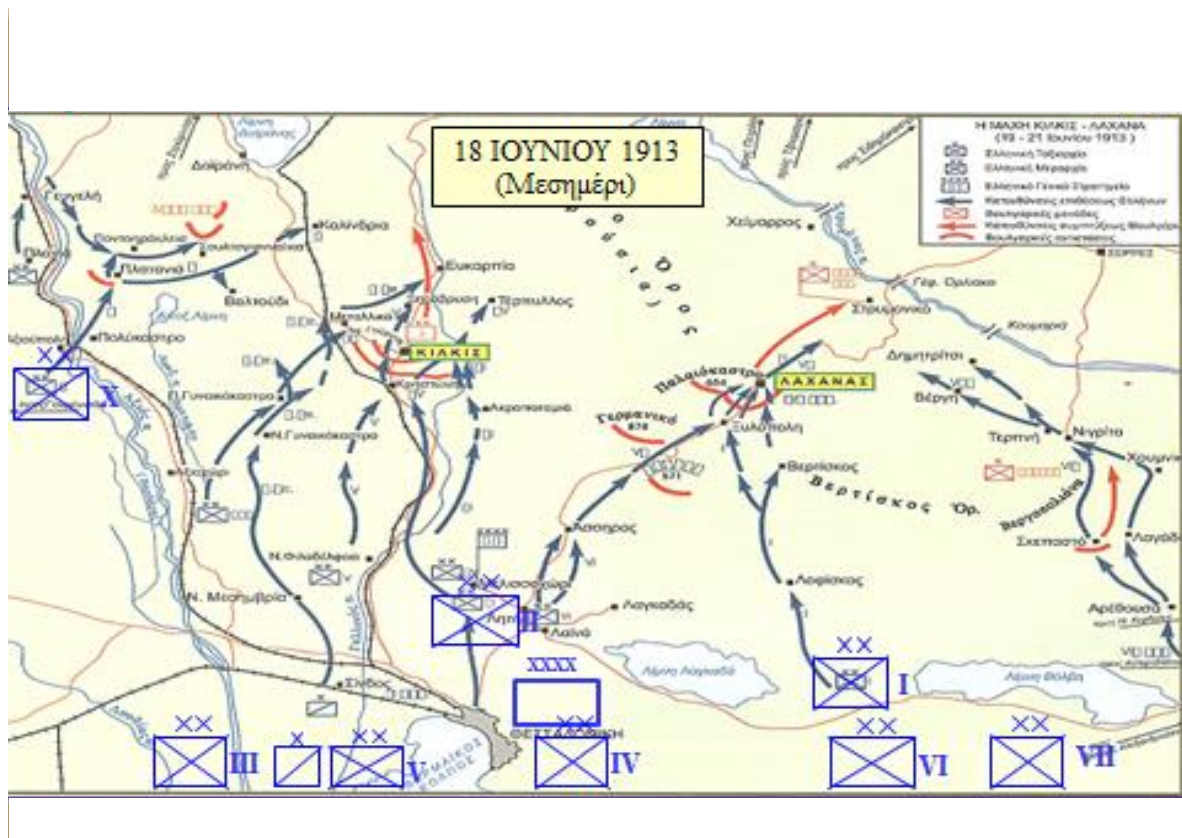
Η ΙΙ Μερραρχία εξοντώνει τους εδρεύοντας εις αυτή φιλοξενούμενους Βουλγάρους με τη βοήθεια της Κρητικής Χωροφυλακής και συλλαμβάνει 17 Αξιωματικούς και 1400 οπλίτες αιχμαλώτους που αμύνονταν με πείσμα, με όπλα και πολυβόλα από οικήματα τα οποία εκ των προτέρων είχαν οχυρώσει.

Την ίδια ημέρα φθάνει στη Θεσσαλονίκη ο Βασιλεύς Κωνσταντίνος ΙΒ΄ μετά του επιτελείου του και αναλαμβάνει την αρχιστρατηγία. Πρωθυπουργός της Ελλάδος ήταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος.

Διάταξη Αντιπάλων - Δυνάμεις

Το μεσημέρι της **18^{ης} Ιουνίου 1913** (Χάρτης 3) το Γενικό Στρατηγείο εξέδωσε την πρώτη διαταγή επιχειρήσεων κατά την οποία θα προωθούντο εντός της ημέρας η VII Μερραρχία στην Αρέθουσα, η Ι στο Λοφίσκο και η ΙΙ μεταξύ Λητής και Μελισσοχωρίου. Οι λοιπές Μερραρχίες και η Ταξιαρχία Ιππικού θα παρέμειναν στις θέσεις αναμονής.

Χάρτης 3

Διάταξη Ελληνικών Δυνάμεων

Το απόγευμα της 18^{ης} Ιουνίου 1913 (χάρτες 4 & 5) ο Ελληνικός Στρατός ευρίσκει διατεταγμένους μεταξύ των ποταμών Στρυμόνα και του Αξιού εκ δεξιών προς τα αριστερά ως ακολούθως:

- Η VII Μεραρχία, υπό τον Συνταγματάρχη (ΜΧ) Σωτίλην Ναπολέοντα, προωθηθείσα εκ των θέσεων της από Σκάλα Σταυρού μέχρι Βόλβης εις Αρέθουσαν.
- Η I Μεραρχία, υπό τον Υποστράτηγο Μανουσogiαννάκη Εμμανουήλ, προωθηθείσα εκ των μεταξύ λιμνών Βόλβης και Λαγκαδά θέσεων της εις Λοφίσκον.
- Η VI Μεραρχία υπό τον Υποστράτηγο Δελαγραμμάτικα Νικόλαο εις την περιοχή Λαγυνά – Λητή – Ασβεστοχώρι.
- Η II Μεραρχία υπό τον Υποστράτηγο Καλλάρη Κων/νο προωθηθείσα από Θεσσαλονίκη εις περιοχή Λητή – Μελισσοχώρι.
- Η IV Μεραρχία υπό τον Υποστράτηγο Μοσχόπουλο Κων/νο εις περιοχή Μελισσοχώρι υψ. Πουρνάρι (Ερ Πουρναρίου – Μεσσαίον).
- Η V Μεραρχία υπό τον Συνταγματάρχη (ΜΧ) Γεννάδη Στέφανον εις περιοχή Ν. Φιλαδέλφεια – Ξηροχώρι.
- Η III Μεραρχία υπό τον Υποστράτηγο Δαμιανό Κων/νο, εις περιοχή Αξιοχώρι – Αγιονέρι.
- Η X Μεραρχία υπό τον Συνταγματάρχη (ΠΒ) Παρασκευόπουλο Λεωνίδα, εις περιοχή Γουμένισσας Αξιούπολης με απόσπασμα εις Πλάγια (Τάγμα και Ορειβατική πυροβολαρχία).
- Η Ταξιαρχία ιππικού, υπό τον αντισυνταγματάρχη ιππικού Ζαχαρακόπουλο Κων/νο εις Σίνδο και Τάγμα Φρουριακού Πυροβολικού εις Θεσσαλονίκη.
- Σύνολο 8 Μεραρχίες Πεζικού (I, II, III, IV, V, VI, VII, X) με 73 τάγματα Πεζικού, 32 Πεδινές Πυροβολαρχίες με 128 Πυροβόλα 75 χιλ, 8 Ορειβατικές Πυροβολαρχίες

με 32 Πυροβόλα 75 χιλ, το Τάγμα Φρουριακού Πυροβολικού με 54 πυροβόλα των 105 και 150 χιλιοστών στο ύψωμα Καρδακλή πίσω από την γραμμή που σχηματίζουν τα χωριά Λαγινά, Λητή και Μελισσοχώρι και 1 Ταξιαρχία Ιππικού με 8 Ίλες Ιππικού

**Συνολική δύναμη : 117.000 Πεζικό και 1000 ιππείς.
(Εν των οποίων 2623 Αξιωματικοί).**

Διάταξη Βουλγαρικών Δυνάμεων

Έναντι του Ελληνικού Στρατού ευρίσκοντο μονάδες της II Βουλγαρικής Στρατιάς υπό τον Στρατηγό Ιβανώφ ,είναι ο Στρατηγός ο οποίος μετά την ήττα του στο Κιλκίς θα πει «όλα τα είχα προβλέψει τα είχα σκεφθεί, όλα εκτός από την τρέλα των Ελλήνων».

Η διάταξη από Δυτικά περιοχή Πλάγια προς Ανατολικά περιοχή Σκεπαστού, ήταν η ακόλουθη:

III ΜΕΡΑΡΧΙΑ (-) ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ

Υπό τον Υποστράτηγο Σαράφωφ με έδρα το Κιλκίς.

2 ΤΑΞΙΑΡΧΙΕΣ

1 Βόρεια και Βορειοανατολικά Πολυκάστρου και 1 στο Κιλκίς

1/Χ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ

Υπό τον Συνταγματάρχη Πέτεφ στην περιοχή Ξυλόπολη – Λαχανάς

1 ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ

Υπό τον Συνταγματάρχη Πετρώφ στο χωριό Στυμονικό

10^ο ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΙΠΠΙΚΟΥ

Περιοχή Χωριών Ξυλόπολη – Λαχανάς

ΕΠΙ ΠΛΕΟΝ 1 ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ

Κινηθείσα προς ενίσχυση από περιοχή Παγγαίου την Ν19/20 ΙΟΥΝΙΟΥ.

Οι Δυνάμεις του Ιβανώφ ανέρχονταν σε 59 τάγματα πεζικού, 124 πυροβόλα και 7 ίλες ιππικού. Τα ισχυρότερα κέντρα αμύνης του ήταν το Κιλκίς και ο Λαχανάς από απόψεως αμυντικής οργάνωσης (από την 16 Οκτωβρίου 1912). Στο Κιλκίς διέθεσε:

32 ΤΑΓΜΑΤΑ ΠΕΖΙΚΟΥ

62 ΠΥΡΟΒΟΛΑ

1 ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΙΠΠΙΚΟΥ

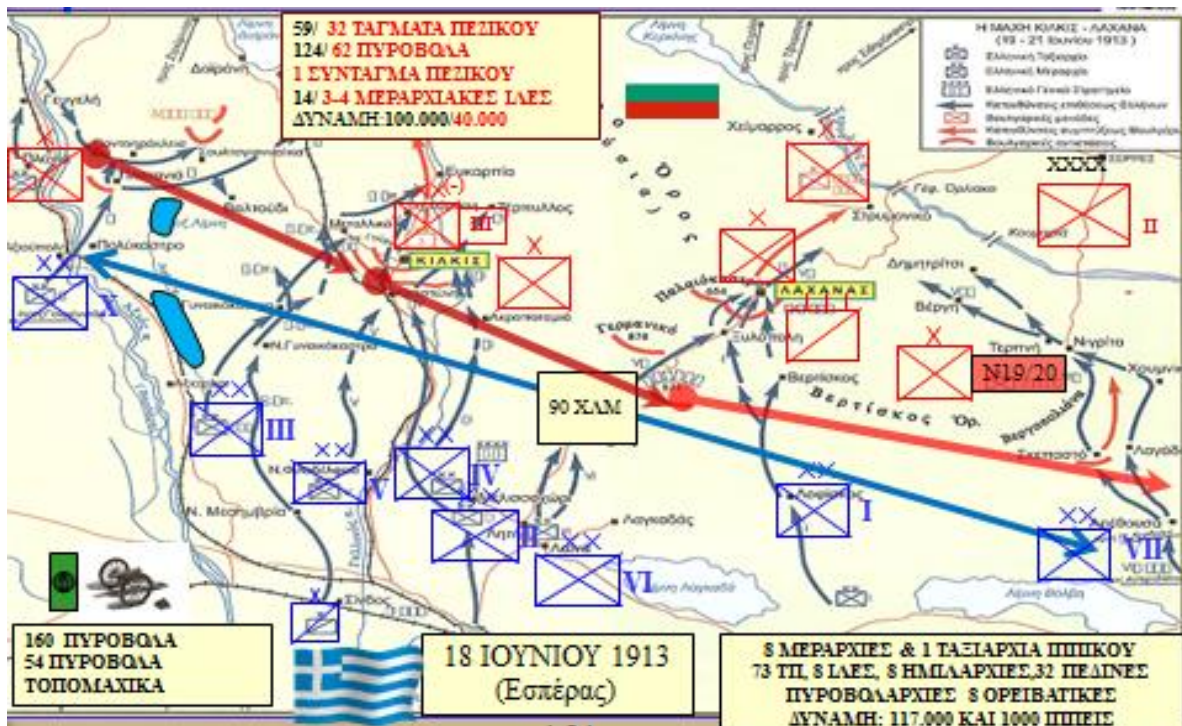
3-4 ΜΕΡΑΡΧΙΑΚΕΣ ΊΛΕΣ

Το Στρατηγείο του ήταν στις Σέρρες.

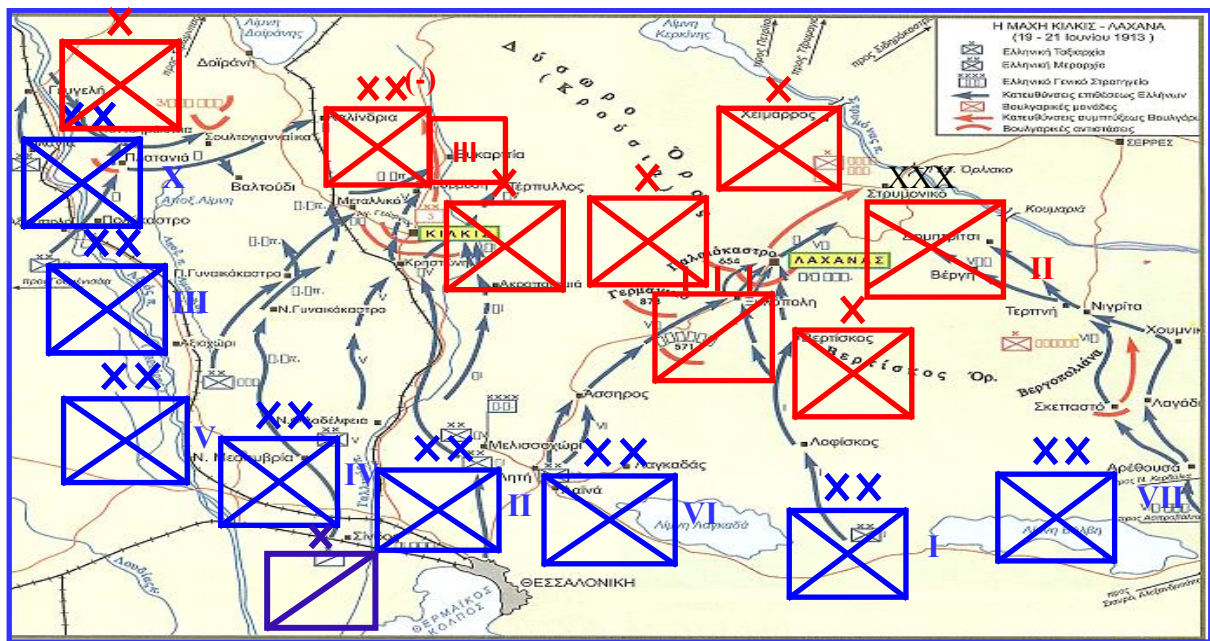
Η δύναμη της Βουλγαρικής II Στρατιάς στον τομέα Κιλκίς – Λαχανά ανήρχετο εις 32 Τάγματα πεζικού, 116 πυροβόλα, 1 Σύνταγμα Ιππικού και 3- 4 Μεραρχιακές Ίλες Ιππικού.

Δύναμη στο μέτωπο Κιλκίς ανήρχετο σε 40.000 έναντι των 100.000 ανδρών του συνολικού μετώπου προς Ελλάδα.

Στους παρακάτω χάρτες (4 και 5) φαίνεται η Διάταξης Αντιπάλων Δυνάμεων της 18^{ης} Ιουνίου 1913

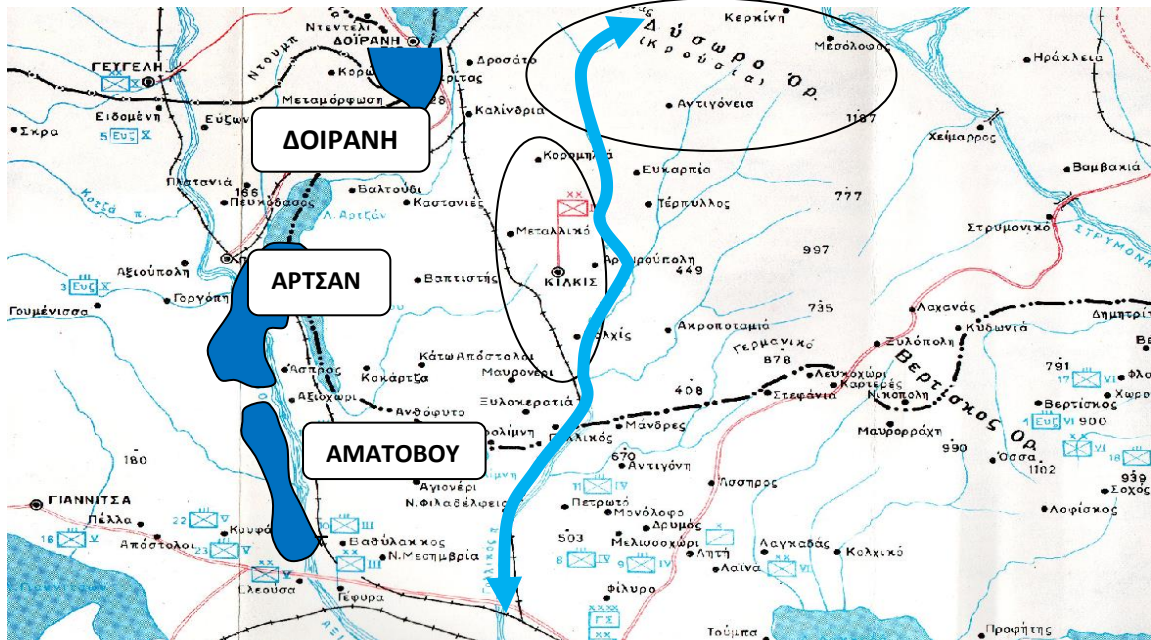
Χάρτης 4

Χάρτης 5

Περιγραφή του Πεδίου Μάχης

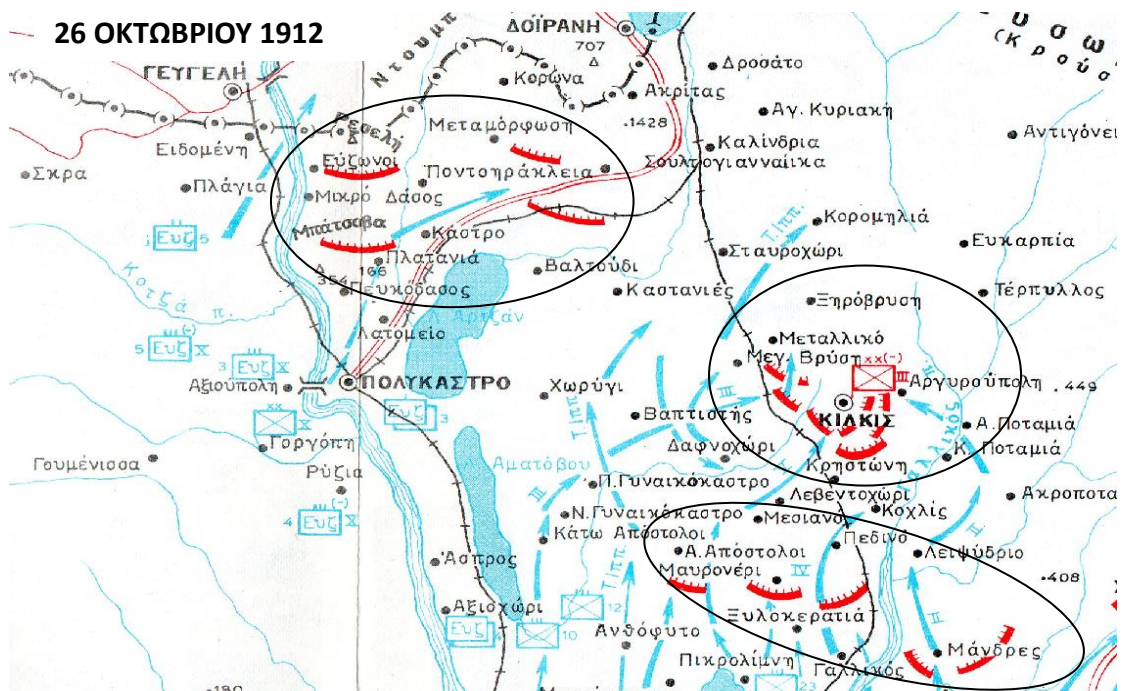
Προς Βορρά του Κιλκίς ευρίσκεται το Δύσωρον όρος (Κρούσια). (Χάρτης 6) Από τις νοτιοδυτικές πλαγιές του όρους αυτού υπάρχει χαμηλή κορυφογραμμή η οποία σχηματίζει τα υψώματα του Κιλκίς. Αυτή χωρίζει τα ύδατα του Γαλλικού ποταμού από τα ύδατα της λεκάνης των λιμνών Δοϊράνης – Αρτσάν και Αματόβου.

Χάρτης 6

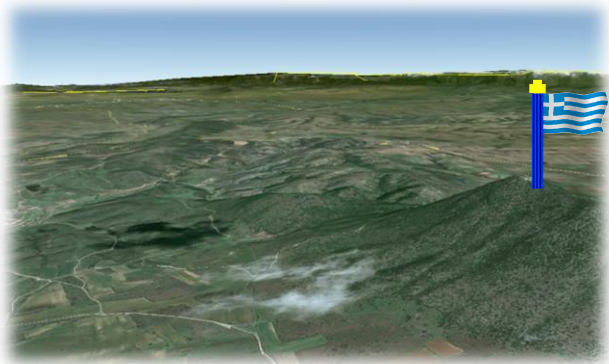
Οι Βούλγαροι είχαν καταλάβει το Κιλκίς την **26 Οκτωβρίου του 1912** και άρχισαν εν' όψει πολέμου κατά των Ελλήνων, να οχυρώνουν την τοποθεσία, εκτεινόμενη αμέσως νοτίως, νοτιοανατολικά και νοτιοδυτικά της πόλεως Κιλκίς.

Η οχύρωση περιελάμβανε χαρακώματα, πολυβολεία, πυροβολεία, περιβολές και είχε ευρέα πεδία βολής και αρίστη παρατήρηση, εξασφάλιζε έτσι την τοποθεσία από πάσης εκ νότου επιθέσεως και εκ των πλευρών της ακόμη δια της στηρίξεως της αμυντικής γραμμής εις τα χωριά Ζαχαράτο και Ξηρόβρυση, βορείως και εκατέρωθεν του Κιλκίς. (Χάρτης 7)

Χάρτης 7

Εκ της ανωτέρω περιγραφής προκύπτει ότι το πεδίο μάχης ως εκ της φύσεως του εδάφους παρουσιάζει μεγάλες δυσκολίες κινήσεως από Νότου προς Βορρά (ύψωμα «Καμήλα») των τμημάτων του πεζικού και ότι το πεζικό του αμυνομένου δύναται δια των πυρών του να θερίζει όλο, το προ του μετώπου, έδαφος αμύνης.

Μετακινήσεις – Σχεδίαση της Μάχης 18 Ιουνίου 1913

Το Γενικό Στρατηγείο εγκαθίσταται την 18^η Ιουνίου 1913 εις το Μελισσοχώρι. (Χάρτης 8)

Σύνθεση Γενικού Στρατηγείου:

Αρχιστράτηγος :

Βασιλεύς Κωνσταντίνος

Επιτελάρχης:

Συνταγματάρχης (ΜΧ) Δούσμανης Βίκτωρ

Διευθυντές Επιτελικών Γραφείων:

Οι Ταγματάρχες (ΜΧ) Μεταξάς Ιωάννης και Στρατηγός Ξενοφών

Τμήμα Επιχειρήσεων:

Λοχαγός (ΠΒ) Εξαδάκτυλος Αθανάσιος
Συνταγματάρχης (Ο) Σουλιώτης Ευθύμιος

Γραφείο Πληροφοριών :

Διεύθυνση Επιμελητείας:

Διεύθυνση Υγειονομικής Υπηρεσίας: Αρχίατρος Αναστασόπουλος Ανδρέας.

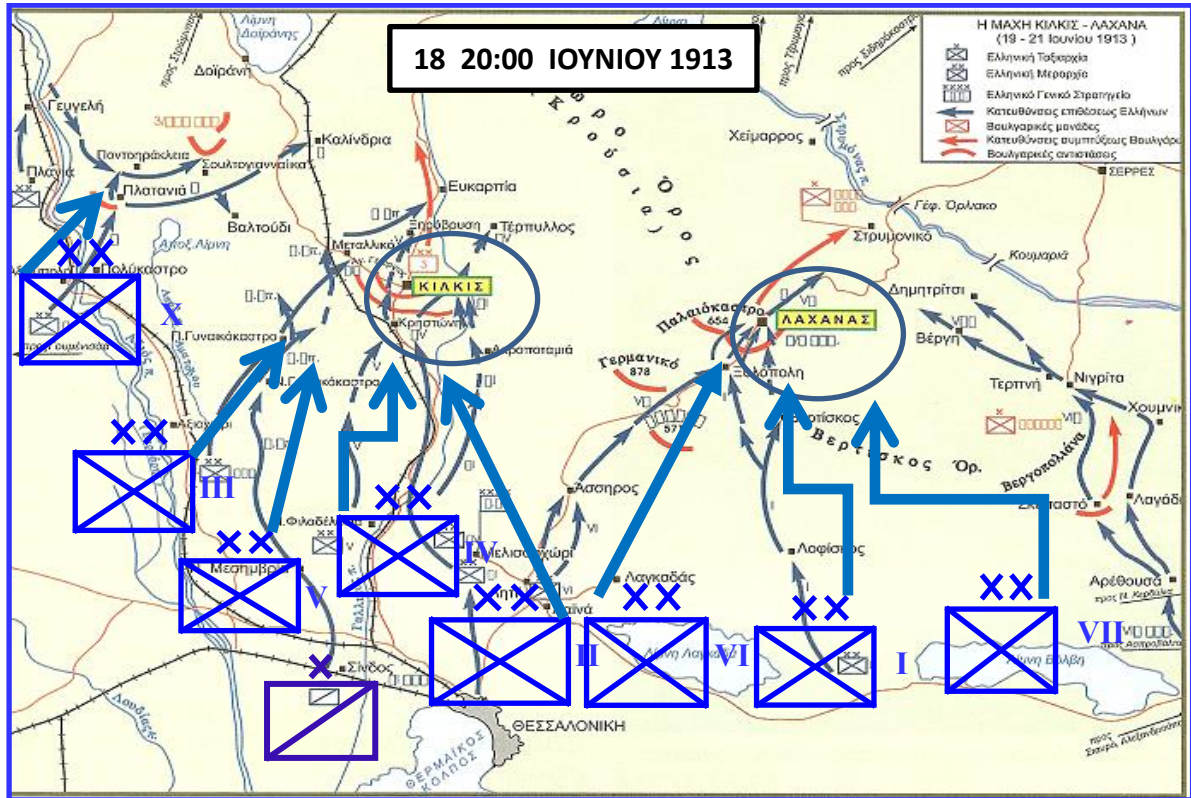

Χάρτης 8

Την 18 Ιουνίου 1913 20.00 ώρα της αυτής ημέρας εξέδωσε διαταγή επιχειρήσεων για την επομένη ημέρα 19 Ιουνίου 1913. (Χάρτης 9)

Το σχέδιο επιχειρήσεων προέβλεπε προέλαση επί δύο κατευθύνσεων μια προς Λαχανά και μια προς Κιλκίς: 2 Μεραρχίες στο Λαχανά, 4 προς Κιλκίς και 2 πλευρικές.

(Χάρτης Διάταξης 8 Μεραρχιών)

Χάρτης 9

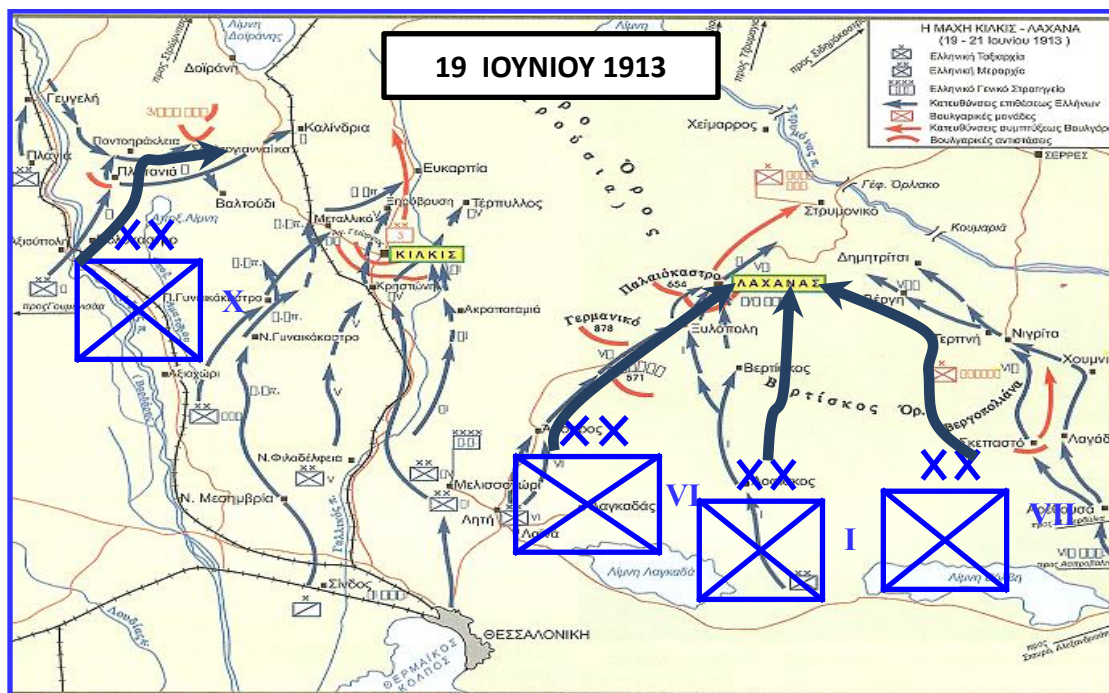
Μετά την έκδοση της διαταγής ο Αρχιστράτηγος Βασιλεύς Κωνσταντίνος ΙΒ΄ συγκεντρώσας τους Αξιωματικούς απήθυνε σε αυτούς τα ακόλουθα:

«Γνωρίζω ότι από της εποχής του Κόδρου μέχρι του Κων/νου του Παλαιολόγου κανείς Έλλην Βασιλεύς και αρχηγός Στρατού συγχρόνως δεν απέθανεν επί της κλίνης του. Η μάχη που θα συνάψωμεν αύριον είναι σπουδαιοτάτη. Με συγκίνησιν σκέπτομαι ότι δεν θα επανίδω αύριον πολλούς εξ υμών. Δεν δύναμαι να σφίξω το χέρι ενός εκάστου χωριστά. Περιορίζομαι λοιπόν να σας είπω. Κύριοι Αξιωματικοί τεθήτε επί κεφαλής των ανδρών σας και εκπληρώσατε το καθήκον σας»

Σχέδιο Ενεργείας της 18 20:00 Ιουνίου 1913 (για την 19 Ιουνίου 1913)
(Χάρτες 9, 10, 11 & 12)

Το σχέδιο ενεργείας προέβλεπε προέλαση του Ελληνικού Στρατού δια την επομένη ως κάτωθι:

Οι **VII, I και VI** Μεραρχίες εις ανατολική κατεύθυνση. (Χάρτης 10)

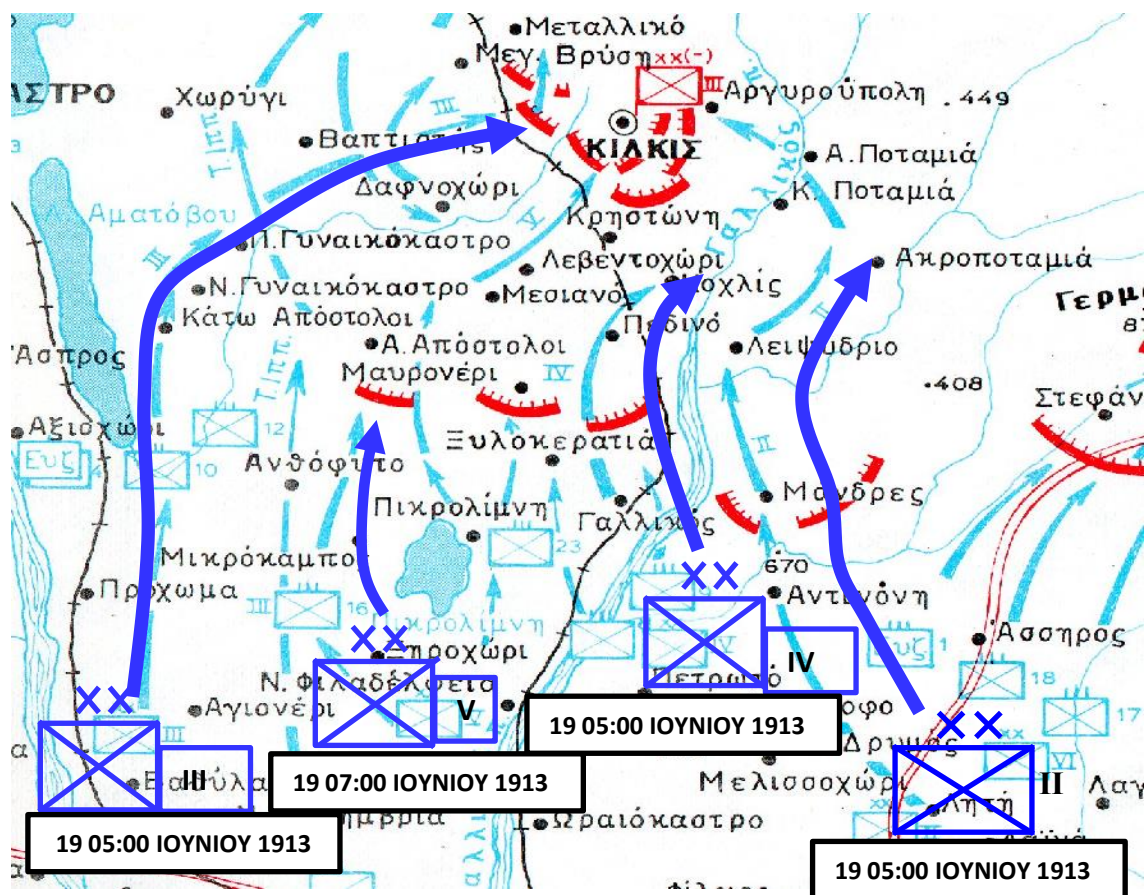
Χάρτης 10

Η **II Μεραρχία** να προελάσει από **05:00** της 19^{ης} Ιουνίου δια Μονολόφου και Πετρωτού προς Βορρά αφού συναντήσει δε τον αντίπαλο να επιτεθεί αναπτυσσομένη με το αριστερό αυτής προς τα ανατολικώς του χωρίου Ποταμιά υψώματα.

Η **IV Μεραρχία**, να αφήσει από της **05:00** ώρας εντελώς ελεύθερα την από Μελισσοχωρίου δια Μονολόφου οδό προς διάβαση της II Μεραρχίας να προελάσει από 07:00 δια των χωρίων Γαλλικού και Κιλκίς προς Βορρά, αφού συναντήσει δε τον αντίπαλο να επιτεθεί αναπτυσσομένη με το δεξιό της, εν επαφή προς την II Μεραρχία, και το αριστερό της προς τα μεταξύ των χωρίων ποταμιά και Κρηστώνη υψώματα.

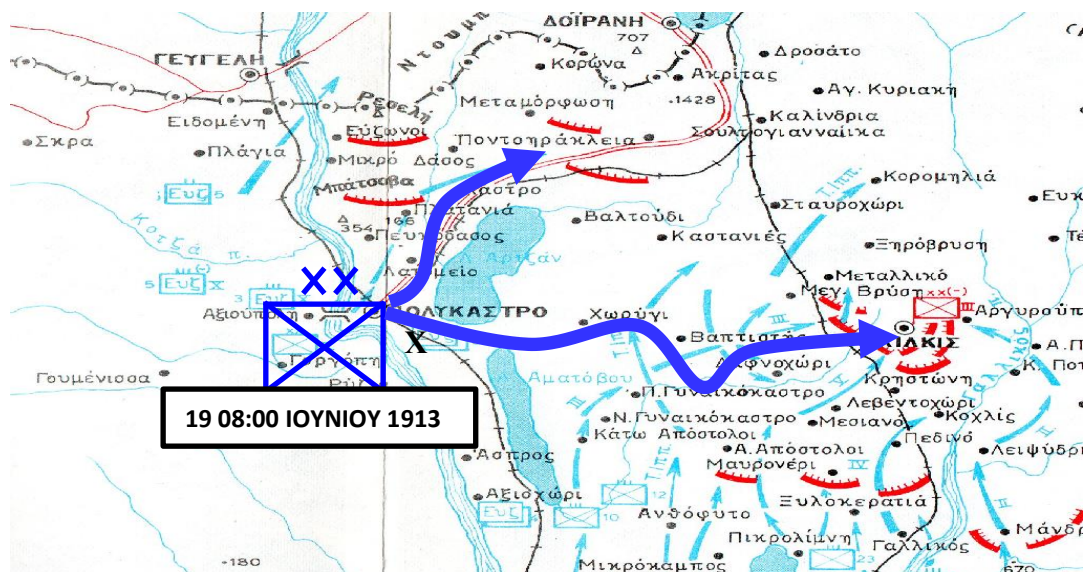
Η **V Μεραρχία** από **07:00** να προελάσει προς Κιλκίς δια της ανατολικής της Πικρολίμνης εκτάσεως αφού συναντήσει δε τον αντίπαλο να επιτεθεί αναπτυσσομένη με το δεξιό της εν επαφή προς την IV Μεραρχία και το αριστερό της προς Κιλκίς.

Η **III Μεραρχία** από **05:00** να προελάσει δια Γυναικοκάστρου προς Κιλκίς, αφού συναντήσει δε τον αντίπαλο να επιτεθεί αναπτυσσομένη με το δεξιό εν επαφή με V Μεραρχία.
(Χάρτης 11)

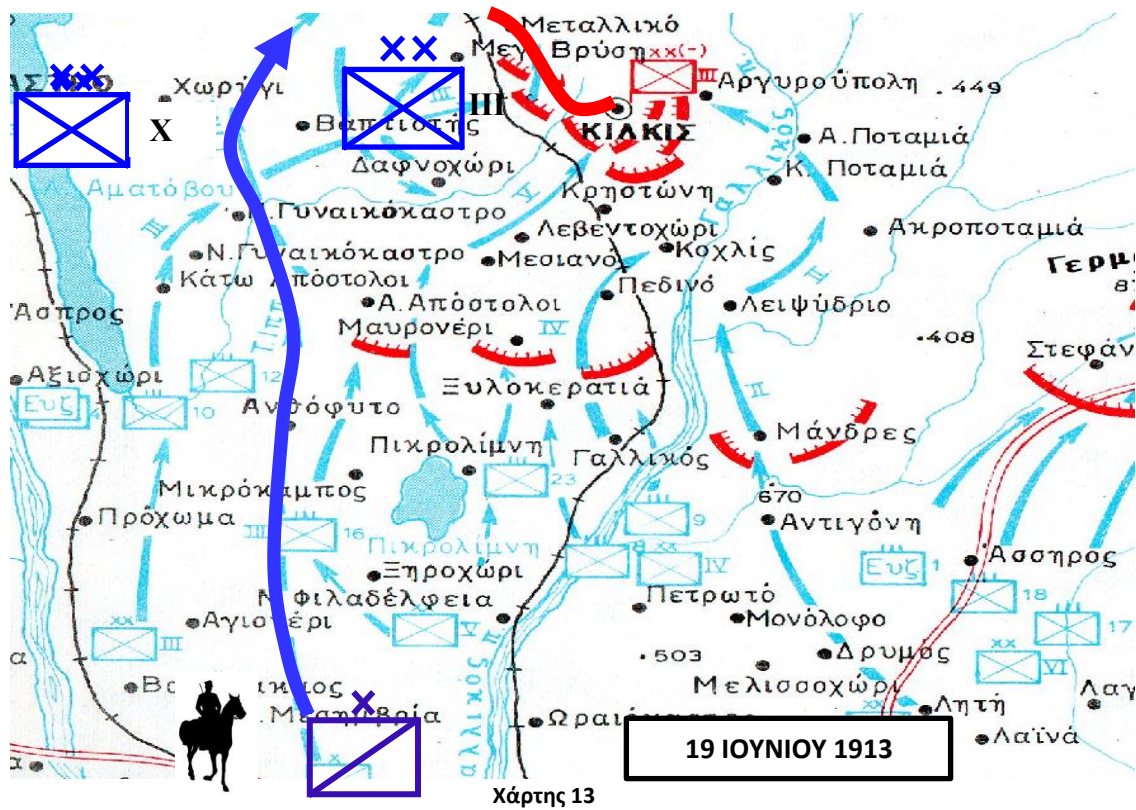
Χάρτης 11

Η **X Μεραρχία** εκ Πολυκάστρου να επιτεθεί την **08:00** κατά των επί των υψωμάτων Μεταμορφώσεως Βουλγαρικών Τμημάτων τα οποία αφού απωθήσει να στραφεί αναλόγως της υπό ταύτης εκτιμήσεως και της τακτικής καταστάσεως κατά του Κιλκίς. (Χάρτης 12)

Χάρτης 12

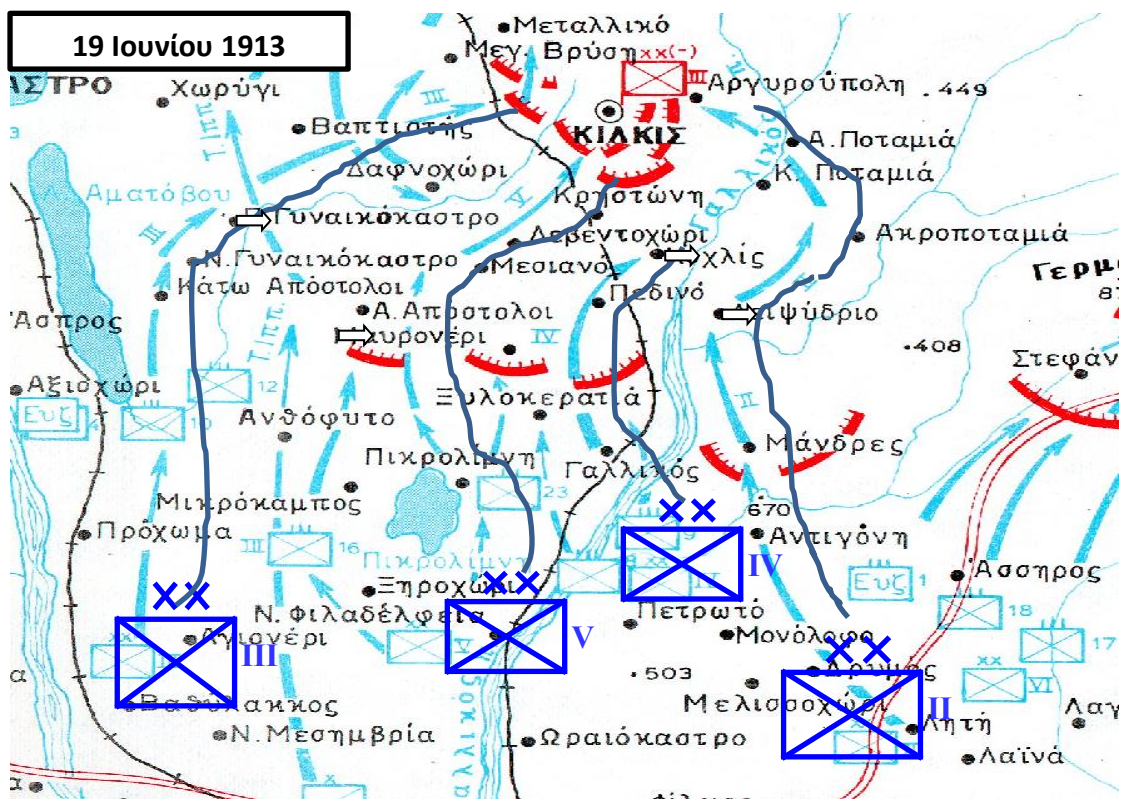
Η **Ταξιαρχία Ιππικού** κινουμένη προς Χερσοτόπι και ύψωμα Άγιος Γεώργιος βορείως να συνδέει τις III και X Μεραρχίες και να εξακριβώσει εάν υπήρχαν Βουλγαρικές δυνάμεις μεταξύ Κιλκίς – Καλλίνδρια και Καλλίνδρια – υψωμάτων Μεταμορφώσεως ή εάν κινούντο αυτές επί της οδού Δοϊράνης προς Κιλκίς. (Χάρτης 13)

Προέλαση Ελληνικών Δυνάμεων 19 Ιουνίου 1913

Το πρωί της 19^{ης} Ιουνίου 1913 άρχισε η προέλαση του Ελληνικού Στρατού ως κάτωθι: Οι II,IV,V και III Μεραρχίες προελαύνουσες προς την περιοχή Κιλκίς, υπέστησαν σοβαρές απώλειες κυρίως εκ του Βουλγαρικού πυροβολικού και κατόπιν πολλών δυσχερειών κατά την προέλαση αφίχθησαν επί των γραμμής: . (Χάρτης 14)

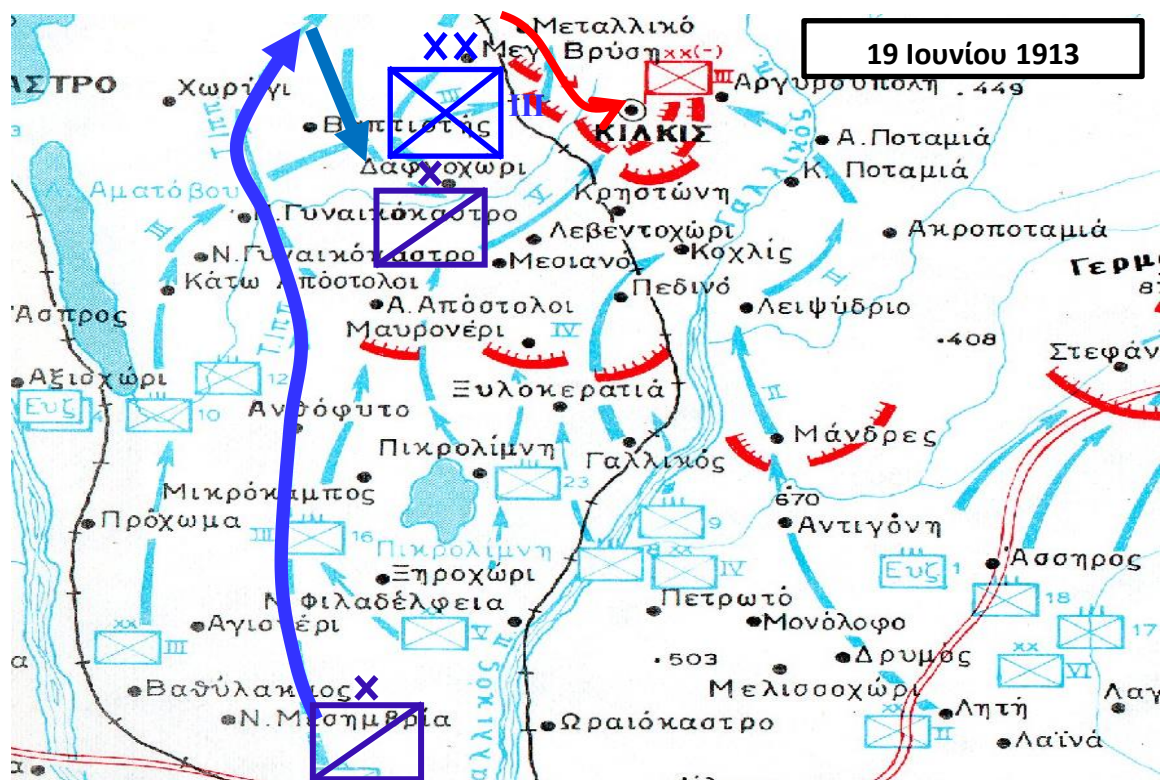
- Υψώματα Λειψυδρίου (II Μ).
- Νοτίως Κολχίδος (IV ΜΠ).
- Υψώματα Βορείως Μαυρονερίου (V ΜΠ).
- Υψώματα Π. Γυναικοκάστρου (III ΜΠ).

Χάρτης 14

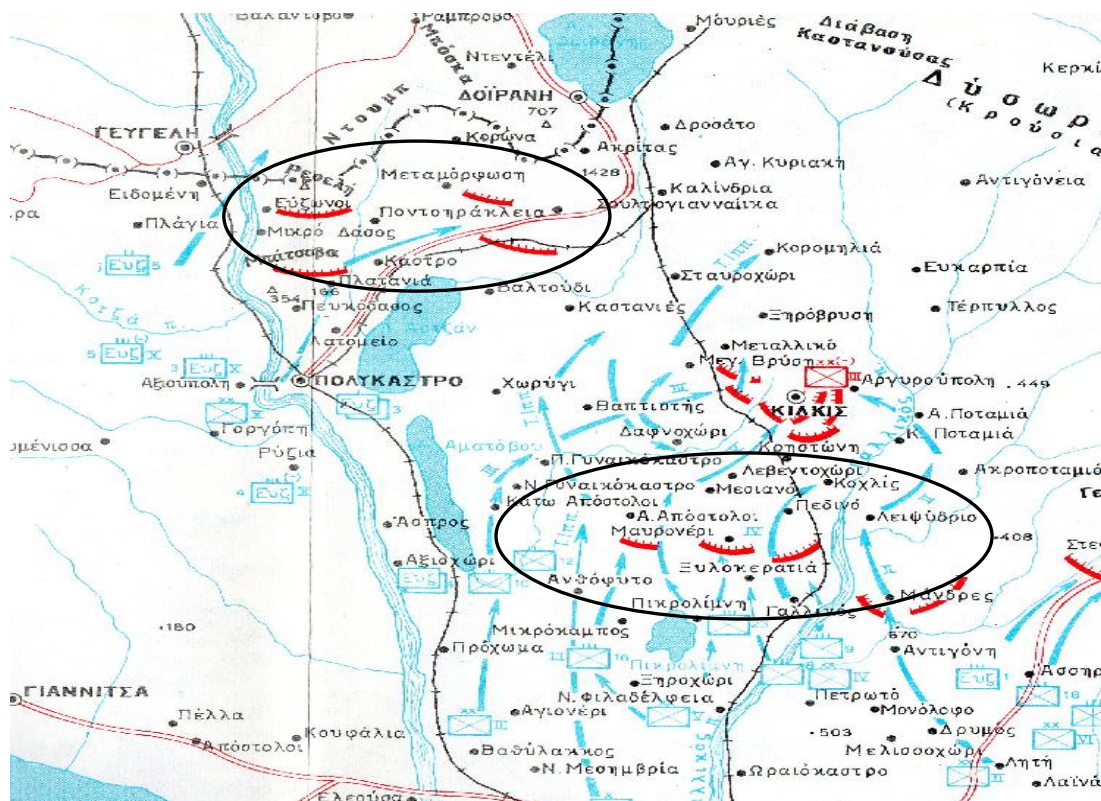
Η **Χ Μεραρχία** κατόπιν σκληρού αγώνος κατέλαβε τα υψώματα πλατανιά.

Η **Ταξιαρχία Ιππικού** κινηθείσα από Σίνδο προς Χερσοτόπι – Χορήγι αφίχθη εκεί περί **16:00** όπου προσεβλήθη παρά Βουλγαρικού αποσπάσματος. Μετά από αγώνα μιας ώρας, με επέμβαση και Τάγματος της III Μεραρχίας, η Ταξιαρχία απεσύρθη και συγκεντρώθηκε πίσω της III Μεραρχίας εις Δαφνοχώρι. . (Χάρτης 15)

Χάρτης 15

Το αποτέλεσμα των διεξαχθέντων, κατά τη **πρώτη ημέρα 19 Ιουνίου 1913**, αγώνων ήταν η υπό του Ελληνικού στρατού κατάληψη ολοκλήρου της τοποθεσίας των Βουλγαρικών προφυλακών. Οι Βούλγαροι την αυτήν ημέρα μετά από σκληρό αγώνα αναγκάστηκαν να συμπυκνωθούν εις την κυρία γραμμή αντιστάσεως των. (**Χάρτης 16**)

Χάρτης 16

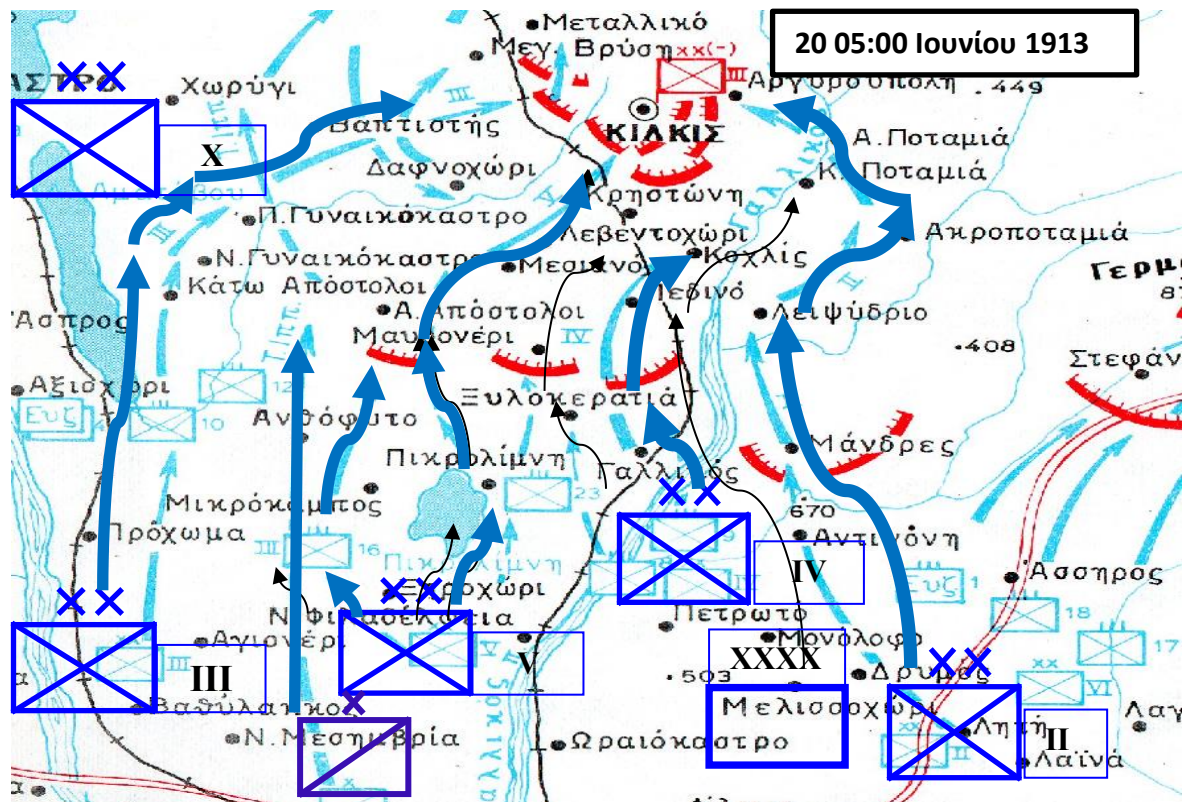
2^η Διαταγή Επιχειρήσεων για την 20 Ιουνίου 1913

Το Γενικό Στρατηγείο, βάση τις συγκεντρωθείσες αναφορές των Μεραρχιών εξέδωσε την 02:00 ώρα της **19 Ιουνίου 1913** διαταγή επιχειρήσεων, καθορίζουσα δια την 20^η Ιουνίου τα κάτωθι:

Οι προς το Κιλκίς II, IV, V και III Μεραρχίες να συνεχίσουν την επίθεση τους από της 05:00.

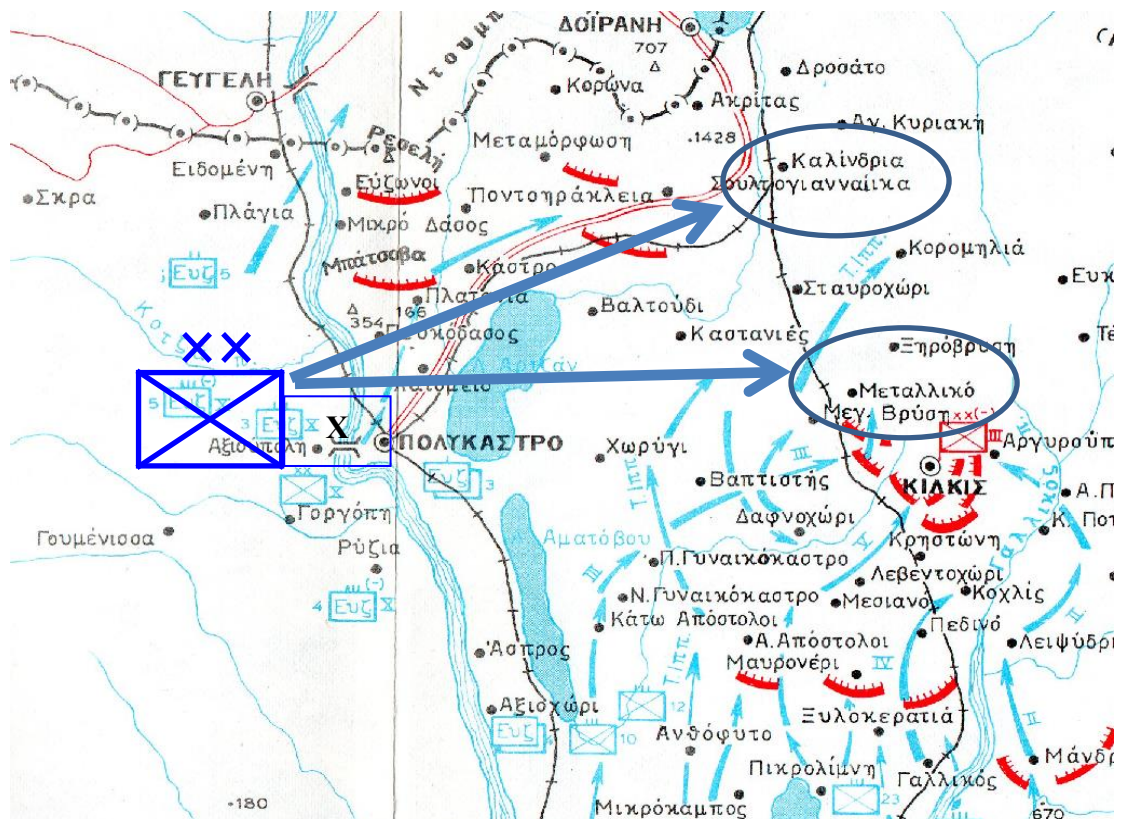
Μετά την απόθεση των Βουλγάρων οι μεν II και IV Μεραρχίες να λάβουν μέτωπο προς Ανατολάς επί της γραμμής Ακροποταμιά (II ΜΠ) – Τέρπυλος (IV ΜΠ), οι δε V και III Μεραρχίες μετά της Ταξιαρχίας Ιππικού να καταδιώξουν τους Βουλγάρους προς Βορρά,

Το Γενικό Στρατηγείο θα παρέμεινε εις Μελισσοχώρι (**Χάρτης 17**).

Χάρτης 17

Η Χ Μεραρχία εκδιώκουσα τον εχθρό, εκ των υψωμάτων Μεταμορφώσεως, να κατευθυνθεί προς Καλλίνδριαν ή προς Μεταλλικό αναλόγως της τακτικής καταστάσεως. (Χάρτης 18)

Χάρτης 18

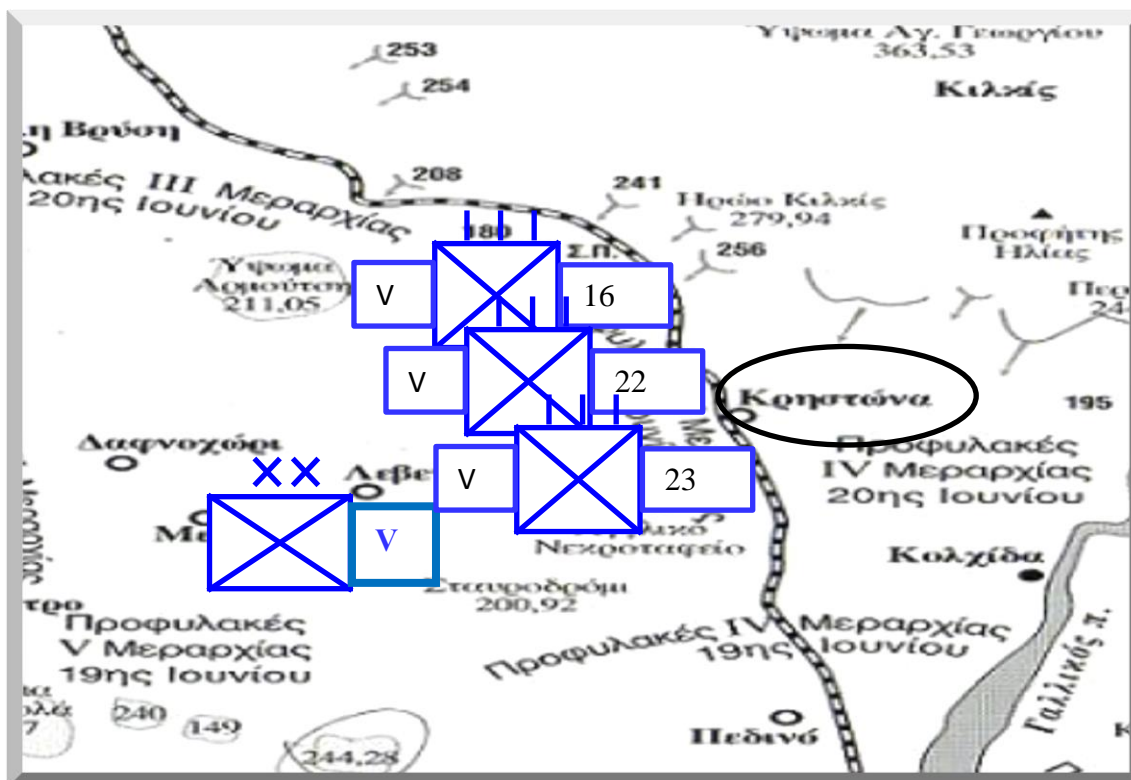
Επίθεση των Μερραχιών 20 Ιουνίου 1913

20 Ιουνίου 1913

Νωρίς το πρωί τις **20ης Ιουνίου 1913**, τα Συντάγματα της **V Μερραχίας (16ο -22ο - 23ο)** μετά από μια σκληρή και αιματηρή μάχη κατέλαβαν το σιδηροδρομικό σταθμό Κρηστώνης, το νότιο τμήμα του χωριού και τα γύρω υψώματα. **(Χάρτης 19)**

Ωστόσο, παρά τις γενναίες προσπάθειες δεν μπορούσαν να προχωρήσουν προς το Κιλκίς, λόγω του συνεχούς βομβαρδισμού του εδάφους από το Βουλγαρικό πυροβολικό.

ΔΡΑΣΗ V ΜΕΡΡΑΧΙΑΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

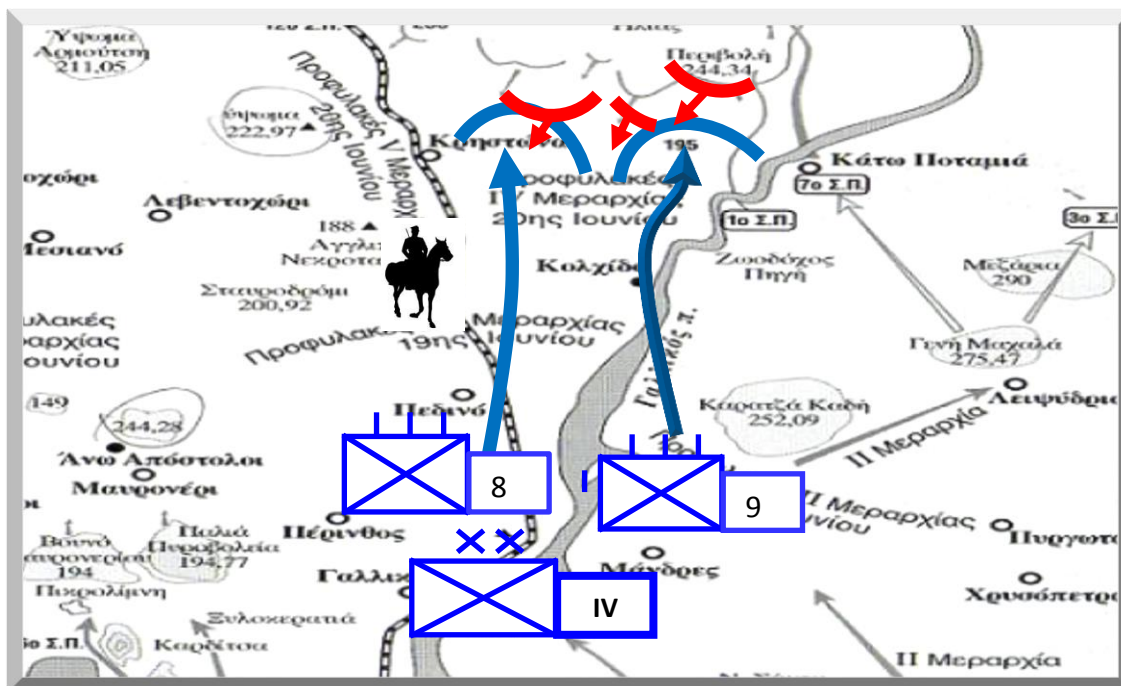

Χάρτης 19

Η IV Μεραρχία πολέμησε με θάρρος και μέχρι το μεσημέρι κατέλαβε το ανατολικά υψώματα του χωριού Κρηστώνα και ήρθε σε επαφή με την κύρια γραμμή αμύνης του εχθρού. Οι απώλειες ήταν τεράστιες. (Χάρτης 20)

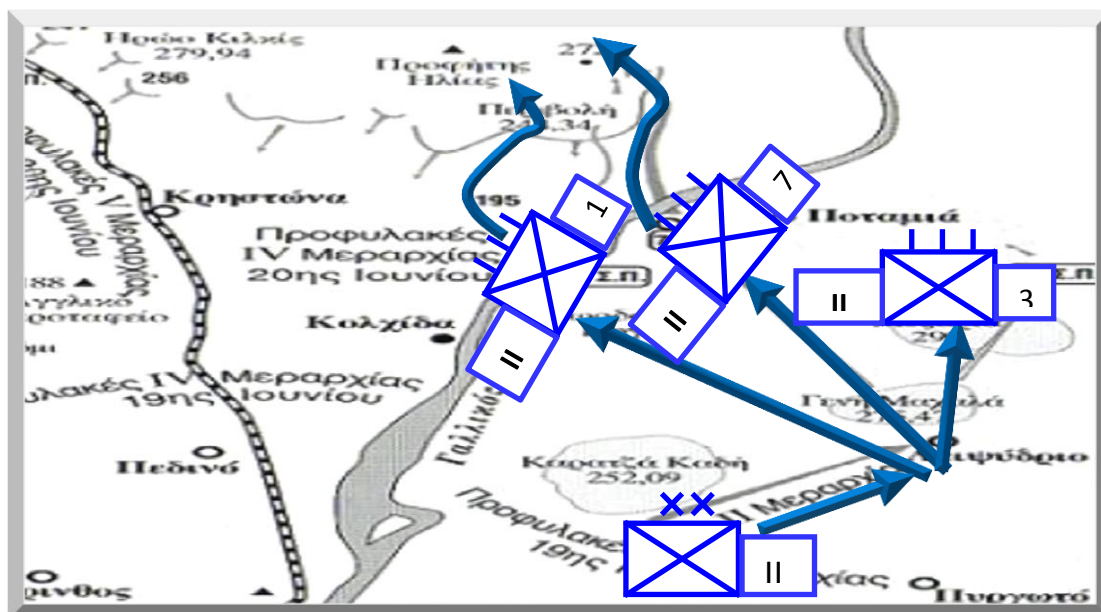
ΔΡΑΣΗ IV ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

Χάρτης 20

Η II Μεραρχία βάδισε υπό το πυρ του Βουλγαρικού πυροβολικού, κατέβαλε τον εχθρό και κατέλαβε τα ανατολικά υψώματα περίξ του χωριού Ποταμιά. (Χάρτης 21)

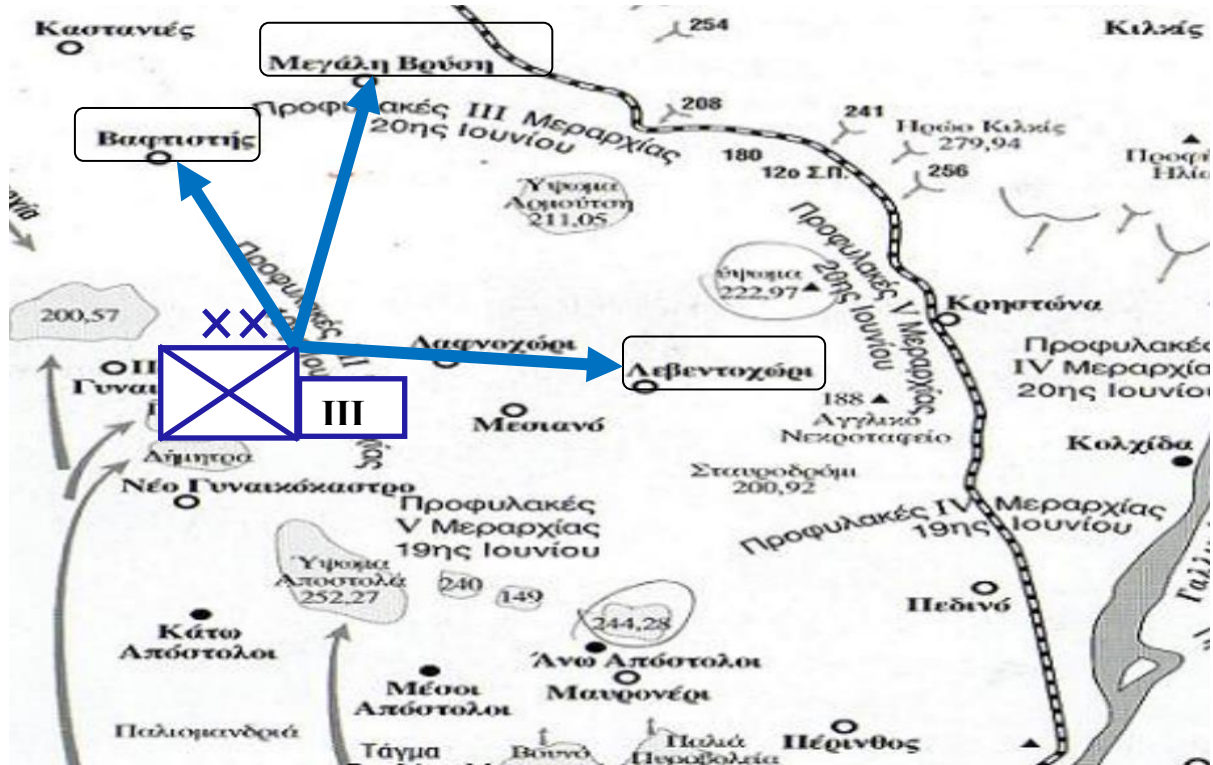
ΔΡΑΣΗ II ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

Χάρτης 21

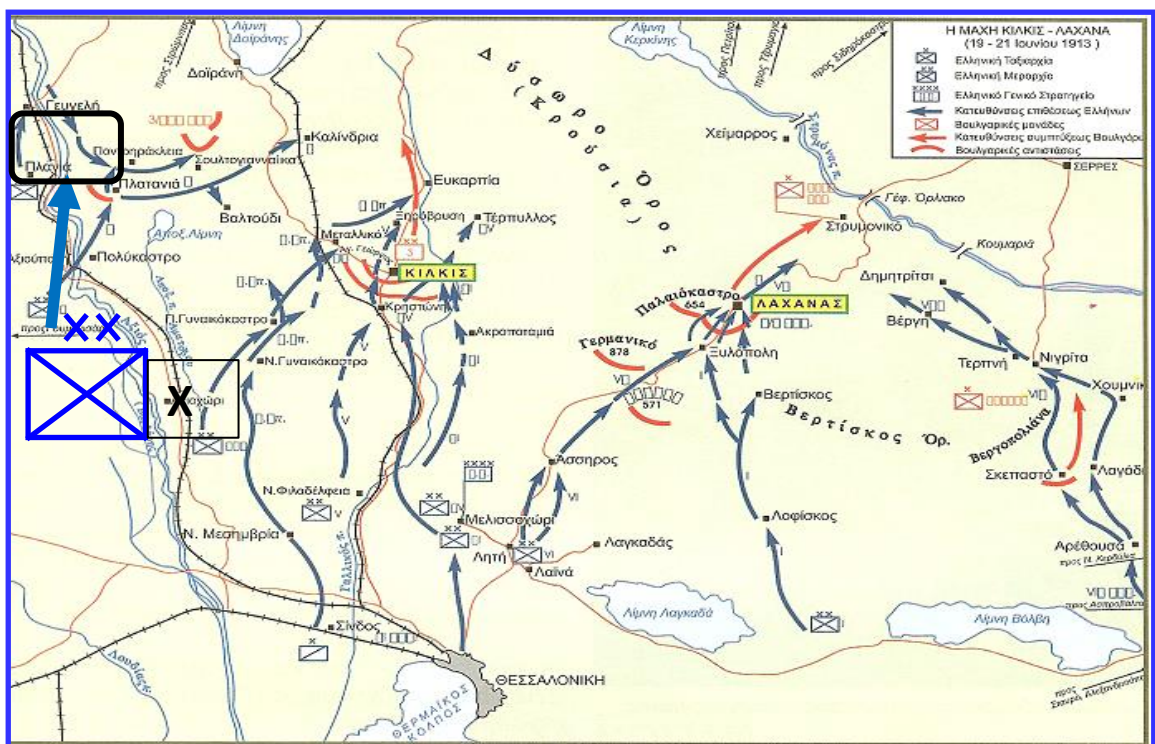
Η **III Μεραρχία**, μετά από μια σκληρή μάχη, διέλυσε τις Βουλγαρικές γραμμές και κατέλαβε το Λεβεντοχώρι, τη Μεγάλη Βρύση και το χωριό Βαπτιστής. (Χάρτης 22)

ΔΡΑΣΗ III ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

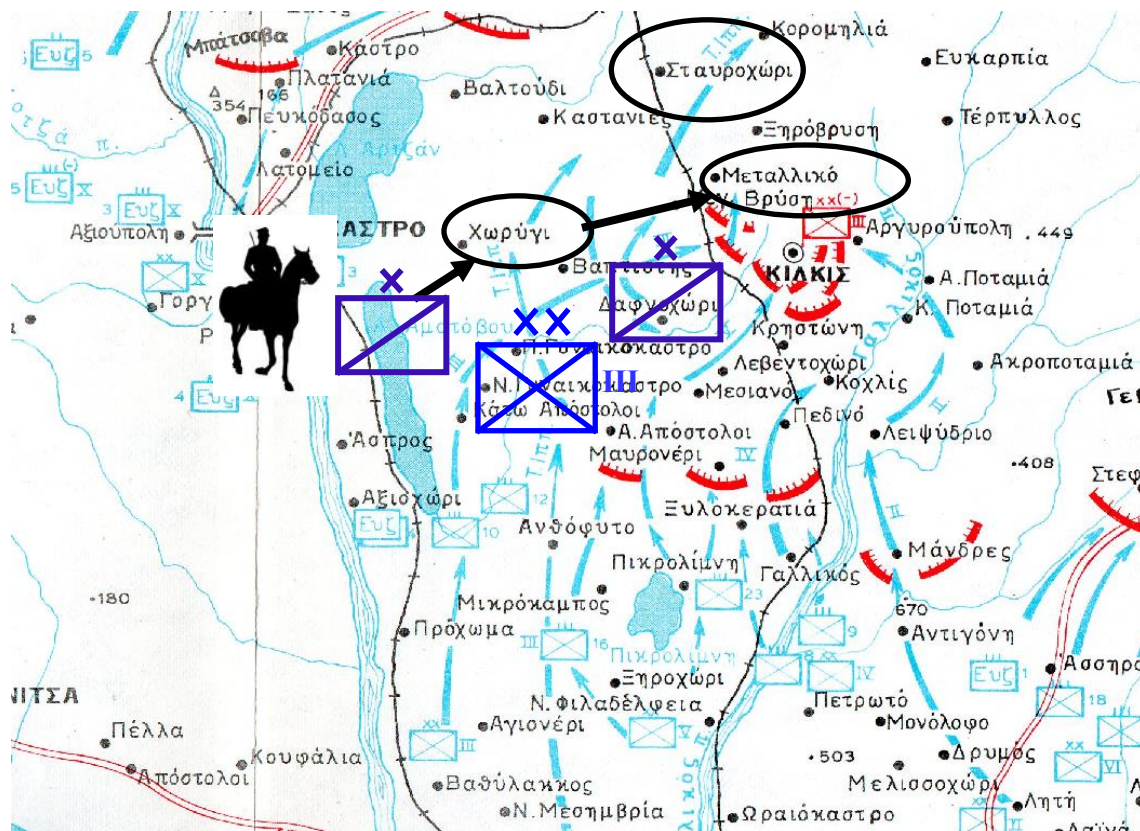
Χάρτης 22

Η **X Μεραρχία** επετέθη δια του εις πλάγια αποσπάσματος της και κατέλαβε την Γευγελή, ως και την επί του Αξιού, η γέφυρα άθικτος. Εν συνεχεία μετά την απόθεση των Βουλγάρων κατέλαβε και το χωριό Εύζωνοι. (Χάρτης 23)

Χάρτης 21

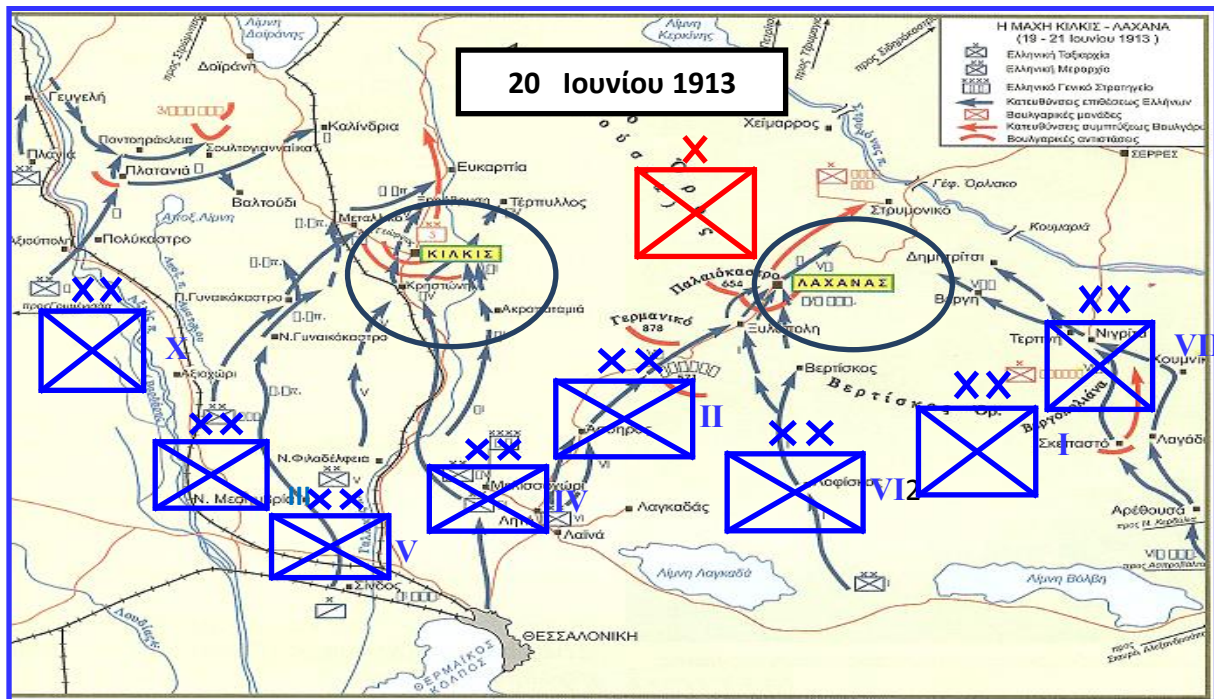
Ταξιαρχία Ιππικού κινηθείσα προς Χορύγι και Μεγάλη Βρύση, παρέσχε πληροφορίες περί μεταφοράς ενισχύσεων σιδηροδρομικώς μέχρι Σταυροχώρι (ΒΔ Κιλκίς). Επετέθη κατά Βουλγαρικού Συντάγματος ιππικού κινουμένου κατά του αριστερού πλευρού της ΙΙΙ Μερραρχίας, το οποίο και απώθησε, όμως υπέστη επίθεση Βουλγαρικών τμημάτων πεζικού, συμπύχτηκε και διανυκτέρευσε πίσω της ΙΙΙ Μερραρχίας εις Δαφνοχώρι επισύρουσα δια την ενέργεια της αυτήν επιτιμητική διαταγή του Γενικού Στρατηγείου. (Χάρτης 24)

Χάρτης 24

Έτσι κατά την **20^η Ιουνίου 1913**, παρά τας καταληφθείσες υπό του Ελληνικού Στρατού υπεράνθρωπες προσπάθειες, δεν επετεύχθη η κατάληψη της οχυρωμένης τοποθεσίας Κιλκίς – Λαχανά, προ της οποίας υπέστη σοβαρές απώλειες εις Αξιωματικούς και οπλίτες. (Χάρτης 25)

Χάρτης 25

Ο Βουλγαρικός Στρατός την αυτή ημέρα κατέβαλε απεγνωσμένες προσπάθειες δια να επιβραδύνει την προέλαση των Ελλήνων και διατηρήσει τας θέσεις του.

Στγος Ιβανώφ

Εν τω μεταξύ ο Στρατηγός Ιβανώφ αντικαθίσταται υπό του ομοιόβαθμου του Δημήτριου, ο οποίος ενίσχυσε την II Στρατιά, δια μιας Ταξιαρχίας, καθορίζει την αποστολή της, ήτοι να εξασφαλίσει τις γραμμές συγκοινωνιών, Σερρών – Αλεξανδρουπόλεως, Σιδηροκάστρου – Άνω Τσουμαγιάς και Σιδηροκάστρου – Πετριτίσιου – Στρωμίτισης. (Χάρτης 26)

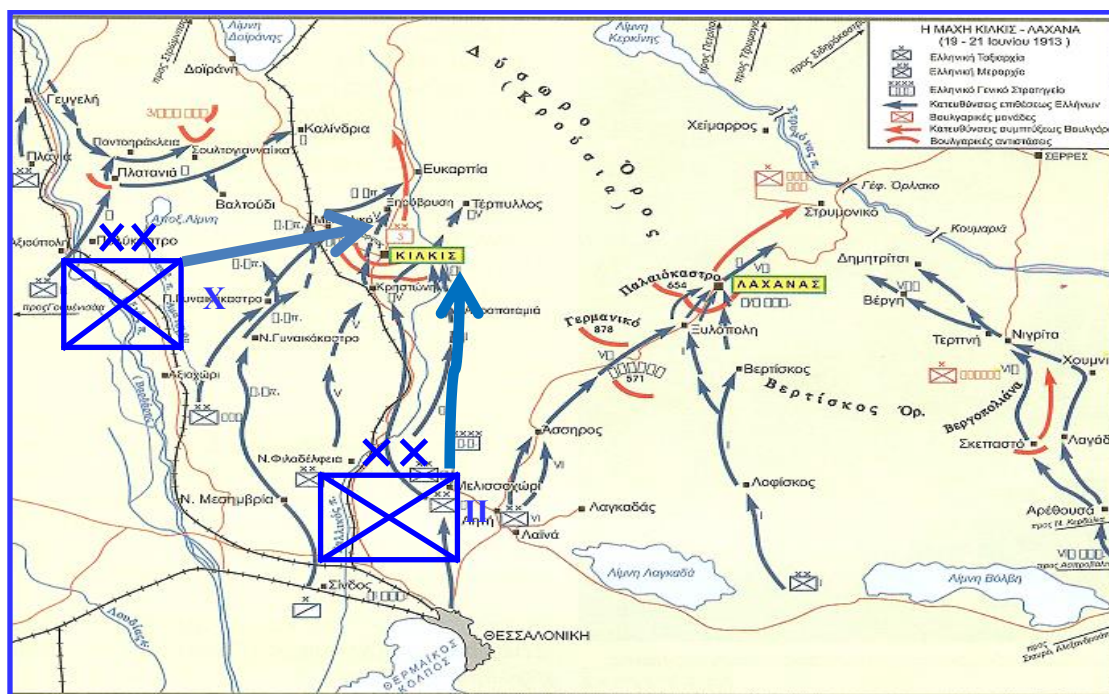
Χάρτης 26

Το Γενικό Στρατηγείο, επιδίωκε την ταχύτερα κατάληψη του Κιλκίς, έτσι διατάσσει την 17:30 ώρα, τις προ αυτού τέσσερες Μεραρχίες να καταβάλουν πάσα προσπάθεια όπως καταληφθεί, με την ιστορική εντολή: **"Αύριο, αξιώ την πτώσιν του Κιλκίς"**.

Παρά την αρχική σχεδίαση για νυκτερινή επίθεση, η διαταγή αυτή ελήφθη από τις Μεραρχίες την 19:00 με αποτέλεσμα μόνο η **II Μεραρχία** να ενεργήσει νυκτερινή επίθεση, και τούτο διότι δεν υπήρξε συντονισμός των προσπαθειών των Μεραρχιών.

Εκ παραλλήλου το Γενικό Στρατηγείο διέταξε όπως οι προς το Κιλκίς Μεραρχίες συνεχίσουν **«άμα τη έω» (δηλαδή με το Π.Φ.)** την επίθεσή τους και να προωθήσουν κατά τη νύκτα το πυροβολικό τους.

Τέλος διέταξε την **X Μεραρχία**, η οποία δρούσε εις τα υψώματα Μεταμορφώσεως, όπως μετά την απόθηση του απέναντί της αντιπάλου, να σπεύσει προς Μεταλλικό για να συνδράμει εις τον κύριο αγώνα κατά του Κιλκίς. **(Χάρτης 27)**

Χάρτης 27

Επίθεση 21 Ιουνίου 1913

Στις 03:30 η επίθεση στο Κιλκίς ξεκινά.

Τα ηρωικά Συντάγματα της Πης Μεραρχίας (1ο και 7ο) επιτίθενται εναντίον των Βουλγάρων. Εντός 15 λεπτών προσεγγίζουν την πρώτη γραμμή άμυνας του εχθρού. **(χάρτης 28)**

Άνδρες του 5ου Τάγματος του 1ου Συντάγματος, προχωρούν εναντίον των Βουλγαρικών χαρακωμάτων. Κατά την διάρκεια της μάχης, ο 2ος Λόχος, χάνει τον διοικητή του (Παπασπύρου) και τα 2 / 3 της δύναμης του.

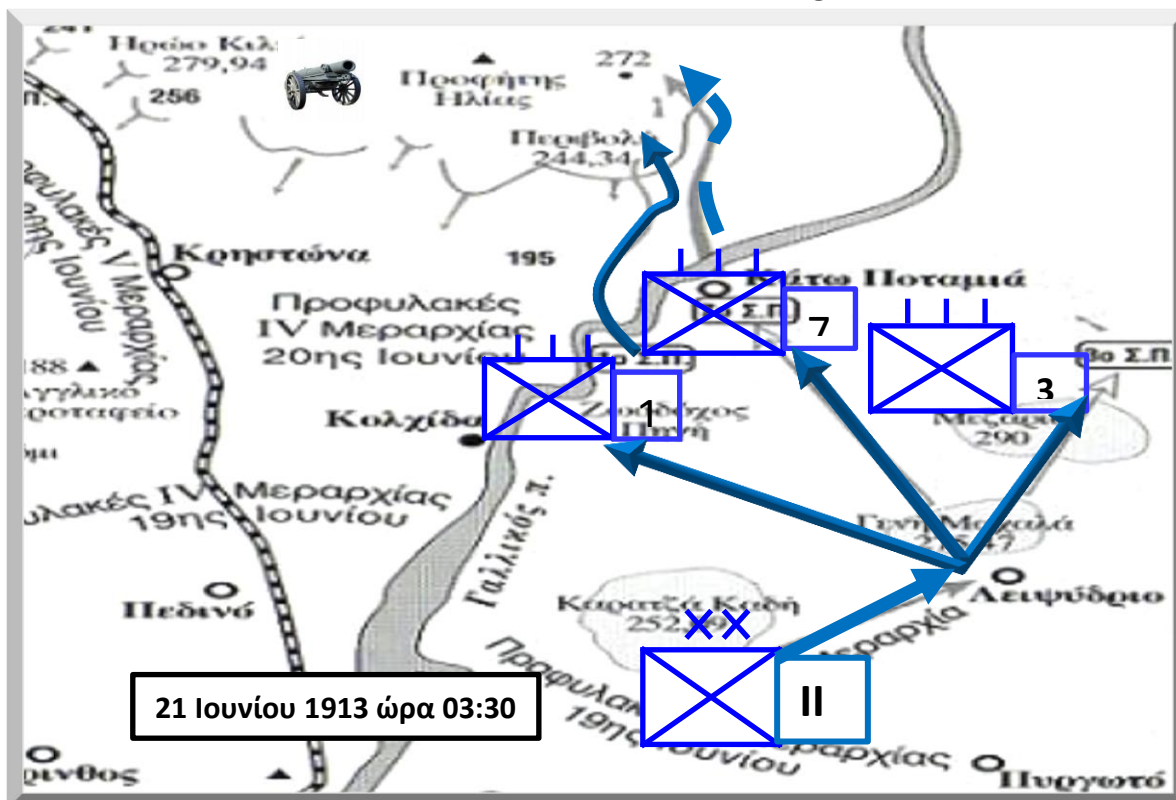
Οι Βούλγαροι πυροβολούν εναντίον των επιτιθεμένων Ελλήνων

Την 04:10 το πρωί η αμυντική γραμμή του εχθρού καταλαμβάνεται μετά από μια σκληρή μάχη. Πίσω από την πρώτη γραμμή, ωστόσο, ήταν η δεύτερη εχθρική αμυντική γραμμή, εναντίον της οποίας επιτέθηκαν τα ελληνικά στρατεύματα.

Την 05:00 το πρωί, η δεύτερη γραμμή κατελήφθη και οι ελληνικές δυνάμεις προχώρησαν προς την τρίτη και σημαντικότερη αμυντική γραμμή. Μια άνιση μάχη διεξάγεται. Οι Έλληνες προχωρούν υπό το καταγιγιστικό πυρ. Οι Βούλγαροι υπερασπίζονται τις θέσεις τους με πείσμα.

Το 3ο Σύνταγμα της II Μεραρχίας ρίχνεται στην μάχη ,υπό τις συνεχείς ισχυρές αντεπιθέσεις των Βουλγάρων. Τα Συντάγματα συνεχώς κερδίζουν έδαφος, καταλαμβάνοντας και την 3η γραμμή άμυνας απωθώντας τους Βουλγάρους.

ΔΡΑΣΗ II ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

Χάρτης 28

Το Γενικό Στρατηγείο πληροφορήθηκε, από της 10:00, την σύμπτυξη των Βουλγάρων εξέδωσε την κάτωθι διαταγή προς:

Την Ταξιαρχία Ιππικού 10:40 «Κιλκίς καταλαμβάνεται, εχθρός καταδιώκεται. Εξακριβώσατε κατεύθυνση υποχωρήσεως. Καταδιώξατε απηνώς (σκληρός, αμείλικτος) και αγρίως»

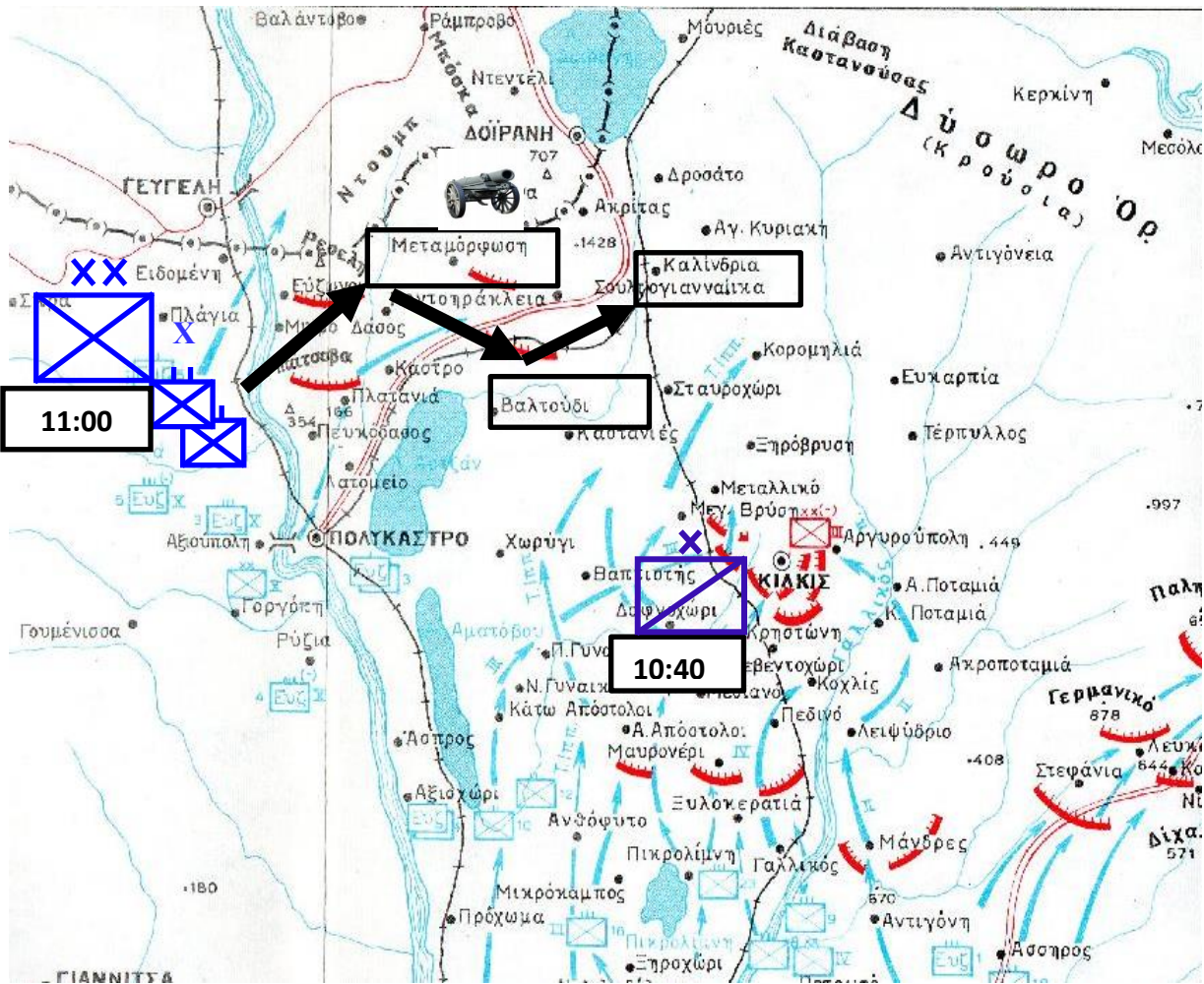
Την X Μεραρχία, όπως υποβοηθήσει τον προς του Κιλκίς Αγώνα. Έτσι η Μεραρχία διέταξε όπως ένα Σύνταγμα ευζώνων τη υποστηρίξει του ορειβατικού πυροβολικού της να απασχολήσει τις εις τα υψώματα μεταμορφώσεως εχθρικές δυνάμεις, οι δε υπόλοιπες δυνάμεις της Μεραρχίας να μετακινηθούν δια Καλλίνδριας προς Μεταλλικό.

Περί την **11:00** ώρα η Μεραρχία έλαβε τη διαταγή του Γενικού Στρατηγείου περί καταδιώξεως των Βουλγάρων λόγω καταλήψεως του Κιλκίς.

Κινείται ταχέως προς Καλλίνδρια δια να προσβάλει εκείθεν τους υποχωρούντας Βουλγάρους, ενώ το προς υψ. Μεταμορφώσεως ενεργούν απόσπασμα της, το οποίο ενισχύθηκε με δύο επί πλέον Τάγματα, κατέλαβε αυτά και προώθησε μια πυροβολαρχία του και βάλει κατά των υποχωρούντων Βουλγάρων.

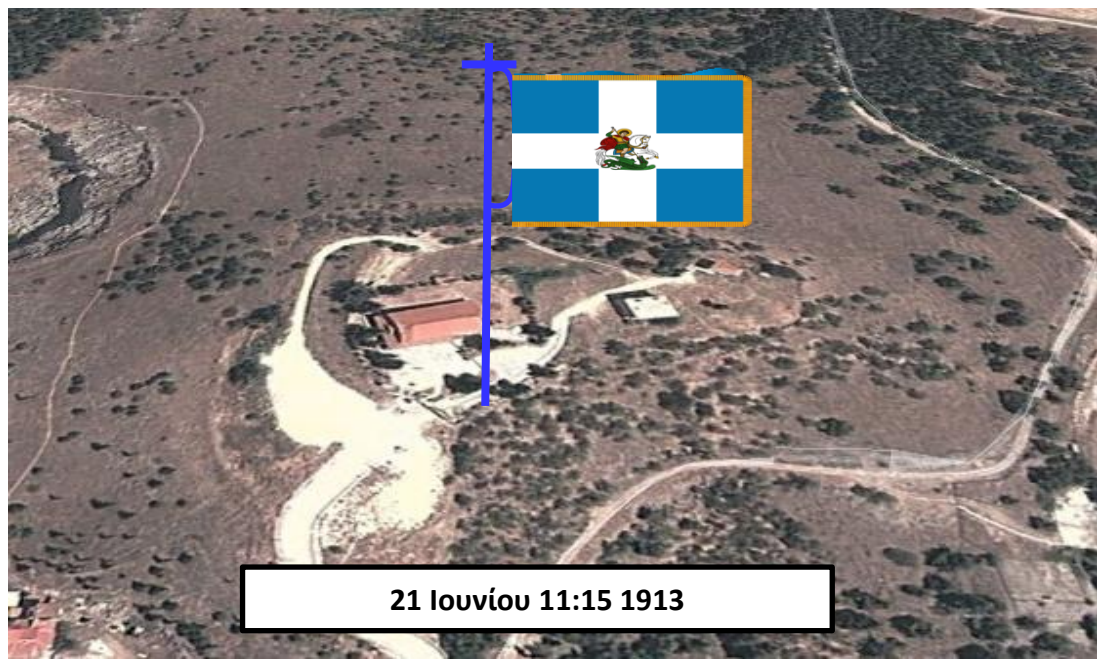
Τελικά η Μεραρχία λόγω δραστικής βολής του Βουλγαρικού πυροβολικού, κατευθύνθηκε στο Βαλτούδι, και διανυκτέρευσε με τα Τάγμα της νοτιοδυτικής Καλλίνδριας.

(Χάρτης 29)

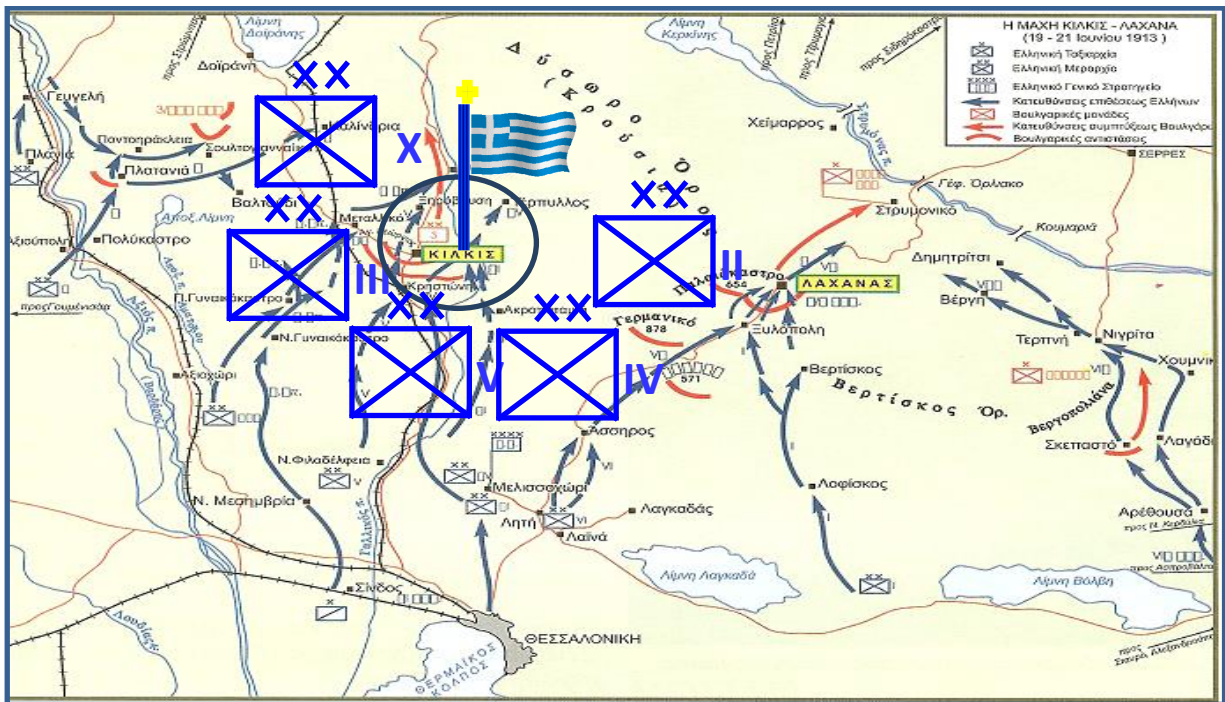

Χάρτης 29

Στις **11:00** το Κιλκίς καταλαμβάνεται και στις **11:15** και η ελληνική σημαία κυματίζει υπερήφανα στο ύψωμα του Αγ. Γεωργίου Οι Βούλγαροι αποσύρονται από όλο το μήκος του μετώπου.

Οι II, IV, V, III και X Μεραρχίες την 13:00 λαμβάνουν διαταγή «καταδιώξατε κατά πόδας τον εχθρόν παντί σθένει και μέχρι τελείας εξαντλήσεως». (Χάρτης 30)

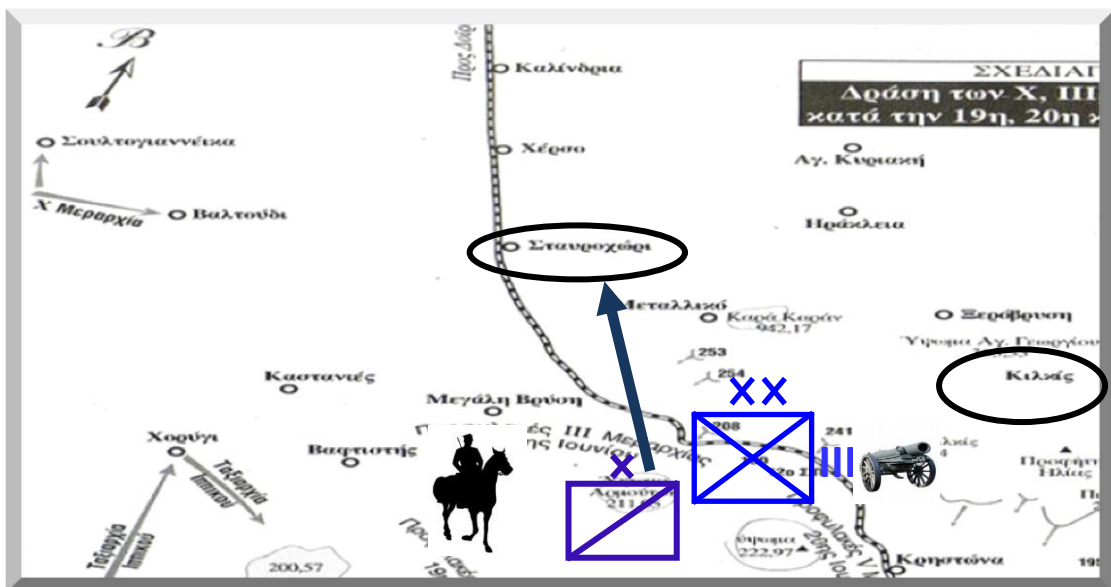

Χάρτης 30

Η Ταξιαρχία ιππικού μόλις την 13:00 αντελήφθη την σύμπτυξη των Βουλγάρων και κινήθηκε προς Σταυροχώρι από εκεί διέκρινε τις συμπτυσσόμενες φάλαγγες οι οποίες βάλλοταν από το πυροβολικό της III Μεραρχίας. (Χάρτης 31)

Διέταξε επέλαση δια δύο μόνο Επιλαρχιών, οι οποίες αφού κατευθύνθηκαν προς Ευκαρπία επέφεραν σύγκυση στα Βουλγαρικά τμήματα, τα οποία και ετράπησαν εις φυγή πανικόβλητα, συλληφθέντων μάλιστα και 100 αιχμαλώτων.

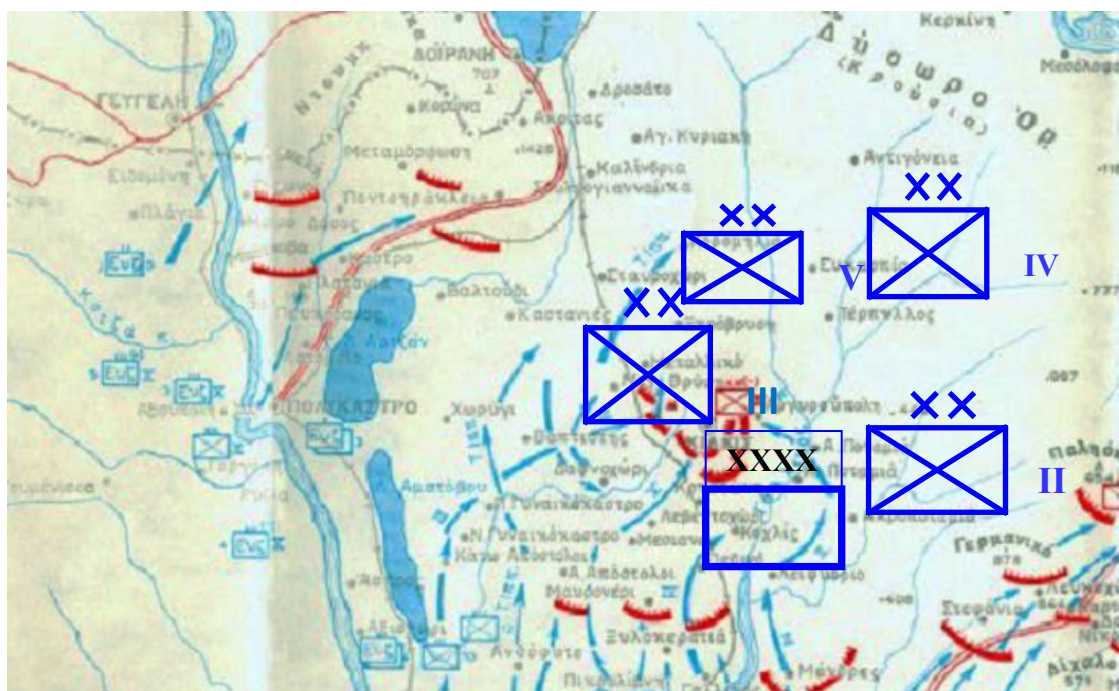
Η κατόπιν των ανωτέρω διαταχθείσα καταδίωξη των συμπτυσσόμενων Βουλγάρων και εκμετάλλευση κατά συνέπεια της επιτυχίας δεν έγινε, σε μεγάλο βάθος λόγω της μεγάλης κόπωσης και εξαντλήσεως των Μεραρχιών εκ του τριήμερου σκληρού αγώνα προς ένα αντίπαλο σθεναρώς αγωνισθέντα.

Χάρτης 31

Έτσι οι Μεραρχίες ήχθησαν επί της γραμμής Ποταμιά – Αργυρούπολης (II ΜΠ) , Τέρπουλος (IVΜΠ), Ξυρόβρυση (VΜΠ) και Μεταλλικό (IIIΜΠ).

Στις **22 Ιουνίου 1913** το Γενικό Στρατηγείο εγκαταστάθηκε στον Σιδηροδρομικό Σταθμό Κρηστώνης. (Χάρτης 32)

Χάρτης 32

Έτσι έληξε η τριήμερος πολύνεκρος μάχη Κιλκίς – Λαχανά δια της απωθήσεως των Βουλγάρων εκ της οχυρωμένης ως άνω τοποθεσίας και της υποχωρήσεως των προς Δοϊράνη και Σιδηρόκαστρο. Η νίκη αυτή αποτελεί πολεμικό μεγαλουργημα, το οποίο μόνο δια ηρωισμού μπορούσε να επιτευχθεί.

«Η οχυρωματική απώλεσε την αξία της»

«Η υπερηφάνεια του δυνατού εκάμθη από τη δύναμη του δικαίου και της πίστεως» **και « Η λόγχη Νίκησε το Πυρ».**

ΜΑΧΗ ΛΑΧΑΝΑ 19- 21 Ιουνίου 1913

Ο Ρόλος της VIMΠ κατά την διπλή Επική Μάχη Κιλκίς – Λαχανά.

Συγκρότηση

Η VI Μεραρχία Πεζικού συγκροτήθηκε στη περιοχή Βελεστίνου, με την κήρυξη επιστράτευσης της **17 Σεπτεμβρίου 1912**, πριν την έναρξη του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου.

Διέθετε τις παρακάτω δυνάμεις:

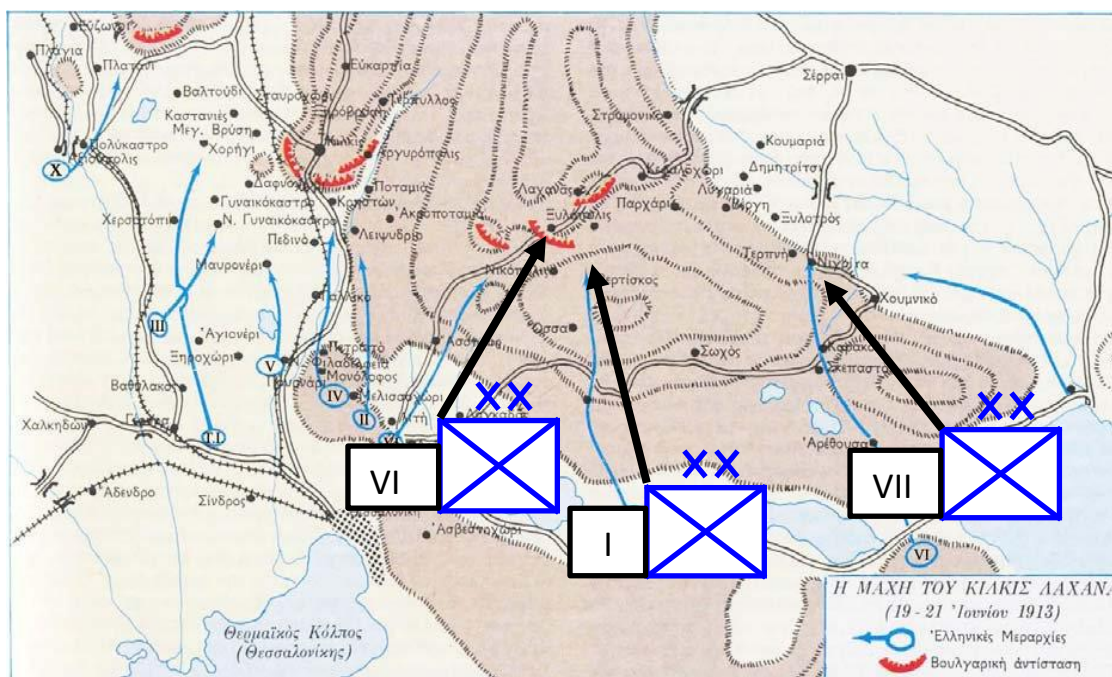
- 3 Συντάγματα Πεζικού (1^ο, 17^ο και 18^ο).
- 1 Μοίρα Πεδινού Πυροβολικού (III)
- 1 Ημιλαρχία (VI Μεραρχίας)
- 1 Λόχο Μηχανικού (5^ο)
- 1 Μοίρα πυρομαχικών
- 1 Μοίρα Υγειονομικού
- 1 Εφοδιοπομπή (VI) (Τρόφιμα)

Μάχη Λαχανά (19 -21 Ιουνίου 1913)

Η VI ΜΠ Μεραρχία ήταν αναπτυγμένη στην περιοχή Λητής μέχρι περιοχή Αγίου Βασιλείου.

Σύμφωνα με το σχέδιο ενεργείας έλαβε αποστολή να επιτεθεί στη κατεύθυνση Άσσηρος – Γερμανικό (Κλέπε) Ευλόπολις – Λαχανά να απωθήσει τον εχθρό και να τον καταδιώξει.

Δεξιά της προς Όσσα θα επιτίθεντο η I Μεραρχία και ακόμη δεξιότερα προς Σκεπαστό – Νιγρίτα η VII Μεραρχία. (Χάρτης 1)

Χάρτης 1

Την **19 Ιουνίου 1913** η Μεραρχία κινήθηκε από την Λητή σε δύο φάλαγγες. (Χάρτης 2)

Την 11 πρωινή ώρα διατάχθηκε η κίνηση 2 Συνταγμάτων εμπρός:

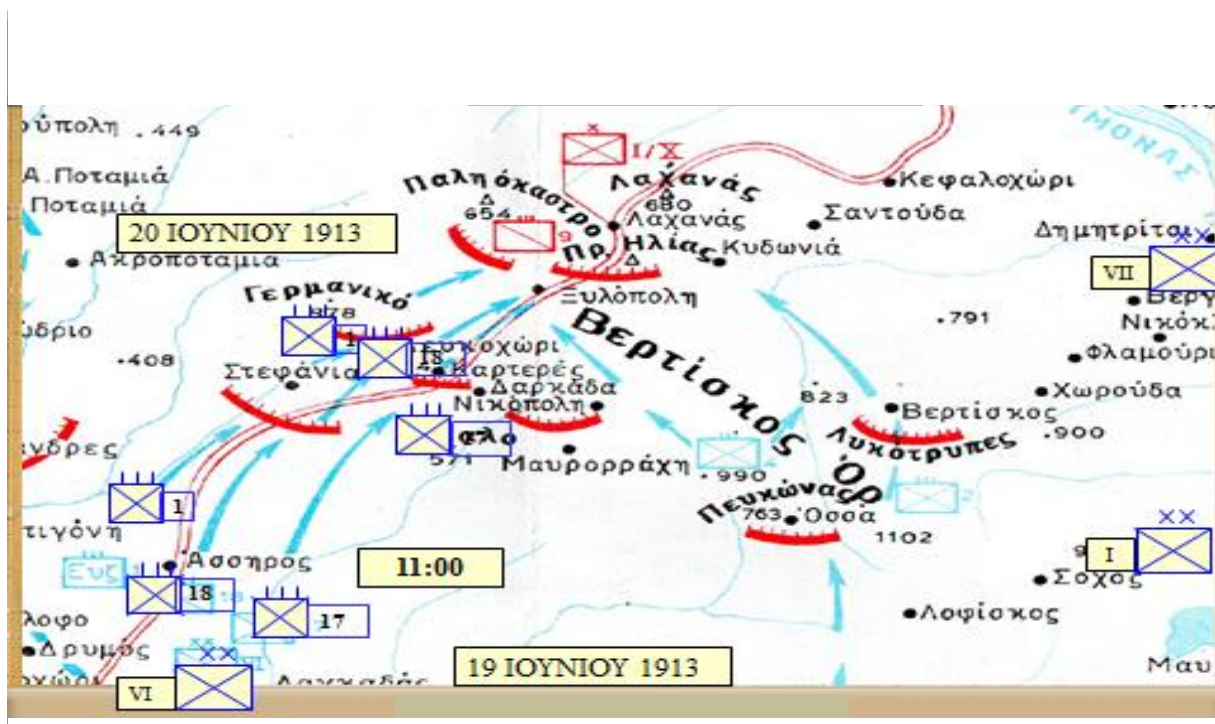
1^ο Σύνταγμα Ευζώνων αριστερά,

18^ο Σύνταγμα Πεζικού δεξιά και το

17^ο Σύνταγμα Πεζικού εφεδρεία.

Τα Συντάγματα κατόπιν σκληρού αγώνα κατέλαβαν την τοποθεσία προφυλακών του εχθρού και έφθασαν σε μικρή απόσταση από τις εχθρικές θέσεις στη γραμμή Γερμανικό – Δίχαλο.

Την **20 Ιουνίου 1913** η Μεραρχία προχώρησε από πρωίας υπό τα πυρά του πυροβολικού και κατέλαβε την Ευλόπολη αφού συνέλαβε ένα εχθρικό Λόχο αιχμάλωτους, έφθασε κατά τις απογευματινές ώρες προ της τοποθεσίας Λαχανά.

Χάρτης 2

Την **21 Ιουνίου 1913** η Μεραρχία από τις πρωινές ώρες επιτίθεται και διεξάγει σκληρό κρίσιμο αγώνα. (Χάρτης 3)

Η είδηση την 13:00 ώρα περί της καταλήψεως του Κιλκίς ηλέκτρισε τον Ελληνικό Στρατό του Λαχανά και από των Μεράρχων μέχρι των Στρατιωτών γεννήθηκε η ευγενής άμιλλα να φανεί ότι και ο εδώ Στρατός δεν υστερεί αυτού του Κιλκίς.

Τα τμήματα αιγφώντας τα μαινόμενα πυρά των Βουλγαρικών πυροβόλων, πολυβόλων όλμων προχωρούν σταθερά και κερδίζουν έδαφος.

Την 15:40 ώρα το 1^ο Σύνταγμα Ευζώνων δι' ηρωικής εφόδου καταλαμβάνει το ύψωμα Παλιόκαστρο και καταδιώκει τους Βουλγάρους προς τα υψώματα της παρυφής του χωριού Λαχανάς.

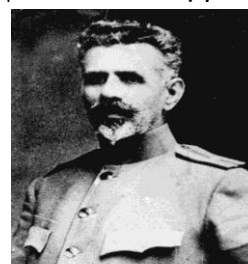
Εικόνα 2 Παπακουριαζής

Ο λόφος του Προφήτη Ηλία καταλαμβάνεται την 15:45 ώρα από το 17^ο Σύνταγμα προ του υψώματος φονεύεται ο Διοικητής του Συντάγματος Συνταγματάρχης Παπακουριαζής.

Την 16:00 ώρα το υπόλοιπο τμήμα της εφόδου καταλαμβάνει τις απέναντι Βουλγαρικές θέσεις και καταδιώκει του ατάκτως υποχωρούντες Βουλγάρους.

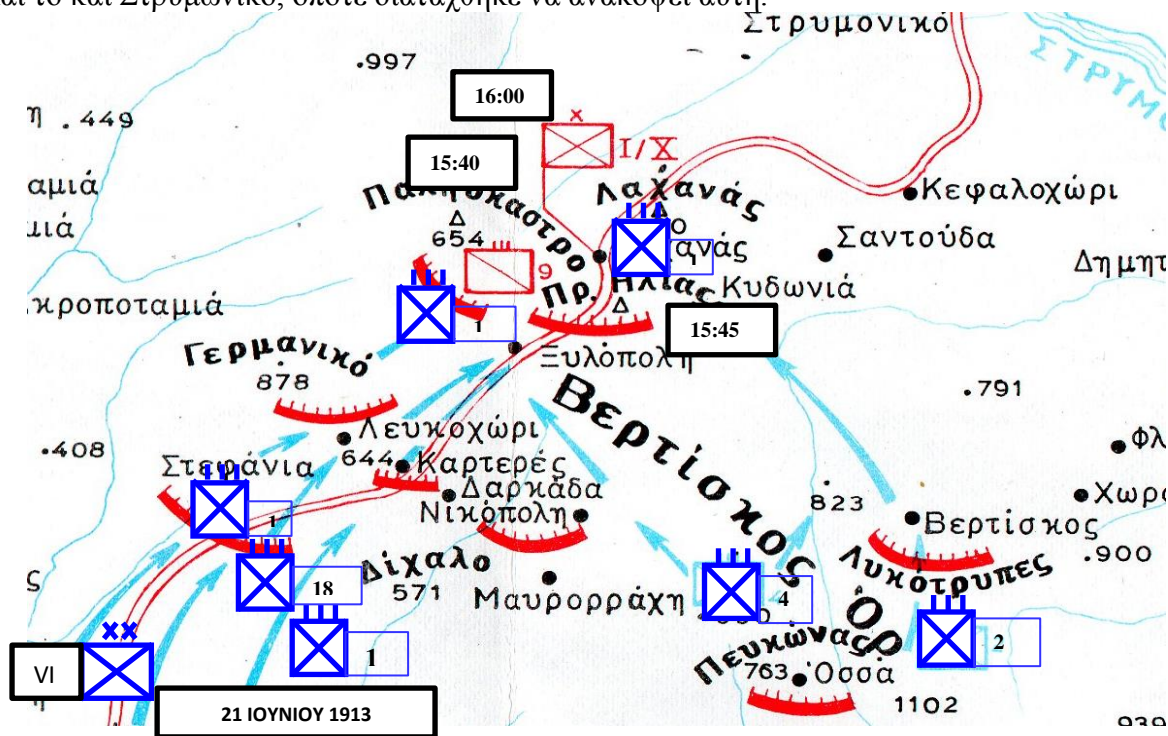
Το 1^ο Σύνταγμα Ευζώνων με το Τάγμα του Ταγματάρχου Βελισσαρίου καταλαμβάνει την 16:00 ώρα το χωριό Λαχανάς και καταδιώκει τους φεύγοντας Βουλγάρους.

Οι Βούλγαροι προσπάθησαν με πυρά να ανακόψουν την ορμή του Τάγματος Ευζώνων αλλά αυτό ήταν πλέον μάταιο.

Εικόνα 3 Βελισσαρίου

Το 1^ο Σύνταγμα Ευζώνων συνέχισε τη καταδίωξη ακολουθούμενο από τη Μεραρχία μέχρι και το και Στρυμονικό, οπότε διατάχθηκε να ανακόψει αυτή.

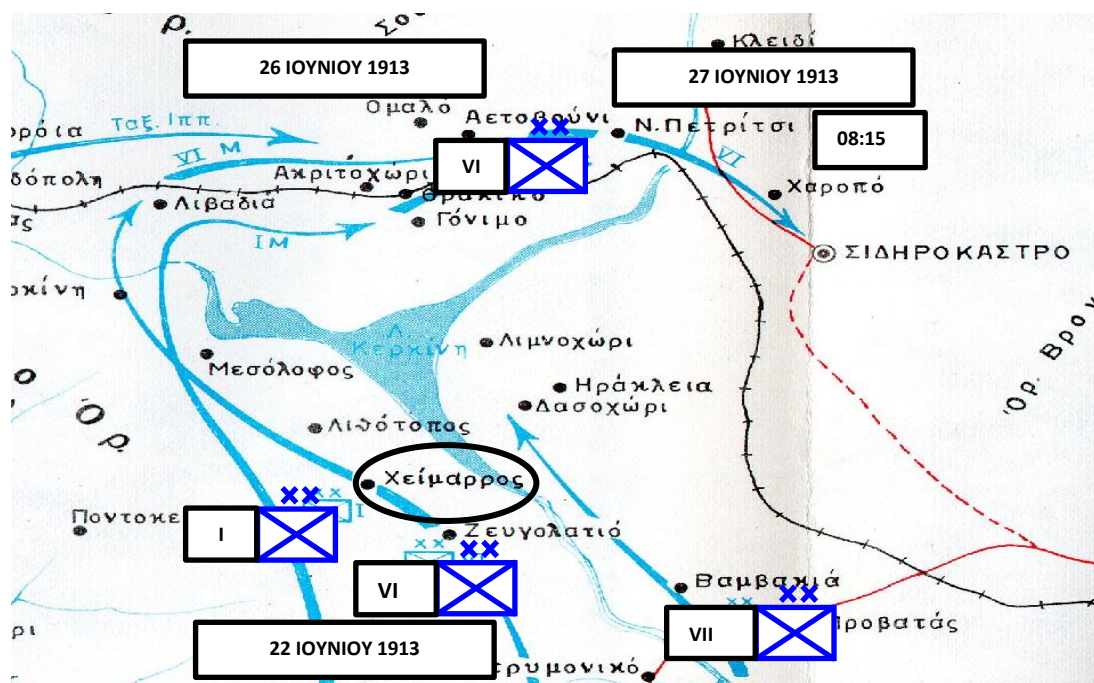
Χάρτης 3

Προέλαση προς Πετρίτσι – Μάχη Ρούπελ (Χάρτης 4)

Από 22 Ιουνίου 1913 η VI Μεραρχία, η I και VII τέθηκαν υπό ενιαία Διοίκηση του Στρατηγού Μανουσσογιαννάκη με αποστολή την εκδίωξη του εχθρού πέραν του Στρυμόνα.

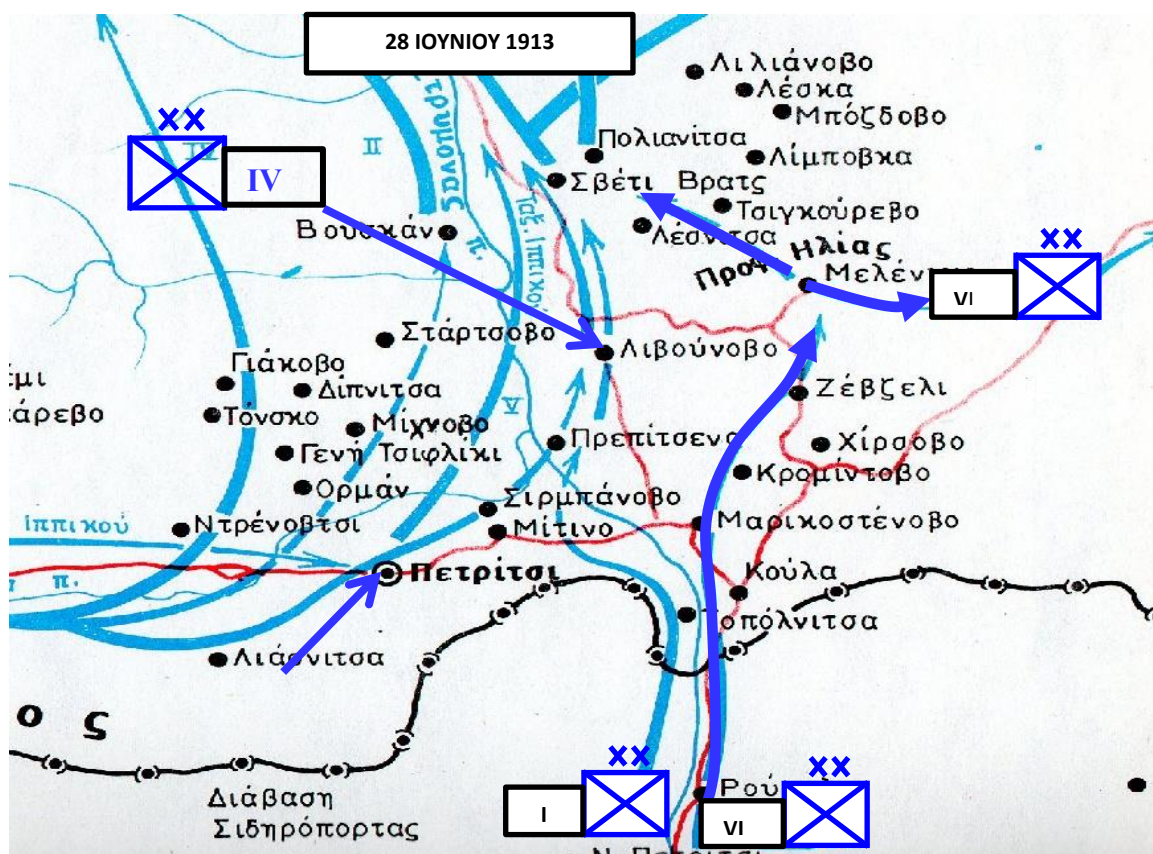
Η Μεραρχία κινείται προς Βορρά μέσω του χωριού Χείμαρρος προς Βυρώνεια και ακινητοποιείται την 26^η Ιουνίου 1913.

Την 27^η Ιουνίου 1913 επιτίθεται στα υψώματα Ν. Πετρίτσι τα οποία και καταλαμβάνει την 08:15 ώρα.

Χάρτης 4

Την 28^η Ιουνίου 1913 συνεχίζει την προέλαση και φτάνει στη Μαρικοστένοβο, ενώ οι αναγνωρίσεις προωθη-θήκαν μέχρι Λιβούνβο, χωρίς καμία αντίσταση.

Χάρτης 5

Προέλαση στο εσωτερικό της Βουλγαρίας – Μάχη Κρέσνα – Τζουμαγιάς

Η Μεραρχία έφθασε την 11^η Ιουλίου 1913, χωρίς εμπόδια στη βόρεια έξοδο της στενωπού Κρέσνας. (Χάρτης 6)

Την 12^η Ιουλίου 1913 άρχισε η μάχη Κρέσνας – Τζουμαγιάς, η Μεραρχία κατέλαβε τα υψώματα βορείως του ποταμού Οσένοβα και τα υψώματα χωριού Ογνιάρ Μαχαλά. Μετά την απόκρουση σφοδρότατης αντεπίθεσης των Βουλγάρων κινείται μπροστά υποχρεώνοντας αυτούς να συμπτυχθούν προς το Αρισβάνιτσαν (υψ. 1378)

Η ημέρα αυτή υπήρξε ημέρα επικόν αγώνων δια το 1^ο Σύνταγμα Ευζώνων.

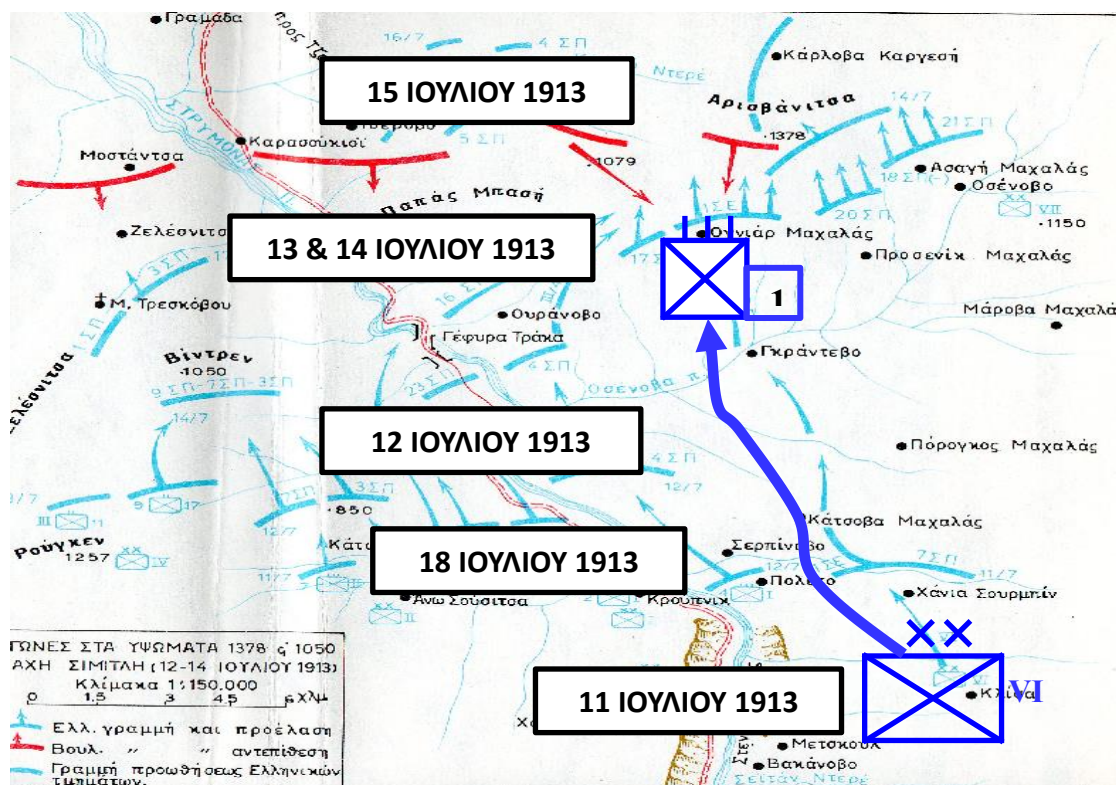
Η εποποιία επανελήφθη τις ε-

πόμενες ημέρες 13^η και 14^η Ιουλίου 1913.

Ο θρυλικός Ταγματάρχης Βελισσαρίου, ο ήρωας των Ιωαννίνων και του Λαχανά βρίσκει ηρωικό θάνατο, επιτιθέμενος προς Αρισβάνιτσα (υψ. 1378)

Την 15^η Ιουλίου 1913 το αιματοβαμμένο ύψωμα Αρισβάνιτσα πέφτει στα χέρια της Μεραρχίας και ο εχθρός υποχωρεί προς Τζουμαγιά.

Την 18^η Ιουλίου 1913 υπεγράφη ανακωχή και βρήκε την Μερραρχία στο ύψωμα 1385.

Χάρτης 6

Έτσι έληξε η μάχη Κρέσνας Τζουμαγιάς και με αυτή ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος, με πλήρη ήττα της Βουλγαρίας.

Η σπουδαιότητα της μάχης Κιλκίς-Λαχανά (19-21 Ιουνίου 1913) είναι μεγίστη.

Επέτρεψε την ενσωμάτωση στον εθνικό κορμό, των Ελλήνων της Μακεδονίας, έπειτα από πέντε αιώνες κατοχής.

Παράλληλα καθιέρωσε την Ελλάδα ως έναν από τους κυριότερους ρυθμιστικούς παράγοντες των βαλκανικών πραγμάτων και αναίρεσε τη βουλγαρική άποψη, που ήταν ιδιαίτερα προβεβλημένη στην Ευρώπη και παρουσίαζε τη Βουλγαρία ως το πιο ισχυρό κράτος της περιοχής και κύριο μέτοχο των επιτυχιών του βαλκανικού συνασπισμού κατά της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Μάχη Δοϊράνης (22 -23 Ιουνίου 1913) (Χάρτης 7)

Την αμέσως επόμενη μέρα της νικηφόρου μάχης του Κιλκίς, στις 22 Ιουνίου 1913, έχοντας προηγουμένως το ελληνικό στρατηγείο εκτιμήσει τη στρατηγική σημασία της περιοχής της Δοϊράνης που δεσπόζει όλης της νότιας και δυτικής περιοχής του όρους Κερκίνη (Μπέλες) αλλά και έχοντας συλλέξει σχετικές πληροφορίες αφενός από το σερβικό μέτωπο, αφετέρου την κατάσταση του εχθρού στην εν λόγω περιοχή που

είχε καταστήσει, ένεκα του υφιστάμενου σιδηροδρομικού δικτύου σπουδαίο κέντρο ανεφοδιασμού του βουλγαρικού στρατού, ο αρχιστράτηγος Βασιλεύς Κωνσταντίνος διέταξε την ταχεία επέλαση των ελληνικών στρατευμάτων και κατάληψη της περιοχής.

Η βουλγαρική στρατιά υποχωρώντας από το Κιλκίς κατέφυγε στην περιοχή Δοϊράνης – Γευγελής και οργάνωσε αμυντική τοποθεσία στα υψώματα νότια από τη Δοϊράνη πάνω από το χωριό Βλαντάγια.

Το ελληνικό Γενικό Στρατηγείο, μετά τη διπλή νίκη της **21ης Ιουνίου 1913**, έθεσε σαν άμεσο σκοπό την όσο το δυνατό ταχύτερη εκκαθάριση όλης της περιοχής δυτικά του Στρυμόνα και νότια του Μπέλες από τις εχθρικές δυνάμεις και την απόθησή τους προς τα βορειοανατολικά, ώστε να επιτευχθεί επαφή με τους Σέρβους.

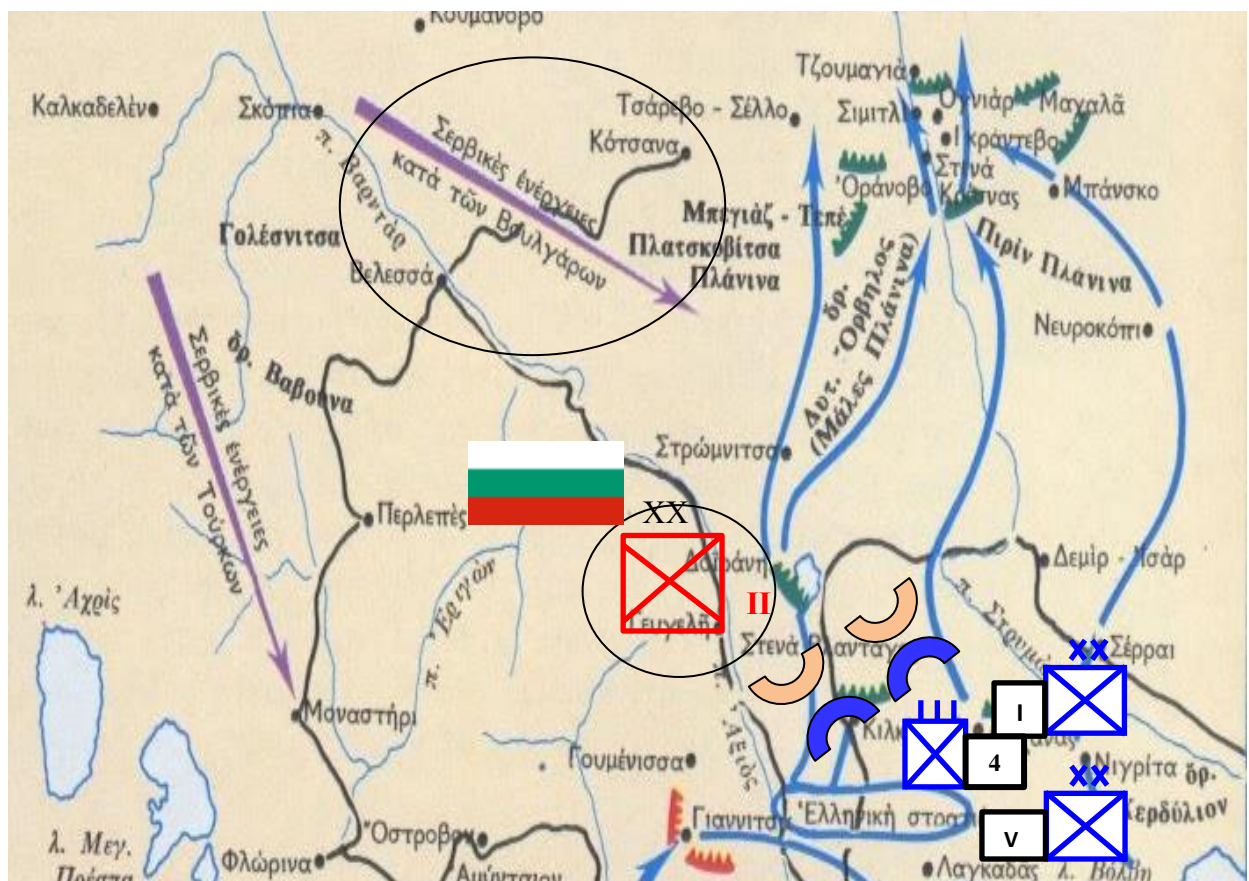
Στο αριστερό του ελληνικού στρατού βιάζονταν (η 6η και η 10η μεραρχία με κατεύθυνση τη Δοϊράνη).

Το πρωί της **22ας Ιουνίου 1913** οι εμπροσθοφυλακές τους έφθασαν αντίστοιχα στη Χέρσοβα και το Γενήκιοϊ (Ελευθεροχώρι) και δέχτηκαν εχθρικά πυρά από τα υψώματα της λίμνης.

Το 4ο σύνταγμα ευζώνων της 10ης μεραρχίας επιτέθηκε το μεσημέρι και απόθησε τις εχθρικές προφυλακές από το χωριό Βλαντάγια, ενώ η υπόλοιπη μεραρχία καλύφτηκε κοντά στο σιδηροδρομικό σταθμό Καλινδριάς.

Το πρωί της **23ης Ιουνίου 1913** ο ελληνικός στρατός ξεκίνησε συντονισμένη επίθεση με όλες του τις δυνάμεις. Οι ευζώνοι κατέλαβαν με τη λόγχη τον σιδηροδρομικό σταθμό της Δοϊράνης.

Οι Βούλγαροι αντιλήφθηκαν την υπερφαλάγγιση στο αριστερό τους και εγκατέλειψαν της θέσεις πάνω στα υψώματα, υποχωρώντας προς τα βόρεια, αφού απήγαγαν ως ομήρους τον Μητροπολίτη και 30 προκρίτους της πόλης. Η μάχη της Δοϊράνης κόστισε στις δύο μεραρχίες περίπου 1000 νεκρούς και τραυματίες.

Χάρτης 7

Β' Μέρος Εκδήλωσης

Βιογραφίες Πεσόντων Διοικητών στη Μάχη Κιλκίς - Λαχανά

Κλείνοντας αυτή τη σύντομη περιγραφή της μάχης του Κιλκίς, ευθύς αμέσως θα αναφερθώ στους πεσόντες Διοικητές Συνταγμάτων και Ταγμάτων, μέσω των οποίων αποτινουμε φόρο τιμής σε όλους τους νεκρούς μας που έλαβαν μέρος σε αυτή την διπλή επική μάχη, σε αυτό το μέρος της Μακεδονικής γης και πότισαν με το αίμα τους αυτά τα χώματα και άνοιξε η ελευθερία στη Μακεδονία μας.

Οι προτομές των είναι τοποθετημένες στο χώρο του Στρατιωτικού Μουσείου στο λόφο πολυβόλων του Κιλκίς, «αγναντεύοντας» τον τόπο που πολέμησαν και έπεσαν, για μια ελεύθερη Μακεδονία, για μια Ελεύθερη πατρίδα.

Συνταγματάρχης πεζικού Παπακυριαζής Ιωάννης Διοικητής 4ου Συντάγματος Πεζικού.

Ο Ιωάννης Παπακυριαζής, από την Υπάτη Νομού Φθιώτιδας, ανήκει στη γενιά των αξιωματικών εκείνων, που κατά τη διάρκεια των Πολέμων 1912 – 13 διπλασίασαν και λάμπρυναν την Ελλάδα.

Υπολοχαγός στον Ελληνοτουρκικό Πόλεμο το 1897, διακρίνεται ως Διοικητής λόχου στη μάχη του Δομοκού.

Το 1911 ως διοικητής του 3ου Συντάγματος Πεζικού διακρίνεται στα μεγάλα συμμαχικά γυμνάσια και αποσπά τα συγχαρητήρια του στρατηγού Εντόν, Αρχηγού της Γαλλικής Αποστολής.

Στους Βαλκανικούς Πολέμους ως διοικητής του 4ου Συντάγματος Πεζικού, λαμβάνει μέρος στις μάχες για την απελευθέρωση των Ιωαννίνων, του Σαρανταπόρου και των Γιαννιτσών και εισέρχεται πρώτος με το Σύνταγμά του στη Θεσσαλονίκη.

Στη μεγάλη μάχη στα υψώματα του Λαχανά, που έκρινε την τύχη της Μακεδονίας την 21η Ιουνίου 1913, μετά από την αναγνώριση και εκτίμηση της τακτικής κατάστασης, «εισηγείται» «Συντονισμένη επίθεση των δύο Μεραρχιών Ιης και ΙVης θέλει φέρει πτώση της θέσεως του εχθρού εντός ώρας». Η εισήγησή του, που υιοθετήθηκε από τους δύο Μεράρχους, κρίνει την έκβαση της μάχης.

Στο κρισιμότερο σημείο της μάχης αυτής και για να ενθαρρύνει τους αξιωματικούς και στρατιώτες του, προηγείται φωνάζοντας «Εμπρός παιδιά μου και τους φάγαμε!». Και ακολουθούμενος από ενθουσιασθέντες στρατιώτες επιτίθεται ακάθεκτος κατά των αμυνομένων Βουλγάρων.

Η απροσδόκητη και μανιώδης αυτή επίθεση των Ελλήνων κλόνησε το ηθικόν του εχθρού και ανάγκασε αυτόν να υποχωρήσει ατάκτως, αλλά ο ηρωικός Συνταγματάρχης, βαλλόμενος από εχθρικές σφαίρες στην καρδιά, πέφτει νεκρός και εισέρχεται έφιππος, όπως συνήθιζε να πορεύεται, να προελαύνει και να επιτίθεται, αυτή τη φορά στην ιστορία και την αιωνιότητα.

Μετά την θριαμβευτική αυτή νίκη των Ελληνικών όπλων, ο Βασιλεύς και Αρχιστράτηγος των Ελλήνων Κωνσταντίνος μόλις πληροφορήθηκε τον ηρωικό αυτόν θάνατο του Συνταγματάρχη Παπακυριαζή, μετέβη στο πεδίο της μάχης και ασπάσθηκε τον τιμημένο νεκρό, δακρύζοντας για την απώλειάν του.

Συνταγματάρχης πεζικού Καμπάνης Αντώνιος.

Διοικητής του 8^{ου} Συντάγματος Πεζικού.

Ο Αντώνιος Καμπάνης(1857-1913) καταγόταν από την Άνδρο.

Κατατάχθηκε στο στρατό ως εθελοντής το 1877, ενώ το 1882 ονομάστηκε Ανθυπολοχαγός Πεζικού. Ως Λοχαγός συμμετείχε στον ατυχή πόλεμο του 1897, εκτελώντας τα καθήκοντα του υπασπιστή της 4^{ης} Ταξιαρχίας.

Έγραψε διάφορα βιβλία και μετέφρασε το σύγγραμμα του Αυστριακού Στρατηγού VonKuhn, «Ο ορεινός πόλεμος».

Έπεσε μαχόμενος την 21 Ιουνίου 1913 στο ύψωμα 272 λίγες ώρες πριν καταληφθεί οριστικά η πόλη του Κιλκίς.

Συγκεκριμένα αποφάσισε να θυσιαστεί ο ίδιος, πηγαίνοντας πάνω σε ένα λόφο για να καταδείξει την θέση του εχθρού.

Τότε είπε στους υπόλοιπους: **«Κάντε στην άκρη. Εγώ έζησα αρκετά. Εσείς είστε μικροί ακόμη. Σας περιμένουν οι οικογένειές σας».**

Έπειτα καταδεικνύοντας την θέση του εχθρού είπε : **«Ίδού ο δρόμος προς την νίκη».** Τότε θραύσματα οβίδος τον χτύπησαν στις διόπτρες του (κιάλια) και πριν προλάβει να αντιδράσει, έσκασε δίπλα του άλλη μια οβίδα και τον αποτελείωσε.

Η θυσία του έδειξε τον δρόμο προς την απελευθέρωση της πόλης. Το σπουδαίο αυτό περιστατικό έγινε λίγο μετά τις 05:00 το πρωί και για την Ηρωική του προσπάθεια, το όνομά του έγινε θρύλος στην τοπική κοινωνία του Κιλκίς.

Το χωριό Καμπάνη, όπου έπεσε ηρωικά, έχει πάρει προς τιμή του το Επώνυμό του.

Αντισυνταγματάρχης πεζικού Καραγιαννόπουλος Κωνσταντίνος
Διοικητής 7^{ου} Συντάγματος Πεζικού

Ο Κωνσταντίνος Καραγιαννόπουλος (1859-1913) Καταγόταν από τη Λιβαδειά. Κατατάχθηκε στο Στρατό το 1881 και ονομάστηκε Ανθυπολοχαγός το 1885 προερχόμενος από τη Στρατιωτική Σχολή Υπαξιωματικών.

Πήρε μέρος στους Βαλκανικούς Πολέμους 1912 – 1913 ως Διοικητής του 7^{ου} Συντάγματος της II μεραρχίας Πεζικού.

Το Σύνταγμα του μεταφέρθηκε από το μέτωπο της Ηπείρου στη Μακεδονία.

Έπεσε μαχόμενος στην μάχη του Κιλκίς την 21 Ιουνίου 1913 Διοικώντας το 7^ο Σύνταγμα Πεζικού.

Αντισυνταγματάρχης πεζικού Καμάρας Αντώνιος
Διοικητής 16ου Συντάγματος Πεζικού.

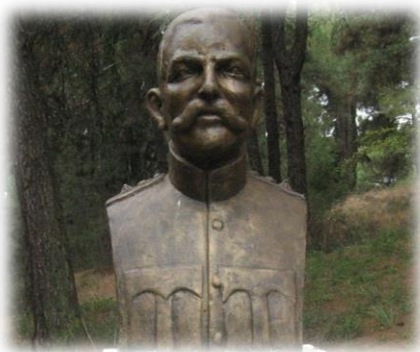
Ο Αντώνιος Καμάρας (1854-1913) καταγόταν από την Κέα. Κατατάχθηκε στο Στρατό το 1880 και ονομάστηκε Ανθυπολοχαγός το 1885 προερχόμενος από τη Στρατιωτική Σχολή Υπαξιωματικών.

Έλαβε μέρος στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897.

Πολέμησε στο μέτωπο της Ηπείρου στις μάχες Πέντε Πηγαδίων και Γριμπόβου.

Ως Διοικητής του 16ου Συντάγματος της V Μεραρχίας, τραυματίστηκε στη μάχη του Κιλκίς και εξέπνευσε στο Γενικό Στρατιωτικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης.

Ταγματάρχης Πεζικού Αντώνιος Κουτήφαρης

Ο Αντώνιος Κουτήφαρης (1862-1913) καταγόταν από το Βαρούσι Λακωνίας. Πήρε μέρος στον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897.

Ως Διοικητής III Τάγματος 9^{ου} Συντάγματος Πεζικού έπεσε μαχόμενος στη μάχη του Κιλκίς το 1913 παρά τον Σιδηροδρομικό Σταθμό του Γαλλικού.

Διήγηση του Ανθυπολοχαγού (ΠΖ) Αριστείδη Ζέρβα :

« Ο Κουτήφαρης ήταν από τους πρώτους που χτυπήθηκαν, βαδίζοντας μπροστά με το ζήφος υψωμένο. Αλλά πρόλαβε να μας δει να διώχνουμε τους Βουλγάρους από τις οχυρώσεις τους με τη λόγχη, πριν τον πάρουν οι τραυματιοφορείς τρέχοντας στο χειρουργείο.

«Πάλι πληγώθηκε ο Κουτήφαρης;» σχολίασε ένας Στρατιώτης. «Και πώς να μην πληγωθεί ζανά; Αφού όλο πρώτος τρέχει» απάντησε ένα άλλος.

Ο γενναίος Λάκωνας με το τεράστιο τετράγωνο κορμί και το όμορφο παιδικό πρόσωπο, είχε πληγωθεί και στα Γιαννιτσά, ενώ πήγαινε μπροστά στην επίθεση, αλλά και στη Μανωλιάσσα, καθώς έβαζε σε τάξη μια Διμοιρία.

Και σαν τελείωσαν οι επιχειρήσεις του πρώτου πολέμου, αν και έπασχε από τραυματική αιμορραγία και δυσεντερία, δεν έμεινε στην Καλαμάτα, κι ας είχε άδεια. Αποχαιρέτησε τη γυναίκα του λέγοντας ότι «δεν μπορώ να αφήσω το Τάγμα μου μοναχό προ των Βουλγάρων» ... Βαριά τραυματισμένο, τον μετέφεραν στο Χειρουργείο στη Μπάλτσα και το βράδυ πήγε να τον επισκεφθεί ο ίδιος ο Βασιλιάς.

«Αρκεί να προχωρούμεν Μεγαλειότητα, και εγώ πηγαίνω εις τον Παράδεισον» λέγεται ότι του είπε. Και ήταν αυτά τα τελευταία του λόγια, λίγο πριν αρχίσει η επιθανάτια αγωνία ... Πέθανε σαν γνήσιος στρατιώτης και Χριστιανός που ήταν, και λένε ότι χαμογελούσε σαν να έβλεπε τον Παράδεισο ... Ή μήπως χαμογελούσε στο Βασιλιά του που στεκόταν στο προσκεφάλι του, και στη νίκη που ερχόταν; Δεν θα το μάθουμε ... Κρίμα μόνο που πέθανε στο Νοσοκομείο. Τέτοιοι άντρες, πρέπει να πεθαίνουν σε μια πλαγιά που να βλέπει θάλασσα, όπως στα μέρη του στη Μάνη. Και να ακούγονται στην κηδεία τους λαμπρά μοιρολόγια, που να κάνουν και τις πέτρες να δακρύζουν ...»

Ταγματάρχης Πεζικού Βελισσαρίου Ιωάννης (1861 - 1913)
Ο Διοικητής του 9ου Συντάγματος Ευζώνων

Ο Ιωάννης Βελισσαρίου (1861 - 1913) - ο Ήρωας των Ηρώων- γεννήθηκε στο Πλοέστι Ρουμανίας.

Ο πατέρας του ήταν εύπορος κτηματίας και είχε μεταναστεύσει στη Ρουμανία από την Κύμη Ευβοίας.

Στις 11 Μαρτίου 1881, έχοντας τελειώσει τις γυμνασιακές σπουδές του, ο Βελισσαρίου κατετάγη στον Στρατό ως κληρωτός, προκειμένου να υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία.

Στον Β΄ Βαλκανικό πόλεμο Βελισσαρίου συμμετείχε μεταξύ άλλων και στη Μάχη Κιλκίς Λαχανά. Κινούμενος έφιππος και ακάλυπτος περνούσε από τις θέσεις όλων των ανδρών του για να τους εμπυχώνει.

Στις 12 Ιουλίου 1913 η VI Μεραρχία, συμμετέχοντας με άλλες δυνάμεις στην μάχη της Κρέσνας, ανέλαβε από το Γενικό Στρατηγείο την αποστολή να ωθήσει το αριστερό της προς Ουράνοβο για να κυκλώσει, το άκρο της αμυνόμενης βουλγαρικής παράταξης.

Τον ρόλο της εμπροσθοφυλακής ανέλαβε το 9ο Τάγμα Ευζώνων του Βελισσαρίου. Κατά τη διάρκεια της μάχης για την κατάληψη του υψώματος 1378, στο οποίο είχαν εγκατασταθεί αμυντικά οι εχθρικές δυνάμεις, ο Βελισσαρίου και οι άνδρες του αντιμετώπισαν ισχυρή αντίσταση και οι απώλειες ήταν μεγάλες.

Στην πιο κρίσιμη στιγμή της μάχης (και αφού προηγουμένως είχε πολεμήσει με πέτρες και βράχους, (λόγω έλλειψης πυρομαχικών) ο Βελισσαρίου σηκώθηκε όρθιος και κραδαινώντας το περίστροφό του φώναξε ώστε να ακουστεί σε όλους: **«Όποιος θέλει την νίκη αυτή η αλλιώς τον θάνατο ας με ακολουθήσει»** και πρώτος άρχισε να τρέχει προς τον εχθρό.

Πίσω του, συνεπαρμένοι από τον ηρωισμό του Διοικητή τους, όρμησαν οι ευζώνοι του. Το θεριστικό πυρ των εχθρικών πολυβόλων προκάλεσε μεγάλες απώλειες στο Τάγμα, το οποίο όμως συνέχισε να πολεμά. Κάποια στιγμή ο Ταγματάρχης Βελισσαρίου τραυματισμένος έπεσε στο έδαφος.

Μεταφέρθηκε στο ορεινό χειρουργείο, στο οποίο άφησε την τελευταία του πνοή.

Όταν ο Βασιλιάς πληροφορήθηκε το θάνατό του λέγεται πως είπε: **«Ήταν επόμενο. Τέτοιοι ήρωες δε ζουν πολύ»**. Στο συλλυπητήριο τηλεγράφημα που συνέταξε και απέστειλε προς τη σύζυγό του έγραφε τα εξής: **Χαιρετίσω τον Ήρωα των Ηρώων»**.

Ο Δινάρδος Κωνσταντίνος είπε...

Η μάχη του Κιλκίς –Λαχανά ήταν η πλέον σημαντική αλλά και η πλέον αιματηρή για τον ελληνικό στρατό.

Η γρήγορη υπέρβαση των καλά οργανωμένων βουλγαρικών οχυρών έκρινε ουσιαστικά την έκβαση του πολέμου αφού πλέον τίποτα δεν μπορούσε να ανακόψει την ελληνική ορμή...

Η ελληνική επίθεση αποφασίστηκε να γίνει δια της λόγχης και πράγματι το κύριο χαρακτηριστικό της ελληνικής επίθεσης ήταν ... η τρέλα.

Το πάθος των ελλήνων στρατιωτών αποτυπώνεται ξεκάθαρα σε ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από το βιβλίο του στρατιώτη Περίδη, Στα κανόνια μας, Σελ.206-207:

(Ε! παιδιά σε λίγο στις 3 ακριβώς ετοιμασθήτε έχουμε γενική έφοδο κατά του Λαχανά. Κουράγιο και τους φάγαμε φωνάζει ο λοχαγός .

Πράγματι μετά μίαν ώραν οι μαύροι του Βελισσαρίου (Εύζωνοι) ως δαίμονες ξεπετιούνται από διαφόρους διευθύνσεις .

Δαιμονιώδη και βραχνά σαλπίσματα διασχίζουν τον αέρα.

Εφοδοσοος . . . Απάνω τους γ... Ζήτωωω . . . ωωωω . . . ώα . . .

Η παραφροσύνη των μαύρων δαιμόνων μεταδίδεται εις ολόκληρον το σύνταγμα μας και όλοι οι λόχοι του δεξιά, αριστερά ξεπροβάλλουν με ουρλιαχτά.

Από κάθε θυμάρι, από κάθε βράχον ξεπροβάλλει και ένας παράφρων και τρέχει καιόμενος από τον ήλιον, αλλά και δροσιζόμενος από τους αφρούς που περιχύνουν το φρικωδώς αλλοιόμενον πρόσωπόν του.

Είνε μεθυσμένοι! Αυτήν την σκέψιν εμάθαμε αργότερα, πως έκαμαν οι Βούλγαροι, και δεν είχαν άδικο, είμεθα μεθυσμένοι από το κρασί του τρομερού μίσους προς εκείνους οι οποίοι ήσαν αφορμή, να μην είμεθα σήμερα στα σπιτάκια μας.

Τα ολίγα λείψανα των γυλιών, τα οποία ευρίσκοντο εις το σύνταγμα μας επετάχθησαν και αυτά, για να τρέχωμεν πειο ελεύθερα προς τον θάνατον.

Με τοιαύτην μέθην ήτο φυσικόν, εντός ημίσειας ώρας να εγκαταλειφθή ο Λαχανάς με τας δεκάδας των ενός και ημίσεως μέτρου προχωμάτων του).

Δυστυχώς όμως το τίμημα ήταν τεράστιο αφού οι νεκροί και οι τραυματίες ήταν χιλιάδες.

Χαρακτηριστικό είναι ένα απόσπασμα από τα απομνημονεύματα του παππού μου που ανέφερε :

(Κατηρχόμεθα προς τα κάτω, ότε ευρίσκομεν τραυματισμένον βαρέως φύλον μας στρατιώτη Τριανταφύλλου, τον οποίον ετοποθετήσαμεν εντός αντισκήνου και μετά κόπον μιας ώρας τον μετεφέραμεν κάτω εις τον μύλον, όπου υπό των δένδρων ηλλάλαζεν το πλήθος των τραυματιών . Εκατοντάδες πληγωμένοι ηκρωτηριασμένοι επλήρουν με γόους τον αέραν . Ποίον να πρωτοπεριποιηθώσιν οι ολίγοι ιατροί και νοσοκόμοι . Συνετάχθη το Σύνταγμα πλησίον του Σαρίκιου εις τον ποταμόν και εφαινετο ο εις λόχος. Λοχίας ήτο διοικητής λόχου, διότι εκ των 44 αξιωματικών 9 εφονεύθησαν και 27 ετραυματίσθησαν...

Τότε και ο στρατιώτης Λινάρδος προήχθη σε Δεκανέα ...).

Τώρα για την βουλγαρική διπλωματία της εποχής νομίζω ότι η φράση που της κολλάει γάντι είναι το : όποιος ζητάει τα πολλά χάνει και τα λίγα.

Μάλιστα το κατά την γνώμη σοβαρότερο διπλωματικό λάθος των Βουλγάρων στον Β' βαλκανικό πόλεμο, δεν ήταν η υπεροψία απέναντι στην Ελλάδα και την Σερβία αλλά η υποχωρητική στάση τους απέναντι στην Τουρκία.

Η Βουλγαρία περιέργως δεν ενδιαφέρεται πολύ για τις απώλειες των εδαφών της από την Τουρκία ρίχνοντας όλο το διπλωματικό βάρος ενάντια στην Ελλάδα.

Και όμως η Βουλγαρία μπορούσε να εκμεταλλευτεί σχετικά άνετα το γεγονός της απομόνωσης της Τουρκίας (δεν μετείχε καν στη διάσκεψη) και αν επέμενε, θα μπορούσαν οι μεγάλες δυνάμεις να εξαναγκάσουν την Τουρκία να επιστρέψει ότι κέρδισε με την μονομερή κήρυξη πολέμου

...

Εκείνη όμως προτίμησε να ρίξει όλες τις δυνάμεις της ενάντια στην Ελλάδα και τελικά λόγω της δικαιολογημένα άκαμπτης στάσης της χώρας μας δεν κατάφερε να κρατήσσει ούτε την Ανατολική Μακεδονία...

Ο Δομήνικος είπε...

«Οι αναφερόμενοι εύζωνοι του Βελισσαρίου ήταν οι επιστρατευθέντες στρατιώτες από τούς νομούς Καρδίτσας και Τρικάλων. Αυτοί πέτυχαν τις μεγαλύτερες νίκες των πολέμων το 1912-1913.Ανήκαν κυρίως στο 9 τάγμα ευζώνων αλλά και γενικότερα στο 1 σύνταγμα ευζώνων το οποίο αργότερα μετονομάσθηκε 1/38».

Ταγματάρχης πεζικού. Διαλέτης Φωκίων Διοικητής 1ου Συντάγματος Πεζικού.

Ο Φωκίων Διαλέτης (1881 -1913), γόνος της ιστορικής οικογένειας Διαλέτηδων γεννήθηκε στο Χρυσιβίτσι Αιτωλοακαρνανίας κατετάγη εθελοντής την 25 Μαΐου 1881 και φοίτησε στη Σχολή Υπαξιωματικών και την 20 Αυγούστου 1888 ονομάστηκε Ανθυπολοχαγός Πεζικού.

Έλαβε μέρος στον πόλεμο του 1897, προήχθη το Δεκέμβριο του 1904 σε Λοχαγό και το Δεκέμβριο του 1911 σε Ταγματάρχη.

Κατά τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1912 -13 έλαβε μέρος ως Διοικητής Τάγματος του 1 Συντάγματος Πεζικού της II Μεραρχίας Πεζικού στη Μακεδονία και στην Ήπειρο, όπου μετά την επιχείρηση στο Δέλβινο (Β. Ήπειρο) ανέλαβε Διοικητής του Συντάγματος.

Το απόγευμα της 18ης Ιουνίου 1913 εκδόθηκε διαταγή η II Μεραρχία Πεζικού, να επιτεθεί από το Ανατολικό πλευρό του χωριού Μάνδρες (Αμπάρκιοι) προς τα υψώματα μεταξύ ΚΙΛΚΙΣ – ΛΑΧΑΝΑ.

Προελαύνουσα πριν από το πρώτο φως της 19 Ιουνίου 1913 με εμπροσθοφυλακή το 1^ο Σ.Π. και Διοικητή τον Τχη Φωκίωνα Διαλέτη εμπλέκεται την 9^η πρωινή σε αγώνα πεζικού.

Από ενός υψώματος (το υψηλότερο και οχυρότερο στην περιοχή) οι Βούλγαροι αντέταξαν λυσσώδη αντίσταση και ο αγώνας προς στιγμή κινδύνευσε.

Μόνος τότε ο Διαλέτης τίθεται επικεφαλής του προπορευόμενου Λόχου και ορμά έφιππος προς τη κορυφή.

Στην απaráμιλλο εκείνη ορμή, σφαίρα τον πλήττει στην καρδιακή του χώρα και πέφτει στο έδαφος αιμόφυρτος, η ώρα ήταν 12:30.

Οι στρατιώτες του αντιλαμβάνονται τον τραυματισμό του, τον μεταφέρουν αμέσως σε ασφαλές μέρος και του προσφέρουν της Α΄ βοήθειες.

Το Σύνταγμα προχωρεί με την ίδια ορμή και καταλαμβάνει την 15:30 ώρα το ύψωμα.

Τη στιγμή που οι στρατιώτες έστηναν τη σημαία στη κορυφή του υψώματος ο ηρωικός Διοικητής Ταγματάρχης Φωκίων Διαλέτης εξέπνευσε κατά τη διακομιδή του στη Θεσσαλονίκη.

Η έκβαση της μάχης αυτής, που επήλθε πολύ νωρίτερα από ό,τι αναμενόταν, επέδρασε και στην έκβαση της όλης μάχης ΚΙΛΚΙΣ – ΛΑΧΑΝΑ.

**Ταγματάρχης Πεζικού Χατζόπουλος Ιωάννης
Διοικητής Τάγματος 4^ο Συντάγματος Πεζικού.**

Ο Ιωάννης Χατζόπουλος Καταγόταν από τη Μακρακώμη Φθιώτιδος.
Έπεσε μαχόμενος την 21 Ιουνίου 1913 στο χωριό Κασούκιοϊ στη μάχη Τζουμαγιάς.

ΠΙΝΑΚΕΣ
ΑΠΩΛΕΙΩΝ ΜΑΧΗΣ ΚΙΛΚΙΣ
ΝΕΚΡΟΙ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ - ΟΠΛΙΤΕΣ ΤΡΙΗΜΕΡΟΥ ΜΑΧΗΣ ΚΙΛΚΙΣ

A/A	ΒΑΘΜΟΣ	ΟΠΛΟ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ
1	Σχης	ΠΖ	Καμπάνης Αντώνιος
2	Ανχης	ΠΖ	Καμάρας Αντώνιος
3	Ανχης	ΠΖ	Καραγιανόπουλος Κων/νος
4.	Τχης	ΠΖ	Διαλέτης Φωκίων
5.	Τχης	ΠΖ	Ιωάννης Βελισσαρίου
6.	Λγος	ΠΖ	Χαράλαμπος Μακρυκώστας
7	Λγος	ΠΖ	Λούρος Στυλιανός
8	Λγος	ΠΖ	Λέκκας Αναστάσιος
9	Λγος	ΠΖ	Γιώτης Αναστάσιος
10	Υπλγος	ΠΖ	Στρέβινας Ευάγγελος
11	Υπλγος	ΠΖ	Παπαζαχαρίας Σταμάτιος
12	Υπλγος	ΠΖ	Τζαβάρας Ιωάννης
13	Υπλγος	ΠΖ	Πλατανιάς Νικόλαος
14	Υπλγος	ΠΖ	Αλεξανδρόπουλος Παναγιώτης
15	Υπλγος	ΠΖ	Λέκκας Γεώργιος
16	Υπλγος	ΠΖ	Γιολάσης Νικόλαος
17	Υπλγος	ΠΖ	Βάχλας Ιπποκράτης
18	Υπλγος	ΠΖ	Μελέτης Λουκάς

19	Υπλγος	ΠΖ	Σπηλιωτόπουλος Ιωάννης
20	Υπλγος	ΠΖ	Καρακώστας Θεμιστοκλής
21	Υπίατρος		Καρούζος Ιωάννης
22	Ανθλγος	ΠΖ	Γκάγκας Γεώργιος
23	Ανθλγος	ΠΖ	Χριστοδούλου Βασίλειος
24	Ανθλγος	ΠΖ	Παπαβασιλείου Δημήτριος (Φθιώτιδα)
25	Ανθλγος	ΠΖ	Βαρουκτής Άγγελος
26	Ανθλγος	ΠΖ	Αγγελόπουλος Κων/νος
27	Ανθλγος	ΠΖ	Παπαθεοφίλου Στέφανος
28	Ανθλγος	ΠΖ	Παπαθανασίου Σταμάτιος
29	Ανθλγος	ΠΖ	Τριανταφυλόπουλος Κων/νος
30	Ανθλγος	ΠΖ	Τρίγκας Ηλίας
31	Ανθστης	ΠΖ	Γιούρας Κων/νος
32	Ανθστης	ΠΖ	Ακρίβας Γεώργιος
33	Λχιας	ΠΖ	Παπανδρέου Νικόλαος
34	Λχιας	ΠΖ	Ταλαμπίρης Πασχάλης
35	Λχιας	ΠΖ	Κουτσαγγέλου Δημήτριος
36	Δνεας	ΠΖ	Κουτσαγγέλου Αριστοτέλης
37	Στρτης	ΠΖ	Ζαφειρίου Αλέξανδρος
38	Στρτης	ΠΖ	Βασιλειάδης Βασίλειος
39	Στρτης	ΠΖ	Σταλίδης Αθανάσιος
40	Στρτης	ΠΖ	Αρβανίτης Ιωάννης

41	Στρης	ΠΖ	Βάσκος Θεμιστοκλής
42	Στρης	ΠΖ	Μαραντίδης Θεόδωρος
43	Στρης	ΠΖ	Ψαρράς Κυριάκος
44	Στρης	ΠΖ	Χατζημιχάλης Μιχαήλ
45	Στρης	ΠΖ	Καλούδης Ηρακλής
Και άλλοι 737 οπλίτες νεκροί.			
Σύνολο Αξιωματικών και οπλιτών νεκρών μάχης Κιλκίς : 781			

ΝΕΚΡΟΙ ΚΑΤΑ ΜΕΡΑΡΧΙΑ

ΜΕΡΑΡΧΙΑ	ΝΕΚΡΟΙ ΑΞΚΟΙ	ΝΕΚΡΟΙ ΟΠΛΙΤΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
II	13	228	241
III	4	168	170
IV	9	180	189
ΣΥΝΟΛΟ	32	749	781

ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΜΑΧΗΣ ΚΙΛΚΙΣ - ΛΑΧΑΝΑ

ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ (ΝΕΚΡΟΙ – ΣΟΒΑΡΑ ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ)
II (ΚΙΛΚΙΣ)	1483
III (ΚΙΛΚΙΣ)	773
IV (ΚΙΛΚΙΣ)	1257
V (ΚΙΛΚΙΣ)	2123
ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ ΙΠΠΙΚΟΥ (ΚΙΛΚΙΣ)	16
X (ΠΟΛΥΚΑΣΤΡΟ)	276
I (ΛΑΧΑΝΑΣ)	1354
VI (ΛΑΧΑΝΑΣ)	1347
VII (ΛΑΧΑΝΑΣ)	199
ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΩΛΕΙΩΝ	8828

ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ**(Α΄ και Β΄)**

A/A	Επιχειρήσεις	Αξιωματικοί Νεκροί	Αξιωματικοί Τραυματίες	Οπλίτες, Νεκροί	Οπλίτες, Τραυματίες	Οπλίτες, Α- γνοούμενοι	Οπλίτες, Παγόπληκτοι
1	Κατά των Τούρκων στη Μακε- δονία Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος	81	87	682	3.538		
2	Κατά των Τούρκων στη Ήπειρο Α΄ Βαλκα- νικός Πόλεμος	62	174	1.549	5.541		580
3	Κατά των Βουλγάρων Β΄ Βαλκανι- κός Πόλε- μος	164	294	5.687	23.553		
Σύνολο		307	555	7.918	32.587	188	580

Β' ΜΕΡΟΣ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ «ΤΟΨΙΝ» (Γέφυρα Θεσσαλονίκης)

Η ιστορική έπαυλη Μοδιάνου, στο χωριό Γέφυρα Θεσσαλονίκης αγοράστηκε από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας το 1999 και εγκαινιάστηκε από τον τότε Πρόεδρο Δημοκρατίας Κωστή Στεφανόπουλο, την 27 Οκτωβρίου του αυτού έτους, για να αξιοποιηθεί σαν Μουσείο Βαλκανικών Πολέμων.

Η επιλογή του κτιρίου αυτού για τη στέγαση του Μουσείου των Βαλκανικών Πολέμων δεν ήταν βέβαια τυχαία.

Στο κτίριο αυτό εγκαταστάθηκε το

Γενικό Στρατηγείο το βράδυ της 24ης Οκτωβρίου 1912 ερχόμενο από τα Γιαννιτσά και το Άδενδρο και παρέμεινε εδώ έως τα χαράματα της 27ης Οκτωβρίου.

Οι τρεις αυτές ημέρες υπήρξαν καθοριστικές για την έκβαση του πολέμου, αλλά και γενικότερα για την τύχη της Μακεδονίας.

Στο χώρο αυτόν χαράχτηκαν τα τελικά επιτελικά σχέδια που οδήγησαν στην απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, έγιναν οι διαπραγματεύσεις με τους Τούρκους και μεταδόθηκε η χαρμόσυνη είδηση.

Και οι τοίχοι του έχουν ιστορία, ενώ πολλά αντικείμενα αποπνέουν κάτι από τη μεγαλειώδη ατμόσφαιρα εκείνων των ημερών.

Όταν στις 5 Οκτωβρίου του 1912 η Ελλάδα, κήρυξε επίσημα τον πόλεμο εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας κανείς, ούτε οι πλέον αισιόδοξοι, δεν ανέμεναν την ταχεία κατάρρευση του τουρκικού στρατού και τη μμεγαλειώδη προέλαση των Ελλήνων στρατιωτών.

Κι όμως ο ελληνικός στρατός με επικεφαλής τον Αρχιστράτηγο Διάδοχο Κωνσταντίνο και με Πρωθυπουργό τον Ελευθέριο Βενιζέλο πέτυχε σε είκοσι μόνο ημέρες αυτό που λίγα χρόνια νωρίτερα φάνταζε ως όνειρο, την απελευθέρωση δηλαδή της Μακεδονίας. Ελασσόνα, Σαραντάπορο, Σέρβια, Κοζάνη, Βέροια, Νάουσα, Κατερίνη, η μια μετά την άλλη οι μμακεδονικές πόλεις υποδέχονταν τον ελευθερωτή ελληνικό στρατό.

Έσχατη γραμμή αμύνης των Τούρκων στάθηκε η ιερή για τους Τούρκους πόλη των Γιαννιτσών, η οποία σε μία επική μάχη στις 19 και 20 Οκτωβρίου απελευθερώθηκε και αυτή.

Ο δρόμος για τη Θεσσαλονίκη έδειχνε πλέον ορθάνοικτος, αλλά από τη μια οι κακές καιρικές συνθήκες και από την άλλη η φυσιολογική κούραση δημιουργούσαν προσκόμματα και διλήμματα στην κίνηση των ελληνικών Μεραρχιών

Ταυτόχρονα οι ειδήσεις που έφταναν από το στρατόπεδο των συμμάχων μας, σε εκείνο τον πόλεμο, Βουλγάρων, φανέρωναν πως οι Βούλγαροι αξιωματικοί σχεδίαζαν την, με κάθε μέσο, κατάληψη της Θεσσαλονίκης πριν από τον ελληνικό στρατό. Η συμβολική σημασία της εισόδου στη Θεσσαλονίκη ήταν προφανής σε όλους.

Οι στιγμές ήταν κρίσιμες, αλλά η πατρίδα μας ευτύχησε να έχει την περίοδο εκείνη άξια πολιτική και στρατιωτική ηγεσία. Με συντονισμένες ενέργειες του Μηχανικού επετέυχθη μέσα σε μια νύχτα η διάβαση του Αξιού ποταμού.

Χασάν Ταξίν Πασάς

Υπό το βάρος των εξελίξεων αυτών το μεσημέρι της 25ης Οκτωβρίου 1912 αντιπροσωπεία του Τούρκου διοικητή της Θεσσαλονίκης Χασάν Ταξίν πασά, συνοδευόμενη από τους προξένους των Μεγάλων Δυνάμεων έφτασε σιδηροδρομικώς στο κτίριο αυτό για να διαπραγματευτεί με τον Διάδοχο την παράδοση της Θεσσαλονίκης.

Οι Τούρκοι έθεσαν ως όρο την παραμονή του τουρκικού στρατού στην περιοχή του Καραμπουρνού έως το τέλος

του πολέμου, αλλά ο Διάδοχος απέρριψε το αίτημά τους αξιώνοντας την άνευ όρων παράδοση των Τούρκων στρατιωτών.

Τους έδωσε μάλιστα διορία έως την 6η πρωινή της 26ης Οκτωβρίου 1912. Τα χαράματα της 26ης Οκτωβρίου 1912 η τουρκική αντιπροσωπεία επέστρεψε εκ νέου θέτοντας ως νέο όρο την διατήρηση 5.000 τυφεκίων για τις ανάγκες των νεοσύλλεκτων του τουρκικού στρατού.

Ο Διάδοχος οργισμένος απέρριψε και πάλι τα αιτήματα των Τούρκων δίνοντάς τους αυτή τη φορά δίωρη προθεσμία για να απαντήσουν.

Επειδή όμως ο χρόνος πέρασε χωρίς να φτάσει καμία τουρκική απάντηση, το Επιτελείο εξέδωσε επείγουσα διαταγή προς τις Ελληνικές Μεραρχίες για άμεση κατάληψη της Θεσσαλονίκης.

Τελικά στις 2 το μεσημέρι της 26ης Οκτωβρίου 1912, ανήμερα του πολιούχου της πόλης Αγίου Δημητρίου, η τουρκική αντιπροσωπεία επέστρεψε για τρίτη φορά στο κτίριο αυτό και έκανε γνωστό πως ο Ταξίν πασάς είχε δεχτεί να παραδώσει άνευ όρων την Θεσσαλονίκη.

Η απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης είχε βαθύτατα συμβολικό χαρακτήρα.

Η είσοδος του ελληνικού στρατού στο προπύργιο του Ελληνισμού αναπτέρωσε το ηθικό των απανταχού Ελλήνων και έδειξε ξεκάθαρα πως, παρά τις επιβουλές των γειτονικών κρατών, η Μακεδονία επρόκειτο τελικά να περιέλθει την Ελλάδα.

Πραγματικά, με συντονισμένες και γενναίες ενέργειες τόσο η Στρατιά Μακεδονίας όσο και η Στρατιά Ηπείρου απελευθέρωσαν το χειμώνα του 1912 - 13 την Ήπειρο, τη Δυτική και Κεντρική Μακεδονία, καθώς και τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.

Η συνθήκη του Λονδίνου το Μάιο του 1912 τερμάτισε προσωρινά τις εχθροπραξίες του Βαλκανικού Πολέμου και πιστοποίησε και τυπικά την ήττα των Οθωμανών και την αποχώρησή τους από τη Βαλκανική Χερσόνησο.

Αλλά οι έριδες των βαλκανικών κρατών συνεχίσθηκαν, πρωταγωνίστησε η Βουλγαρία, η οποία εντελώς απροειδοποίητα κήρυξε τον Ιούνιο του 1913 τον πόλεμο ενάντια στους παλαιούς συμμάχους της, την Ελλάδα και τη Σερβία.

Ο Ελληνικός στρατός για μια ακόμη φορά κλήθηκε να προασπίσει τα πατρώα εδάφη. Εξορμώντας αστραπιαία από την Κεντρική Μακεδονία κατάφερε συντριπτικά πλήγματα σε βάρος του Βουλγαρικού στρατού.

Οι μάχες του Κιλκίς - Λαχανά και της Δοϊράνης, η διάβαση των στενών της Κρέσνας στο Βουλγαρικό έδαφος και η συντριβή του Βουλγαρικού στρατού στη μάχη του Σιμπιλίη προσέθεσαν στην ελληνική ιστορία και νέες σελίδες δόξας.

Τελικά η συνθήκη του Βουκουρεστίου, τον Ιούλιο του 1913, τερμάτισε τον Β' Βαλκανικό Πόλεμο επικυρώνοντας τις ελληνικές επιτυχίες. Στην Ελλάδα περιήλθαν και τυπικά η Ήπειρος, η Μακεδονία έως τον ποταμό Νέστο, τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και η Κρήτη.

Πρόξενοι Μεγάλων Δυνάμεων

Η επιφάνεια του Ελληνικού κράτους σχεδόν διπλασιάστηκε, ενώ οι κάτοικοι του από 2.631.952 ανήλθαν σε 4.718.221. Το σπουδαιότερο κέρδος όμως ήταν η επίτευξη της εθνικής ομοψυχίας και η αποκατάσταση της εθνικής υπερηφάνειας.

Στον προαύλιο χώρο είναι ο τάφος του Ταξίν Πασά και του υιού του ζωγράφου Κενάν Μεσαρέ.

Στην έπαυλη ο επισκέπτης μπορεί να αισθανθεί τις συγκλονιστικές στιγμές του 1912, αγγίζοντας την ιστορία μέσα από τα παράσημα, τα όπλα, τα παλιά έπιπλα τους πίνακες, τα ξίφη τις σάλπιγγες και τα άλλα κειμήλια των Βαλκανικών Πολέμων του Ελληνικού, Τουρκικού, Βουλγαρικού, Σερβικού, Μαυροβούνιου και Ρουμανικού Στρατού.

Γ' ΜΕΡΟΣ:

Στρατιωτικό Μουσείο Βαλκανικών Πολέμων Κιλκίς

«ΛΟΦΟΣ ΗΡΩΩΝ ΚΙΛΚΙΣ»

Ο λόφος Ηρώου αποτέλεσε στο Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο ένα από τα κύρια θέατρα επιχειρήσεων για την κατάκτηση της πόλης. Ονομάστηκε έτσι στην μνήμη των πεσόντων της μάχης. Στο πλάτωμα της κορυφής κατασκευάστηκε το 1966, (το 1971 επεκτάθηκε) το Μουσείο με στόχο να στεγάσει και να προβάλει την πλούσια συλλογή κειμηλίων από τις μέρες εκείνες του Ιουνίου του 1913.

Συνοπτική Περιγραφή Στρατιωτικού Μουσείου Βαλκανικών Πολέμων

Το στρατιωτικό μουσείο του Κιλκίς ανήκει στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Υπεύθυνο για τη λειτουργία του έχει καθοριστεί το 601 Α/Μ ΤΠ.

Βρίσκεται στον πευκόφυτο λόφο του Ηρώου σε υψόμετρο 279 μέτρων και απέχει 2,5 χλμ νοτιοδυτικά από την πόλη του Κιλκίς.

Ο λόφος Ηρώου αποτέλεσε στο Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο ένα από τα κύρια θέατρα επιχειρήσεων για την κατάκτηση της πόλης. Ονομάστηκε έτσι στην μνήμη των πεσόντων της μάχης.

Στο πλάτωμα της κορυφής κατασκευάστηκε το 1966, (το 1971 επεκτάθηκε) το Στρατιωτικό

Μουσείο Κιλκίς με στόχο να στεγάσει και να προβάλει την πλούσια συλλογή κειμηλίων από τις μέρες εκείνες του Ιουνίου του 1913.

Βασικός άξονας της έκθεσης είναι αφενός, η εύληπτη παρουσίαση της μάχης και αφετέρου, η προβολή ιδιαίτερων θεματικών ενοτήτων, οι οποίες εντάσσονται αρμονικά στο ευρύτερο σύνολο της ιστορικής εξέλιξης της μάχης. Η ένταξη των εκθεμάτων σε θεματικές ενότητες βοηθά τον επισκέπτη να συνάγει συμπεράσματα σχετικά με την εξέλιξη της μάχης.

Ο επισκέπτης προϋδεάζεται για τον ειδικό ρόλο που διαδραμάτισε η περιοχή στο Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο ήδη από την ανάβαση του στο λόφο, καθώς ο ελικοειδής δρόμος που οδηγεί στο Στρατιωτικό Μουσείο κοσμείται από προτομές ηρώων.

Προτομές περιτριγυρίζουν και το μνημείο, ένα επιβλητικό άγαλμα στη μνήμη των πεσόντων, το οποίο δεσπόζει στον προαύλιο χώρο του Στρατιωτικού Μουσείου.

Την παραστάδα της πύλης κοσμούν πυροβόλα ορεινής πυροβολαρχίας της εποχής, ενώ κο-

νά στο μνημείο εκτίθενται πυροβόλα νεότερης εποχής.

Ο Γεώργιος Δημητριάδης, γνωστός ως Αθηναίος γλύπτης (1880 – 1941) φιλοτέχνησε το μνημείο Ηρώου.

Είναι ο παραγωγικότερος γλύπτης της περιόδου. Μαθήτευσε στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας με καθηγητή τον Γεώργιο Βρούτο. Ένα από τα πιο γνωστά του έργα είναι ο ανδριάντας του Θεόδωρου Δηλιγιάννη στο προαύλιο της βουλής.

Τα εγκαίνια του Ηρώου έγιναν στις 23 Ιουλίου 1928 παρουσία του Πρωθυπουργού Ελευθέριου Βενιζέλου και του Κωστή Παλαμά ως εκπροσώπου της Ακαδημίας Αθηνών.

Το έργο είναι σμιλεμένο σε μάρμαρο και αναπαριστά ένα στιγμιότυπο της τιτάνιας εκείνης μάχης. Έχει ύψος 2,90 μέτρα.

Πρόκειται για ένα σύμπλεγμα τριών μορφών που αναπτύσσονται σε οριζόντιο άξονα. Κεντρική μορφή ένας καταπονημένος, ασκεπής και αναμαλλιασμένος Έλληνας πολεμιστής τη στιγμή που επιχειρεί, ενόπιον του εχθρού, έναν τολμηρό διασκελισμό και μέσα στην μανία της μάχης ορθώνει το ανάστημά του.

Έχει εν μέρει γυμνό το στήθος του και έχει βγάλει το σπαθί από την θήκη του. Φορά τη στολή με την εξάρτησή, ενώ στο δεξί του χέρι κρατά πιστόλι. Ταυτόχρονα προσπαθεί με το αριστερό να βοηθήσει έναν βαριά τραυματισμένο. Η τρίτη μορφή είναι ένας νεκρός πολεμιστής στη βάση του μνημείου ανάμεσα στην κάνη και τους τροχούς ενός τσακισμένου πυροβόλου.

Αποτέλεσμα του τεχνάσματος είναι η αίσθηση της κίνησης προς όλες τις κατευθύνσεις. Ο δραματικός χαρακτήρας του έργου γίνεται πιο έντονος λόγω της σύλληψης του θέματος αλλά και του τρόπου μεταφοράς του τραυματία.

Πρόκειται για ένα σαφές στιγμιότυπο μακριά από επικίνδυνη θεατρικότητα. Στις πλάγιες όψεις της βάσης υπάρχουν μαρμάρινα στεφάνια δάφνης, ενώ στην πρόσθια όψη υπάρχει σκαλισμένη επιγραφή η οποία αναφέρει: «ΕΠΕΣΑΝ ΜΑΧΟΜΕΝΟΙ ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΚΙΛΙΚΙΣ ΜΑΧΗΝ ΤΗ 19, 20, 21 ΙΟΥΝΙΟΥ 1913».

Το Ηρώο προβάλλει τις αρετές της συντροφικότητας, της αυταπάρνησης και της αυτοθυσίας και έχει αποκτήσει διαστάσεις μύθου στην τοπική κοινωνία, αφού αναφέρεται συχνά σε λογοτεχνικές διηγήσεις και είναι άμεσα συνδεδεμένο με τη ζωή της πόλης.

Οι επιζήσαντες της μάχης Θεόδωρος Αμπατζόπουλος, Σταύρος Βαφειάδης και Νικόλαος Βαγουρδής αποκάλυψαν τις προτομές.

Οι προτομές του Αντισυνταγματάρχη (ΠΖ) Κων/νου Καραγιαννόπουλου (1859-1913), Αντισυνταγματάρχη (ΠΖ) Αντωνίου Καμάρα (1854-1913), Ταγματάρχη (ΠΖ) Φωκίωνα Διαλέττη (1862-1913) και του Συνταγματάρχη (ΠΖ) Αντωνίου Καμπάνη (1857-1913) είναι δημιουργήματα του γλύπτη Πέτρου Μωραΐτη, μαθητή του Γιαννούλη Χαλεπά. Κατασκευάστηκαν το 1959.

Η προτομή του Συνταγματάρχη (ΠΖ) Αντωνίου Καμπάνη δεν ήταν έτοιμη στον εορτασμό των 50 χρόνων από την απελευθέρωση της πόλης και παραδόθηκε αργότερα.

Ένας άλλος γλύπτης είναι ο Στρατής Φιλιππότης (1937-εν ζωή) από την Τήνο του οποίου η οικογένεια είναι μαρμαρογλύπτες από το 1840 και μαθήτευσε δίπλα στον Μιχαήλ Τόμπρο. Δημιούργησε τις προτομές του Υποστρατήγου Δαμιανού Κων/νου (1853-1915), Υποστρατήγου Καλλάρη Κων/νου (1858-1940), Υποστρατήγου Μοσχόπουλου Κων/νου (1854-1942), Υποστρατήγου Γεννάδη Στέφανου (1858-1922).

Οι υπόλοιπες προτομές δεν φέρουν υπογραφή, γιατί κατασκευάστηκαν στο χυτήριο του 401 Στρατιωτικού Εργοστασίου Βάσεως. Ο Πέτρος Μωραΐτης και ο Στρατής Φιλιππότης εργάστηκαν μαζί στο καλλιτεχνικό τμήμα του Γενικού Επιτελείου Στρατού.

Έτσι οι προτομές των Συνταγματάρχη (ΠΖ) Παπακυριαζή Ιωάννη (1857-1913), Ταγματάρχη (ΠΖ) Βελισσαρίου Ιωάννη (1861-1913) και Ταγματάρχη (ΠΖ) Κουτήφαρη Αντωνίου (1862-1913), αποδίδονται και στους δύο καλλιτέχνες.

Οι προτομές του Υποστρατήγου Μοσχόπουλου Κων/νου (1854-1942), Υποστρατήγου Δαμιανού Κων/νου και Αντισυνταγματάρχη (ΠΖ) Καμάρα Αντωνίου (1854-1913) δεν έχουν πλήκιο, ενώ μόνο ο Υποστράτηγος Μοσχόπουλος Κων/νος δεν φέρει το χαρακτηριστικό μουστάκι της εποχής.

Το Στρατιωτικό Μουσείο στεγάζεται σε ένα κομψό ισόγειο κτίσμα με τρεις διαδοχικές, ευρύχωρες αίθουσες. Στην αρχική κατασκευή οι αίθουσες ήταν δύο. Από νωρίς όμως, κρίθηκε απαραίτητη η ανέγερση ενός προσαρτήματος, ώστε να επιτευχθεί μουσειακά η απαιτούμενη ευρυχωρία για την καλύτερη παρουσίαση και ανάδειξη των εκθεμάτων και των κειμηλίων.

Η νέα αίθουσα άρχισε να λειτουργεί το 1996, ενώ ήδη από το 1987 είχε ολοκληρωθεί η συνολική ανακαίνιση του Μουσείου.

Στην πρώτη αίθουσα βρίσκεται το οπτικο-κουστικό σύστημα προβολής της μάχης, το οποίο πλαισιώνεται από προσθήκες κειμηλίων.

Τα σημαντικότερα εκθέματα είναι οι σημαίες των πολεμικών σχηματισμών (Μεραρχιών και Συνταγμάτων) που έλαβαν μέρος στους Βαλκανικούς Πολέμους.

Επίσης εκτίθεται ποικίλο πολεμικό υλικό όπως τυφέκια, περίστροφα, πιστόλια, εγχειρίδια και ξιφολόγχες που χρησιμοποιούσαν οι δύο πλευρές, αλλά και στολές οπλιτών και αξιωματικών του Ελ-

ληνικού Στρατού.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα δύο σπάνια υδρόψυκτα πολυβόλα. Την αίθουσα κοσμούν ζωγραφικοί πίνακες και φωτογραφικό υλικό, που απεικονίζουν συντελεστές της μάχης και αποδίδουν στιγμιότυπα του αγώνα.

Σε άλλη αίθουσα βρίσκεται η βιβλιοθήκη του Στρατιωτικού Μουσείου με διάφορους ιστορικούς τόμους και ποικίλες πηγές για τη μάχη και τους Βαλκανικούς Πολέμους γενικότερα.

Εκεί εκτίθενται ακόμα και οι κατάλογοι των πεσόντων αξιωματικών, αλλά και χειρόγραφα, τα περισσότερα από τα οποία αποτελούν οδηγίες εύρεσης ταφέντων.

Εξαιρείται ιδιαίτερα το τμήμα του Στρατιωτικού Μουσείου με τα προσωπικά είδη του Συνταγματάρχη (ΠΖ) Αντώνιου Καμπάνη, ο οποίος έπεσε ως Διοικητής 8ου Συντάγματος στη μάχη του Κιλκίς.

Επίσης εκτίθενται μεταξύ άλλων τα διακριτικά του βαθμού και τα παράσημά του, το ξίφος του, το ρολόι του τα κιάλια (διόπτρες) που φορούσε τη στιγμή του θανάτου του και η σέλα του αλόγου, το οποίο ίππευε.

Στην παρακάτω αίθουσα παρουσιάζεται επίσης οπλισμός, που αφορά κατά κύριο λόγο υλικό μεταγενέστερο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Παρόμοια εικόνα παρουσιάζει και η τελευταία αίθουσα του Στρατιωτικού Μουσείου που στεγάζει κυρίως προθήκες πολεμικού υλικού και στολών.

Ο επισκέπτης μπορεί να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στο ξίφος Έλληνα Ευέλπιδος της εποχής εκείνης, σε σειρά μεταλλίων του Ελληνικού Στρατού καθώς και στη σπάθα του Σέρβικου Στρατού με το χαρακτηριστικό έμβλημα του αετού στη λαβή.

Έκπληξη προκαλεί η μακέτα του Θωρηκτού «Κιλκίς» (BB-23), το οποίο ονομάστηκε έτσι στη μνήμη της ιστορικής μάχης.

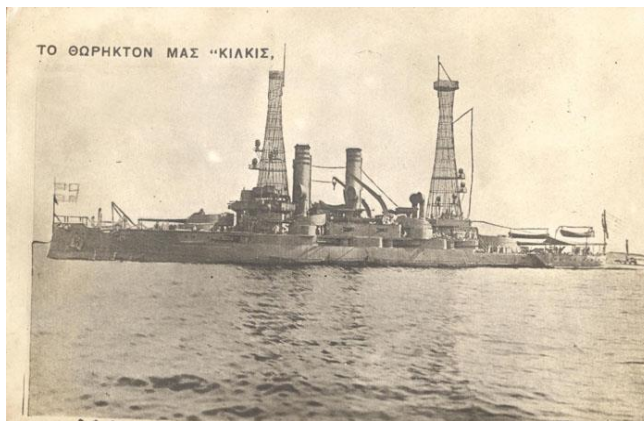
Η ναυπήγησή του ξεκίνησε το 1903 στα ναυπηγεία «USA – Wn – Cramp & Sone Ship & Engine building Co Philadelphia Pa» για λογαριασμό του Αμερικανικού Ναυτικού στο οποίο εντάχθηκε ως USS Mississippi (BB-23), από το 1908 μέχρι το 1914, οπότε και αμφότερα τα πλοία κλάσης Mississippi (το δεύτερο ήταν το Θωρηκτό Λήμνος – πρώην USS Idaho BB-24) αγοράστηκαν ε-

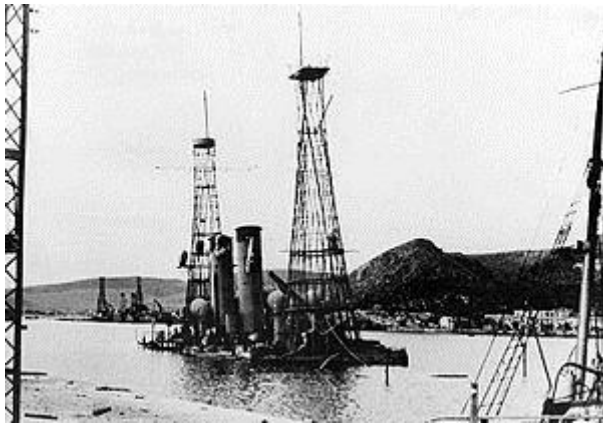
σπευσμένα από την Ελλάδα προς ενίσχυση του Ελληνικού Στόλου μετά τη ναυπήγηση δύο τουρκικών θωρηκτών. Νεωτερισμός στα πλοία αυτά αποτέλεσε η ευρεία χρήση ηλεκτροκίνητων μηχανημάτων.

Συμμετείχε στις πολεμικές επιχειρήσεις του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τις Κριμαίας και της Μικρασιατικής Εκστρατείας. Από το 1925 ως το 1928 παρέμεινε σε μακρά ακινησία στον Πειραιά για γενική επισκευή και αναλεβήτωση που όμως δεν ξεκίνησε ποτέ.

Έτσι μετά το 1928 παρέμεινε σε ενέργεια μέχρι το 1931 οπότε και παροπλίστηκε. Χρησιμοποιήθηκε ως Σχολή Πυροβολικού και στην πρώτη φάση του Β Παγκοσμίου Πολέμου ως αντιαεροπορικό πυροβολείο του Ναύσταθμου Σαλαμίνας και βοηθητικό καταφύγιο.

Στις 23 Απριλίου 1941 το «Κιλκίς» δεχόμενο τρεις βόμβες στο μεσόστεγο και αριστερά βυθίστηκε στο Ναύσταθμο Σαλαμίνας μετά από επίθεση γερμανικών βομβαρδιστικών Junkers Ju 87 (Stuka), κατά την τρίτη εβδομάδα της εισβολής της Ναζιστικής Γερμανίας στην

Ελλάδα. Αργότερα οι Γερμανοί απέκοψαν τους ιστούς και καπνοδόχους για ανάγκες δικού τους υλικού. Ανεγκύστηκε και διαλύθηκε μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το 1947-1949 από τον τότε Οργανισμό

Ιστορική Αναδρομή Ανέγερσης του Ηρώου Κιλκίς

Εικόνα 4 Ηρώο Κιλκίς

Οι αποφάσεις για την ανέγερση των Ηρώων των Βαλκανικών Πολέμων, πάρθηκαν δύο χρόνια μετά την λήξη του Β' Βαλκανικού Πολέμου.

Αυτό αποδεικνύεται από τα σχετικά Φύλλα Εφημερίδας της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 179/9-5-1915 και ΦΕΚ 223/15-6-1915).

Λόγω των πολεμικών γεγονότων του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και της Μικρασιατικής εκστρατείας, τα σχετικά μνημεία άρχισαν να αναγείρονται μετά βίας μετά το 1922.

Ιδιαίτερα όσον αφορά στην ανέγερση ηρώου στο Κιλκίς, χαρακτηριστική είναι η πρωτοβουλία, στην οποία προχώρησε μετά την λή-

Λεων. Παρασκευόπουλος

ξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, τέλη του 1918, ο τότε Αρχιστράτηγος Λεωνίδας Παρασκευόπουλος.

Είχε αποστείλει εγκύκλιο διαταγή προς όλες τις μονάδες, τα σώματα και τις υπηρεσίες του Στρατού, με την οποία εκδήλωνε την πρόθεσή του να πραγματοποιήσει έρανο μεταξύ των στελεχών του στρατεύματος με σκοπό την κατασκευή Ηρώου στο Κιλκίς, σε ανάμνηση της ομώνυμης μάχης.

Καθόριζε μάλιστα, να πραγματοποιηθεί ο εν λόγω προαιρετικός έρανος, με την κράτηση από κάθε αξιωματικό και οπλίτη, του μισθού μίας μέρας του μηνός Δεκεμβρίου του έτους εκείνου.

Τα χρήματα που με τον τρόπο αυτόν θα συγκεντρώνονταν, θα αποστέλλονταν, σύμφωνα με τις οδηγίες του Αρχιστράτηγου, από τις επιμέρους Μονάδες στις Μερραρχίες στις οποίες οι Μονάδες αυτές υπάγονταν και οι Μερραρχίες θα τα απέστελλαν στο ταμείο του Γενικού Στρατηγείου.

Με το που συγκεντρώνονταν έτσι τα χρήματα, πρόθεση του Αρχιστράτηγου ήταν να προκηρύξει διαγωνισμό μεταξύ καλλιτεχνικού κόσμου της Ελλάδος για την κατασκευή και υποβολή προτύπου του υπό ανέγερση Ηρώου.

Κατά τα λεγόμενα του Αρχιστράτηγου Παρασκευόπουλου, την αρχική ιδέα για έναν τέτοιου είδους έρανο, την είχε η ΙΧ Μερραρχία, που τότε έδρευε στην περιοχή του Κιλκίς.

Είχε συγκεντρώσει πρώτη, κατά τον τρόπο που είχε εισηγηθεί ο Αρχιστράτηγος, το ποσό των 8.291,45 δραχμών και είχε πραγματοποιήσει το 1918 επιμνημόσυνη δέηση για όσους είχαν προσφέρει τη ζωή τους στη μάχη του Κιλκίς. Για τον ίδιο σκοπό ανάλογο έρανο είχε πραγματοποιήσει και ο Όμιλος Φιλόμουσων Ηρακλής Θεσσαλονίκης.

Η πρώτη νύξη για ανέγερση Ηρώου, προς τιμήν όσων έπεσαν στην μάχη του Κιλκίς, γίνεται στις 14 Ιουλίου 1915, όταν η Υποδιοίκηση Κιλκίς αποστέλλει έγγραφο προς την κοινότητα της πόλης, με το οποίο πρότεινε στην κοινότητα πίστωση 3.000 δραχμές για την ανέγερση Ηρώου στα πρόθυρα της πόλης.

Η κατασκευή του μνημείου, μετά από προκήρυξη διαγωνισμού που πραγματοποίησε το Υπουργείο Στρατιωτικών, ανατίθεται στον γλύπτη Γεώργιο Δημητριάδη τον Αθηναίο (1880-1941), ο οποίος το 1927 έχει ολοκληρώσει τη σύνθεση που του είχε παραγγελλεί.

Το έργο έφθασε σιδηροδρομικώς στο Κιλκίς και στη συνέχεια με την φροντίδα του Διοικητή του 13ου Συντάγματος (το οποίο έδρευε στο Κιλκίς), Συνταγματάρχη Στέφανου Σαράφη μεταφέρθηκε στο σημείο τοποθέτησής

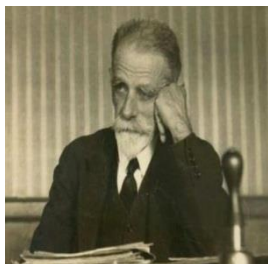
Στεφ. Σαράφης

του.

Ισοπεδώθηκε ο γύρω χώρος, φτιάχτηκε ένας προστατευτικός φράχτης, και άρχισε η δενδρύτευση.

Αργότερα από τους επόμενους Διοικητές, βελτιώθηκε ο γύρω χώρος και έγιναν τα αποκαλυπτήρια του Ηρώου.

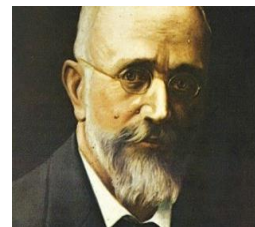
Τα αποκαλυπτήρια έγιναν με μεγάλη επισημότητα από τον Ελευθέριο Βενιζέλο, στις 23 Ιουλίου 1928.

Κωστ. Παλαμάς

Παρευρέθηκε και ο ποιητής Κωστής Παλαμάς, σε ένα από τα σπάνια ταξίδια του εκτός Αθηνών. Απήγγειλε μάλιστα το ποίημα:

« Η Πατρίδα στους Νεκρούς της. Ύμνος των Ελλήνων». Το έγραψε ειδικά για την περίπτωση και άρχιζε ως εξής: «Είμαι η Πατρίδα. Μουσική στο διάβα μου ο αέρας /δένει. Ριζώνω όπου σταθώ./Φώς όπου πατώ σπέρνω./Και μιας αλήθειας και μιας χάρης είμαι εγώ η μητέρα/και ήρθα. Τον Ύμνο φέρνω...».

Ελευθ. Βενιζέλος

Είναι ένα μακρύ ποίημα, που η μεγαλοστομία του μετριάζεται από στίχους γνήσιου λυρισμού.

Εκφωνήθηκαν και λόγιοι πατριωτικοί, που απέβλεπαν στο να τονώσουν το εθνικό φρόνημα. Αντίθετα, ο Βενιζέλος θεώρησε το γεγονός ως ευκαιρία να εκφωνήσει πολιτικό λόγο. Αναφερόμενος στο ηρωικό κατόρθωμα του Κιλκίς, που έγινε σε μία εποχή, κατά την οποία δεν είχε ακόμη επέλθει ο χωρισμός και ο σπαραγμός ο εσωτερικός, μίλησε για την φιλοδοξία στρατιωτικών, για τις ευθύνες του πολιτικού κόσμου, στην οποία ανήκε και ο ίδιος και για την ανάγκη η Ελλάδα ενωμένη να βαδίζει στην πραγματοποίηση των εθνικών ιδανικών.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το πόνημα αυτό, πέραν από την ιστορική του αναδρομή, αποτελεί φόρο τιμής και μνήμης για όλους αυτούς που θυσιάστηκαν ή συνέβαλαν κατά οποιοδήποτε τρόπο στους Βαλκανικούς Πολέμους, προς απελευθέρωση των εδαφών της Μακεδονίας μας.

Αποτελεί ένα ταπεινό κλωνάρι δάφνης για εκείνους που διπλασίασαν την Πατρίδα μας, ένα λουλούδι και ένα κερί στον τάφο τους.

Τούτα τα χώματα που πατούμε σήμερα εμείς, έχουν ποτιστεί με αίμα από άλλους, που βάδισαν στους δικούς τους δύσκολους καιρούς και νίκησαν.

Ήταν όντως ημέρες Δόξας, όπως έχουν χαρακτηριστεί, αυτές των δύο Βαλκανικών Πολέμων του ένδοξου Ελληνικού Στρατού.

Ο μικρός Ελληνικός στρατός του 1912-1913 επιτέλεσε έργο γιγάντων. Αφού, τον Οκτώβριο του 1912 προήλασε μέχρι τη Θεσσαλονίκη, έσπευσε αμέσως, τον Νοέμβριο, να διώξει από τη Βορειοδυτική Μακεδονία τον Τουρκικό στρατό, που υποχωρούσε από το σερβικό θέατρο πολέμου, κατόπιν, κατά τον Δεκέμβριο, να απελευθερώσει την Κορυτσά και να διώξει από αυτή την περιοχή τους Τούρκους, έπειτα να σπεύσει στην Ήπειρο και, αμέσως μετά την άλωση των Ιωαννίνων, να αφιχθεί εσπευσμένα στη Μακεδονία, για να αντιμετωπίσει το Βουλγαρικό κίνδυνο.

Τέλος, έφερε σε πέρας μόνος του, κατά τον Ιούνιο-Ιούλιο του 1913, τον πόλεμο κατά των Βουλγάρων, απωθώντας τους μέχρι τα σύνορα της παλιάς Βουλγαρίας.

Οι αγώνες του Ελληνικού στρατού κατά τους Βαλκανικούς πολέμους ήταν τραχείς και πεισματώδεις και οι θυσίες σε αίμα πολύ μεγάλες. Στα πεδία των μαχών σκοτώθηκαν 307 αξιωματικοί και 7.918 οπλίτες, ενώ 555 αξιωματικοί και 32.587 οπλίτες τραυματίστηκαν.

Η Ελλάδα εξήλθε από τους Βαλκανικούς πολέμους με εξαιρετικά ενισχυμένο πολιτικό και στρατιωτικό γόητρο. Τα σύνορα της χώρας μεταφέρθηκαν σταθερά και εμπράγματα, από τον Άραχθο, τη Μελούνα και τον Κάτω Όλυμπο στην οροσειρά του Γράμμου, στη λίμνη Πρέσπα, στην οροσειρά Μπέλες και στον ποταμό Νέστο.

Η έκταση της χώρας αυξήθηκε κατά 90% και ο πληθυσμός της κατά 80%.

Η επιφάνεια του Ελληνικού κράτους από 63.210 έφθασε στα 120.308 τετραγωνικά χιλιόμετρα και οι κάτοικοί της από 2.631.952 αυξήθηκαν σε 4.718.221.

Οι Ελληνικές περιοχές της Μακεδονίας και της Ηπείρου προστέθηκαν κατά το μεγαλύτερο μέρος τους στον εθνικό κορμό, ενώ τα νησιά του Αιγαίου, εκτός των Δωδεκανήσων, έγιναν ξανά τα προπύργια του Ελληνισμού.

Οι νικηφόροι πόλεμοι του Ελληνικού στρατού κατά των Τούρκων και των Βουλγάρων αποτελούν σταθμό στην Ελληνική ιστορία και μία από τις μεγαλύτερες εθνικές εξάρσεις του Ελληνισμού, μετά την επανάσταση του 1821.

Η ομόνοια και η ομοψυχία στο επίπεδο τόσο της ηγεσίας - όπως εκφράστηκε με τη συνύπαρξη και συνεργασία του Βασιλιά Κωνσταντίνου και του πρωθυπουργού, Ελευθέριου Βενιζέλου - όσο και του λαού - αποτελούσαν την καλύτερη και ασφαλέστερη εγγύηση για την ολοκλήρωση της εσωτερικής ανόρθωσης και της πληρέστερης δικαίωσης των εθνικών επιδιώξεων.

Ειδικά η διπλή Επική Μάχη Κιλκίς – Λαχανά ανέδειξε τη γενναιότητα και την αυτοθυσία των Ελλήνων στρατιωτών, που κατειλημμένοι από μία «ιερή τρέλα» έπεφταν κυριολεκτικά πάνω στα εχθρικά πολυβόλα χωρίς κανέναν ενδοιασμό, σπέρνοντας τον πανικό στους Βούλγαρους στρατιώτες, με αποτέλεσμα να εγκαταλείπουν της θέσεις μάχης και να φεύγουν κυνηγημένοι και αναγκάζοντας τον Βούλγαρο Ταγματάρχη Ήλιεφ να ομολογήσει ότι:

«Ο στρατός μας δεν άντεχει πρὸ τῶν φοβερῶν ἐφόδων σας. Εἰς τὸ Κιλκίς τὴν ὀρμὴν σας τὴν ἐξηγήσαμεν κάτ' ἀρχὰς ὡς δεῖγμα τῆς ἐσχάτης ἀπελπισίας σας. Μόνον μανιακοί, μεθυσμένοι ἢ ἀπληγισμένοι θὰ ἔκαμναν τοιαύτας φρενήρεις ἐπιθέσεις, ἀκάλυπτοι, δεκατιζόμενοι, ἐναντίον τῶν πυροβολείων. Ἀλλ' ἐπέισθημεν κατόπιν ὅτι οἱ θυελλώδεις ἔφοδοί σας, μὲ τὰς ὁποίας ἐπέτυχατε τὴν μείωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀνδρῶν μας, δὲν ἦσαν ἀποτέλεσμα παραλογοισμοῦ

ἢ ἀπελπισίας, ἀλλ' ἀνάγονται εἰς σύστημα ἰδιαίτερον, εἰς τὴν ἄγραφον ἐκείνην τακτικὴν τοῦ στρατοῦ σας, τὴν σύμφωνον πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἰδιοσυγκρασίαν σας».

Επίσης ο Βούλγαρος Στρατηγός Ιβανον και ο Γάλλος Αντιστράτηγος Marie-Eugene Debenev έγγραφαν για τον Ελληνικό Στρατό:

«Ἡμασταν εἰς θέσιν να ἀντισταθούμε για τόσο καιρό γιατί ο εχθρός (οἱ Ἕλληνες) ἦταν ἀδέξιος, δεν μπορούσαν να εκτιμήσουν πόσο σοβαρὴ ἦταν η κατάσταση, δεν μπορούσαν να αξιοποιήσουν τις αδυναμίες μας... Νόμιζα ὅτι εἶχα προβλέψει τα πάντα, ὅτι εἶχα μαντέψει τα πάντα, τα πάντα εκτός ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ τρέλα... (Ιβανον).

Ο Debenev, ἐκπληκτος ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξη 8 ἐλληνικῶν μεραρχιῶν σε πολὺ στενὸ πεδίο χωρὶς ἐφεδρείες και δίχως τὴ δυνατότητα ἐλιγμοῦ, μετὰ ἀπὸ ἐπιτόπια «αυτοψία» στο πεδίο των μαχῶν, εἶπε: «Αυτὴ ἡ τακτικὴ δεν εἶναι οὔτε γαλλικὴ οὔτε γερμανικὴ... εἶναι ἀπλῶς ἐλληνικὴ»

Θα κλείσω με τα λόγια του Ανδρέα Κάλβου «Εἶναι γλυκὸς ο θάνατος μόνον ὅταν πεθαίνουμε για τὴν Πατρίδα.».

**Ἡρωες των Βαλκανικῶν μαχῶν
Σας ἔχουμε στη καρδιά μας
Κι' ας εἶστε 100 ἐτῶν
Εἶστε τα πρότυπά μας.
Αφήσατε συγγενεῖς γυναῖκες και παιδιά
Πολεμήσατε ὅλοι σαν μια γροθιά
Και πέσατε Ἡρωικά
Στη μάχη Κιλκίς και Λαχανά.
(Μαυρογόνατος Εὐάγγελος Κιλκίς 2013)**

ΠΗΓΕΣ:

Βιβλιογραφία

- ΓΕΣ/ΔΙΣ «Βαλκανικοί Πόλεμοι»
- «Οι Πόλεμοι 1912-1913» Μακεδονία – Ήπειρος – Αιγαίον – Ο Πόλεμος της Διπλωματίας» του εκδοτικού οίκου “Μπίρας”. Σπύρου Μελά
- Έκθεση Ίωνα Δραγούμη
- «Εκκαθάριση εκ του Βουλγαρικού Άγους» - «Απομνημονεύματα, Ιστορικά σελίδες τας οποίας έζησα» Βίκτωρα Δούσμανη
- Υπουργείον Στρατιωτικών, Αγώνες και νεκροί 1830-1930, τόμοι 1 και 2, Εν Αθήναις 1930.
- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους. Εκδοτική Αθηνών. Τόμος ΙΔ'. Αθήνα 1980.
- Η Εποποιία του Ελληνοβουλγαρικού Πολέμου (Από το Στρατόπεδον). Από το Ημερολόγιο του Δημητρίου Καλλίμαχου Ιεροκήρυκος της Ε΄ Μεραρχίας
- «Άθανατη Έλλάς», Νέα Υόρκη 1942, π. Δημητρίου Καλλίμαχου Ιεροκήρυκος της Ε΄ Μεραρχίας
- «Αναμνήσεις του Πολέμου και της Ειρήνης» Δημήτριος Καμπάνης (υιός του Ήρωα Συνταγματάρχη Καμπάνη)
- «Αναμνηστικό Λεύκωμα για τα 50 χρόνια της μάχης Κιλκίς» έκδοση 1964.

Διαδίκτυο:

Αφηγήσεις – φωτογραφικό υλικό - Εφημερίδες της εποχής.
Ιστορικά στοιχεία.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ

-**Ασβεστοχώρι Θεσσαλονίκης**

-**Άνω Τζουμαγιά ή Τζουμαγιά:**

Το σημερινό Μπλαγκόεβγκραντ (βουλγ. Благоевград) μέχρι το 1950 ονομαζόταν Άνω Τζουμαγιά (βουλγ. Горна Джумая).

-**Βυσσώκα:** είναι η σημερινή Όσσα Θεσσαλονίκης.

-**Γκράμποβο:** σήμερα ανήκει στη Βουλγαρία.

-**Δέλβινο:** σήμερα ανήκει στην Αλβανία.

-**Δεμίρ Ισάρ:** είναι το σημερινό Σιδηρόκαστρο Σερρών.

-**Δοϊράνη:** έχει το ίδιο τοπωνύμιο μέχρι και σήμερα.

-**Ζάροβο:** είναι η σημερινή Νικόπολη Θεσσαλονίκης.

-**Καρασούκιϊ:** στα τουρκικά Καρασού (Karasu) ονομαζόταν ο ποταμός Στρυμόνας.

Η λέξη μεταφράζεται το χωριό του Στρυμόνα και βρίσκεται στη Βουλγαρία. Ανήκει στο τσιφλίκι Καρα-Σού της Τζουμαγιάς (σημερινό Μπλαγκόεβγκραντ).

-**Καρατζάκιϊ:** χωριό της περιοχής Λαγκαδά Θεσσαλονίκης. Σήμερα ονομάζεται Καρτερές.

-**Κρέσνα:** και σήμερα ονομάζεται Κρέσνα (βουλγ. Кресна). Ανήκει στη Βουλγαρία.

-**Λαφίστα:** Η σημερινή Νεάπολη Κοζάνης.

-**Λαχανάς:** έχει το ίδιο τοπωνύμιο μέχρι και σήμερα.

-**Μανωλιάσσα:** είναι το χωριό Μανωλιάσσα Ιωαννίνων.

-**Μπάνιτσα:** είναι η σημερινή Βεύη Φλώρινας.

-**Μπιζάνι:** έχει το ίδιο τοπωνύμιο μέχρι και σήμερα

-**Νευροκόπι:** πρόκειται για το Άνω Νευροκόπι, το οποίο σήμερα ανήκει στη Βουλγαρία (βουλγ. Неврокопи). Σήμερα ονομάζεται Γκότσε Ντέλτσεφ (βουλγ. Гоце Делчев),

-**Ναλμπάνκιϊ:** είναι το σημερινό χωριό Περδίκκας Πτολεμαΐδας.

-**Ογνιάρ-Μαχαλά:** τοπωνύμιο στην περιοχή Μπλαγκόεβγκραντ της Βουλγαρίας.

-**Ουράνοβο:** τοπωνύμιο στην περιοχή Μπλαγκόεβγκραντ της Βουλγαρίας.

-**Πεστά Ηπείρου:** είναι το χωριό Πεστά Ιωαννίνων,

-**Πέτσοβο :** σήμερα ονομάζεται Πέτσεβο (Печчево). Ανήκει στο κράτος των Σκοπίων και βρίσκεται πολύ κοντά στα σύνορα με τη Βουλγαρία,

-**Πιλάφ Τεπέ:** μαζί με το όρος Ροσαλίν αποτελούν τα δύο βουνά που σχηματίζουν τα στενά της Κρέσνας. Σήμερα βρίσκεται στη Βουλγαρία.

-**Πρέντελ Χάν:** τοπωνύμιο στην περιοχή Σιμιτλή Βουλγαρίας.

-**Σιμιτλή:** και σήμερα φέρει το ίδιο όνομα και ανήκει στη Βουλγαρία (βουλγ. Симитли)

-**Σόροβιτς:** είναι το σημερινό Αμύνταιο Φλώρινας,

-**Στρώμνιτσα:** σήμερα ανήκει στο κράτος των Σκοπίων,

-**Τσάγεζι:** είναι το σημερινό χωριό Ορφάνι Καβάλας,

-**Φραστανά Ηπείρου:** σήμερα Κάτω Μερόπη Παγωνίου,

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΚΙΛΚΙΣ:

-ΑΒΡΑΤ ΧΙΣΑΡ:	Π. ΓΥΝΑΙΚΟΚΑΣΤΡΟ
-ΑΚΙΝΤΣΑΛΙ:	ΜΟΥΡΙΕΣ
-ΑΚΤΣΕ ΚΛΗΣΕ:	ΚΟΛΧΙΔΑ
-ΑΛΗ ΧΟΤΖΑΛΑΡ :	ΜΙΚΡΟΚΑΜΠΟΣ
-ΑΜΠΑΡΚΙΟΪ:	ΜΑΝΔΡΕΣ
-ΑΡΜΟΥΤΣΗ :	ΜΕΓ. ΒΡΥΣΗ
-ΑΣΙΚΛΑΡ:	ΛΕΒΕΝΤΟΧΩΡΙ
-ΒΑΡΔΑΡΟΒΙΤΣΑ:	ΑΞΙΟΧΩΡΙ
-ΓΕΝΗ ΚΙΟΪ:	ΕΛΕΥΘΕΡΟΧΩΡΙ
-ΓΕΝΙ ΜΑΧΑΛΕ :	ΛΕΙΨΥΔΡΙΟ
-ΓΙΑΝΝΕΣ:	ΜΕΤΑΛΙΚΟ
-ΓΙΑΧΑΝΛΗ, ΙΝΑΝΛΗ	ΑΚΡΟΠΟΤΑΜΙΑ
-ΓΚΑΒΑΛΙΑΝΟΙ :	ΒΑΛΤΟΥΔΙ
-ΓΚΕΡΜΑΣΕΛ:	ΚΑΣΤΑΝΙΕΣ
-ΔΑΟΥΤΛΙ:	ΔΑΦΝΟΧΩΡΙ
-ΔΟΥΡΑΣΑΝΛΗ:	ΜΕΣΙΑΝΟ
-ΚΑΡΑΣΟΥΛΙ:	ΠΟΛΥΚΑΣΤΡΟ
-ΚΛΛΙΝΟΒΟ:	ΣΟΥΛΤΟΥΓΙΑΝΑΪΚΑ
-ΚΑΡΑΤΖΑ ΚΑΔΗ:	ΚΑΜΠΙΑΝΗ
-ΚΑΡΑΠΟΥΡΝΑΡ:	ΜΑΥΡΟΝΕΡΙ
-ΚΙΛΙΝΤΙΡ:	ΚΑΛΙΝΔΡΙΑ
-ΚΙΛΚΙΣ, ΚΟΥΚΟΥΣ:	ΚΙΛΚΙΣ
-ΚΙΟΥΡΚΙΟΥΤ:	ΤΕΡΠΥΛΟΣ
-ΚΙΡΕΤΣ:	ΧΩΡΥΓΙ
-ΚΟΛΟΒΑΪΚΑ:	ΣΩΤΗΡΟΥΔΑ
-ΚΟΤΖΑ ΟΜΕΡΛΙ:	ΧΕΡΣΟΤΟΠΙ
-ΛΟΥΜΝΙΤΣΑ:	ΣΚΡΑ
-ΜΑΤΣΙΚΟΒΟ:	ΕΥΖΩΝΟΙ
-ΜΟΥΤΟΛΟΒΟ:	ΜΕΤΑΞΟΧΩΡΙ
-ΜΠΟΕΜΙΤΣΑ:	ΑΞΙΟΥΠΟΛΗ
-ΠΑΖΑΡΛΗ:	ΜΕΛΑΝΘΙΟ
-ΠΕΤΡΟΒΟ:	ΑΓΙΟΣ ΠΕΤΡΟΣ
-ΠΟΤΟΡΟΣ:	ΔΡΟΣΑΤΟ
-ΣΑΛΑΜΑΝΛΗ:	ΓΑΛΛΙΚΟΣ
-ΣΑΡΗ ΓΚΙΟΪ:	ΑΝΩ ΠΟΤΑΜΙΑ
-ΣΑΡΗ ΓΚΙΟΪ:	ΚΑΤΩ ΠΟΤΑΜΙΑ
-ΣΑΡΗ ΓΚΙΟΛ:	ΚΡΙΣΤΩΝΑ
-ΣΕΚΕΡΛΗ:	ΖΑΧΑΡΑΤΟ
-ΣΕΡΣΕΜΛΗ:	ΞΗΡΟΒΡΥΣΗ
-ΣΕΣΛΟΒΟ:	ΣΕΒΑΣΤΟ
-ΣΤΡΕΖΟΒΟ:	ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ
-ΤΣΙΔΕΜΛΗ:	ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ
-ΧΑΪΔΑΡΛΗ:	ΒΑΠΤΙΣΤΗΣ
-ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΟΥΣ:	ΣΤΑΥΡΟΧΩΡΙ
-ΧΕΡΣΟΒΟ:	ΧΕΡΣΟ